

MERSİN
ÜNİVERSİTESİ

**DİL ve EDEBİYAT
DERGİSİ**

Journal of Linguistics and Literature

Cilt Volume 14 • Sayı Issue 1 • Ocak January 2017

Yılda iki kez
(Ocak-Temmuz)
yayınlanır.

Published biannually
(January-July)

Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi
hakemli bir dergidir.

Mersin University Journal of Linguistics and Literature
is a refereed journal.

Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi
MLA International Bibliography, EBSCO ve Brill Linguistic
Bibliography tarafından taranmaktadır.

Mersin University Journal of Linguistics and Literature
is indexed by MLA International Bibliography, EBSCO and
Brill Linguistic Bibliography.

© 2017 Mersin Üniversitesi / Mersin University

MERSİN ÜNİVERSİTESİ ADINA SAHİBİ
Prof. Dr. Ahmet Çamsarı

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Mustafa Aksan, Prof. Dr. Cem Bozşahin, Prof. Dr. İclal Ergenç,
Prof. Dr. Ayten Genç, Prof. Dr. İlkur Keçik, Prof. Dr. Ayşe Kıran,
Prof. Dr. Ece Korkut, Prof. Dr. Lütfiye Oktar, Prof. Dr. Mehmet Ölmez,
Prof. Dr. Şükriye Ruhi, Prof. Dr. Ayhan Sezer, Prof. Dr. Ümit Deniz Turan,
Prof. Dr. Nadir Engin Uzun, Prof. Dr. Gülsün Leyla Uzun

YAYIN KURULU BAŞKANI / CHIEF of EDITORIAL BOARD
Prof. Dr. Mustafa Aksan (Mersin Üniversitesi)

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Aygül Uçar, Mustafa Aksan, Yeşim Aksan, Umut Ufuk Demirhan
(Mersin Üniversitesi)

Tüm hakları saklıdır.

Yayın kurulunun izni olmaksızın hiçbir yolla yayının tamamı ya da bir bölümü kopyalanamaz, çoğaltılamaz, ticari amaçlarla kullanılamaz.

All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, copied or transmitted without the permission of the editorial board.

Bu dergide öne sürülen düşünceler yarıpın yazar(lar)ına aittir.

DERGİ YÖNETİMİ / MANAGEMENT
Prof. Dr. Mustafa Aksan (Mersin Üniversitesi)

YAYIN SORUMLUSU / EDITOR
Doç. Dr. Aygöl Uçar (Mersin Üniversitesi)

YAYIN İZLEME / PROOFREADERS
Aygöl Uçar, Gülsüm Atasoy,
Umut Ufuk Demirhan

YAZIŞMA ADRESİ / MAILING ADDRESS
Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Çiftlikköy Yerleşkesi / 33343, Mezitli, MERSİN

<http://ded.mersindilbilim.info>
meuded@gmail.com
ISSN 1304-6594

THE ANALYSIS OF ARKADAŞ TÜRKÇE SÖZLÜK
(ARKADAŞ TURKISH DICTIONARY) AND THE
SUGGESTED MODIFICATIONS FOR ITS LEARNER'S
VERSION

ARKADAŞ TÜRKÇE SÖZLÜK'ÜN İNCELENMESİ VE ÖĞRENCİ
VERSİYONU İÇİN ÖNERİLEN DEĞİŞİKLİKLER

Sinan Çakır..... 1-22

DRAMA, MINORITIES AND THE OTTOMAN EMPIRE

DRAMA, AZINLIKLAR VE OSMANLI İMPARATORLUĞU

Önder Çakırtaş..... 23-33

THE TELLER/RECEIVER-ORIENTED FUNCTIONS OF
ONDAN SONRA AS A DISCOURSE MARKER IN
CONVERSATIONAL NARRATIVES

BİR SÖYLEM BELİRLEYİCİSİ OLARAK *ONDAN SONRANIN*
ETKİLEŞİMSEL ANLATILARDAKİ ANLATICI VE DİNLEYİCİ
ODAKLI İŞLEVLERİ

Emel Kökpınar Kaya..... 35-60

CİNSEL YÖNELİM ALGISI VE SES ÖZELLİKLERİ İLİŞKİSİ

ACOUSTIC CORRELATES OF PERCEIVED SEXUAL
ORIENTATION

Sıla Ay..... 61-85

KAVRAMLAŞTIRMA ÜZERİNE VERİTABANLI BİR
ARAŞTIRMA

A DATA-BASED RESEARCH ON CONCEPTUALIZATION

B. Ümit Bozkurt, Gülsün Leyla Uzun..... 87-127

Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi, MEUDED, 2017; 14 (1), 1-22.

THE ANALYSIS OF ARKADAŞ TÜRKÇE SÖZLÜK (ARKADAŞ TURKISH DICTIONARY) AND THE SUGGESTED MODIFICATIONS FOR ITS LEARNER'S VERSION

Sinan Çakır¹

Adıyaman University

Abstract: This study aims to draw attention to two of the problems that Turkish lexicography faces today. One of these problems is that there are not any Turkish to Turkish dictionaries that have been prepared for the people who are learning Turkish as a second or foreign language. Another problem that faces Turkish lexicography is the deficiency of a corpus-based approach in dictionary building process. In this study, the layout of a dictionary that was prepared for the native speakers of Turkish was analyzed, and some modifications were suggested for the learner's version of this dictionary. The importance of corpus based approach in dictionary building process is the other point that is emphasized throughout the study. The study consists of two parts. In the first part, the modifications that can be made on a Turkish-to-Turkish dictionary were determined through the analyses of two English-to-English dictionaries, one of which was prepared for the native speakers of English and the other for the foreign learners of English. The possible modifications that can be done in the front-back matters and the A-Z entries of the Turkish Dictionary were presented in a list. In the second part,

¹ Adıyaman University, Department of English Language and Literature, Adıyaman, Türkiye, scakir@adiyaman.edu.tr
Makale gönderim tarihi: 5 Nisan 2016; Kabul tarihi: 29 Temmuz 2016

the entry structures of three headwords presented in the Turkish dictionary were modified to be used in the suggested “learner’s version” of this dictionary. In the study, the data obtained from the web were used as a mini-corpus to show the advantages of having a corpus based approach in lexicography. This mini corpus was used in the modification of the entry structures of the target headwords.

Keywords: *Turkish lexicography, dictionary for foreigners, corpus linguistics*

ARKADAŞ TÜRKÇE SÖZLÜK’ÜN İNCELENMESİ VE ÖĞRENCİ VERSİYONU İÇİN ÖNERİLEN DEĞİŞİKLİKLER

Öz: Bu çalışma, Türkiyedeki sözlükçülük çalışmalarının karşı karşıya olduğu iki sorunu ele almaktadır. Bunlardan birincisi, bugüne değin Türkçeyi öğrenen yabancılar için hazırlanmış bir sözlüğün mevcut olmamasıdır. Bir diğer sorun da sözlükçülük çalışmalarında derleme dayalı bir yaklaşımın takip edilmemesidir. Bu çalışmada, Anadili Türkçe olan kullanıcılar için hazırlanmış bir Türkçe-Türkçe sözlük incelenmiş ve bu sözlüğün yabancı kullanıcılar için hazırlanabilecek “öğrenci versiyonu” için uygun olacak bazı değişiklikler önerilmiştir. Çalışma boyunca, sözlük hazırlama sürecinde derleme dayalı bir yaklaşımın takip edilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Çalışma iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde, biri anadili İngilizce olan kullanıcılar için, diğeri de bu dili öğrenen yabancılar için hazırlanmış iki İngilizce-İngilizce sözlük incelenmiş ve seçilen bir Türkçe sözlük üzerinde yapılabilecek değişiklikler saptanmıştır. Seçilen Türkçe sözlüğün ön ve arka kısımlarında ve A-Z girdilerinde yapılabilecek değişiklikler liste halinde sunulmuştur. İkinci bölümde, Türkçe sözlük içerisinde sunulan üç maddebaşı sözcüğün yapısı bu sözlüğün yabancılar için hazırlanacak versiyonunda kullanılabilir şekilde değiştirilmiştir. Çalışmada, derleme dayalı sözlük geliştirme sürecinin faydalarını vurgulamak üzere internette elde edilen verilerle bir mini derlem oluşturulmuştur. Seçilmiş olan üç maddebaşı sözcükte değişiklikler yaparken bu derlemden yararlanılmıştır.

Anahtar sözcükler: *Türk sözlükçülüğü, yabancılar için hazırlanan sözlük, derlem dilbilim*

1. INTRODUCTION

Turkish lexicography faces some important problems today. One of such problems is that the number of the dictionaries produced for different target groups are very limited. For instance, there are not any dictionaries produced for the learners who are learning / acquiring Turkish as a second or foreign language. As Jackson (2002) states, the foreign learners have special needs and there should be dictionaries which are specially developed to meet their needs (p. 129). The foreign learners of Turkish, however, have to use the dictionaries which were produced for the native speakers of Turkish, and such dictionaries do not take their needs into account. For instance, majority of such dictionaries do not provide information on cultural issues and grammatical points. As Jackson further points out, the foreign learners of a language might need more information on grammatical and cultural points compared to the native speakers of that language, and the monolingual learners' dictionaries should present comprehensive information on such points (2002, pp. 135-140).

The foreign learners of Turkish may have difficulty in figuring out the word stress or the division of the syllables as well. They may also mispronounce the words since they are not fully acquainted with the Turkish articulatory system. However, majority of the Turkish dictionaries do not provide information on such points and there is a need for a dictionary that is specifically designed for the foreign learners of Turkish.

Another problem that faces Turkish lexicography is the deficiency of a corpus-based approach. Corpus linguistics studies have been carried out in the Western World for a few decades and the linguists who are working on this field have already established extensive corpora in those languages. The dictionaries that are produced by them lean on the data that are taken from these corpora. As Meijs (1996) states:

Over the past ten to fifteen years, the discipline of lexicography has changed almost beyond recognition. This change is due to the technological revolution which has computerized the lexicographers'

working environment to a very high degree and which has permitted a veritable quantum leap in the amount and variety of resources that can be brought to bear on the lexicographical process. The most important of these resources are computerized corpora of real, mostly written, but now increasingly also spoken, running text (p. 99).

Similarly, Vitayapirak & Ratiroch (2006) point out that corpus-based approach to linguistic issues has become increasingly popular in the last decades. The compilation and the analysis of corpora stored in computerized databases provide a resource for the description of language at large. Their potential for describing specialized forms of language has also been recognized (p. 1). The first entirely corpus-based dictionary—COBUILD1—came out in 1987, it was on the basis of a corpus of around 20 million words of connected text (Ooi, 1998, pp. 36-37). Now all major British dictionary publishers use corpora of at least one hundred million words of text.

Sinclair defines corpus as: “a collection of pieces of language text in electronic form, selected according to external criteria to represent, as far as possible, a language or language variety as a source of data for linguistic research” (in Atkins & Rundell, 2008, p. 54). Atkins and Rundell extend this definition as: “a lexicographic corpus must be a genuine – and inclusive- snapshot of a language, not a set of texts that have been specially chosen to advance someone’s notion of what constitutes ‘good’ usage” (2008, p. 56). Hence, a reliable dictionary is the one whose generalizations about word behavior approximate closely to the ways in which people normally use language when engaging in real communicative acts.

Rather than leaning on a corpus, the dictionaries have been built by traditional methods in our country so far, and the lexicographers have determined the data that would be used in the dictionary by their own selection criteria (Özkan, 2013). However, the data for the dictionaries should not be composed of just the words that exist in the mental lexicon of their producers, but it should contain the words that are used in real life situations (Kocaman, 1998, 112). Tietze & Kurtböke (1996) underline this problem in Turkish lexicography as well. They claim that since there has been little study on the real-life usages of the words, the lexicographers have to find out all the usages of the

words by themselves (p. 69). Similarly, Atkins & Rundell (2008) state that consulting ones own mental lexicon, is a form of evidence, but it cannot form the basis of a reliable dictionary alone, since one individual's store of linguistic knowledge is inevitably incomplete and idiosyncratic (pp. 46-47). Thus, it is clear that dictionaries should rely on corpora to be able to reflect the languages more objectively. Çotuksöken (1996) also underlines the importance of corpus in lexicography studies and states that the dictionaries should be based on consciously collected real life usages of the words (p. 87).

Fortunately, there are promising developments on this issue in the recent years. For instance, Göz (2003), Ölker (2011) and Çal (2015) carried out corpus-based studies to determine the most frequently used words in Turkish in different time periods. Their studies contained word pools of 975.141 words, 929.015 words and 549.366 words respectively. Such corpora are useful for determining the most frequently used words in Turkish that can be taught to the foreign learners of Turkish primarily. In addition to such studies, there are far larger corpus-based projects in Turkey as well. "ODTÜ Sözlü Türkçe Derlemi Projesi" (Spoken Turkish Corpus Project by METU), "ODTÜ- Sabancı Türkçe Ağaç Yapılı Derlem Projesi" (The Corpus Project of METU- Sabancı Turkish Tree Bank), Türkçe Ulusal Derlemi (Turkish National Corpus), TS Corpus Project are some of the projects that have been carried out to produce extensive corpora for Turkish (Sarıgül, 2011; Aksan & Aksan, 2009; Say et.al, 2002). By making use of such corpora, many projects have been carried out in the recent years. For instance, Özkan et al. (2014) reported the results of the TUBİTAK (The Institution of Scientific and Technological Researches in Turkey) projects that were carried out in accordance with the principles and methodology of corpus linguistics. The findings of the TUBİTAK projects like "Türkiye Türkçesi Çevrim İçi Haber Metinlerinde Yeni Sözlere Otomatik Çıkarımı" (The Automatic Inferences of the New Words in the News Reports in Turkish), "Türkiye Türkçesi Eşdizim Sözlüğü'nün Sayısallaştırılması" (Digitization of the Collocation Dictionary of Turkish), "Türkçe'nin Tarihsel Derlemine Hazırlamak" (Preparing the Historical Corpus of Turkish), "Derlem Tabanlı Çevrim İçi Türkçe Öğrenici Sözlüğü – Önadlar A Maddebaşı-" (The Corpus-based Online Turkish Learner's Dictionary – Adjectives A Headwords-) are presented in their book, which promise highly positive developments in this field. In the recent

years, carrying out such studies is on the rise and in the near future, it is highly possible that new dictionaries leaning on large corpora will be compiled.

1.1. THE PURPOSE OF THE STUDY

The purpose of this study is to suggest a dictionary structure which appeals to the needs of the foreigners. That is to say, the aim of this study is to analyze the layout of a dictionary that is prepared for the native speakers of Turkish, and to suggest some modifications for the learner's version of that dictionary. The importance of a corpus based approach in dictionary building process is the other point that is emphasized throughout the study.

2. METHODOLOGY

The study consisted of two main parts. In the first part, the modifications that could be made on a Turkish-to Turkish dictionary were determined through the analyses of two English-to-English dictionaries, one of which was prepared for the native speakers of English and the other for the foreign learners of English. The names of the dictionaries are *Concise Oxford Dictionary* (COD, hereafter) and *Oxford Advance Learner's Dictionary* (OALD, hereafter) respectively. One of the reasons for the selection of these dictionaries was that they were produced by the same institution (Oxford). Since both of them were produced by Oxford, they have certain similarities in the layout of A-Z entries or in their front and back matters. Nevertheless, they were produced for different target groups. Hence, the analysis of these dictionaries might provide valuable data to show the differences between the dictionaries for native speakers and foreign learners. Another reason for the selection of these dictionaries was that their publication dates are close to each other: 2001 and 2005 respectively. Therefore, there would not be much update differences among them. Another reason was that they are almost at the same size. Because of these reasons, these dictionaries were selected for comparison. The front and the back matters, and the A-Z entries of these dictionaries were compared and the similarities and the differences were listed.

Then, a Turkish to Turkish dictionary that was designed for the native speakers of Turkish was selected. In the selection of this dictionary,

the characteristics like size and publication date were taken into consideration. That is to say, in order to be able to make valid comparisons, its size, length and publication date should have been close to the ones for the Oxford dictionaries. Therefore, *Arkadaş Türkçe Sözlük (Arkadaş Turkish Dictionary)* which was prepared by Ali Püsküllüoğlu in 2005 was selected. The structure of this dictionary was analyzed and the findings were compared with the ones that were obtained in the analysis of two English-to English dictionaries. In the final stage, the modifications that can be made in the front-back matters and the A-Z entries of the *Arkadaş Türkçe Sözlük (ATS hereafter)* were given as a list. However, it should be noted that the purpose of this study is not to find the weak points of ATS and suggest modifications for them. ATS is a dictionary prepared for native speakers, and in this respect, it might be rather sufficient. However, as it has been expressed before, foreign learners have special needs and learner's dictionaries should meet these needs. Hence, the purpose of this study is to suggest modifications for the possible learner's version of ATS.

In the second part, the entry structures of three headwords presented in the ATS were modified to be used in the suggested "learner's version" of this dictionary. The study also aimed to show the advantages of leaning on a corpus in dictionary building process. Therefore, the structures of only three headwords were modified as a sample. These headwords were: "*eğlenmek*" (*to have fun*), "*döşek*" (*mattress*) and "*kurnaz*" (*cunning*), a verb, a noun and an adjective respectively. These headwords were selected arbitrarily. That is to say, no other criteria were applied in the selection of them except for being in different word forms. There might be differences among the entries of the nouns, verbs or adjectives etc. Hence, selection of words in different forms (a noun, a verb and an adjective) was necessary to make the study more comprehensive.

3. THE ANALYSIS

3.1. THE ANALYSIS OF CONCISE OXFORD DICTIONARY AND OXFORD ADVANCED LEARNER'S DICTIONARY

Table 1 below presents the information that can be found in both dictionaries. The criteria for comparison have been determined by the author himself, but he mainly made use of the analysis methods of Atkins & Rundell (2008).

Table 1. The information found in both COD and OALD

No	Information found in the dictionaries
1	Guide to the use of the dictionary
2	Basic information about labels, spelling and pronunciation
3	A short list of abbreviations used in the dictionary
4	Senses which are labelled by numbers
5	Frequent use of labels (domain, region, register, style, meaning type)
6	Multiword expressions which are given under the same headword
7	Comparative and superlative forms of adjectives and adverbs (e.g. <i>fast- er- est</i>)
8	The grammatical labels (parts of speech: noun, verb, adj, adv etc.)
9	Derived forms of the words (e.g. <i>slow- slowly</i>)
10	Inflected forms of the verbs (e.g. <i>go, went, gone, going</i>)
11	The plural forms of the irregular nouns are given (e.g. <i>man- men</i>)
12	In every page, examples showing the pronunciation of vowels and consonants in English
13	List of countries of the world
14	Commonly confused pairs of words (e.g. <i>affect-effect</i>)
15	Basic information about nouns, verbs, commas, semi-colons etc.
16	The list of irregular verbs
17	Abbreviations used in electronic text messaging (e.g. <i>SMS</i>).

Some of these 17 characteristics can be seen as basics for all dictionaries. That is to say, they can be found in almost every dictionary (guide to the use of the dictionary, a list of abbreviations, basic information about labels, spelling, pronunciation etc.). The other similar points must be the ones which are regarded as necessary for both natives and foreigners who are going to use the dictionaries. In other words, these characteristics must have been viewed as necessary for both of the target groups by the dictionary producers.

The table below demonstrates the information that are found only in *Concise Oxford Dictionary*:

Table 2. The information found only in COD

No	Information found in the dictionary
1	Weights and measures (e.g. <i>milligram, kilogram</i>)
2	Terms for groups of animals (e.g. <i>a pride of lions, a herd of elephants</i>)
3	Proofreading Marks (symbols for correction, deletion etc.)
4	Alphabets (e.g. <i>Arabic, Hebrew, Greek</i>)
5	Etymological information for some words

These five characteristics can be obtained only in the Concise Oxford Dictionary. Etymological information for the words, and the alphabets that are used by different nations may not be very necessary for a non-native learner of English. Thus, it is plausible that they are not included in the learner's dictionary. The other three characteristics (weights and measures, terms for groups of animals and proofreading marks), must have been regarded as not "vital" for the non-native learners of English either; so, they are not included in the learner's dictionary, either. In the table below, the information found only in *Oxford Advanced Learner's Dictionary* are demonstrated:

Table 3. The information found only in OALD

No	Information found in the dictionary
1	Indication of syllable divisions of headwords
2	IPA transcription of all headwords
3	Word stress which is shown with an apostrophe in the phonetic transcription
4	Countable and uncountable nouns are displayed by abbreviations C and U
5	5 Maps of English speaking countries
6	24 pages of colour illustrations
7	Cues for writing essays, CV's, letters, e-mails in English
8	Common suffixes and prefixes in English
9	Common personal and geographical names
10	The differences between American and British English
11	The most frequently used English proverbs and sayings
12	The place of English in the world as a lingua franca
13	The most basic 3000 words in English which are used in the definitions of the dictionary
14	Brief information about English grammar (the tenses, passives, conditionals, modal verbs, reported speech, phrasal verbs, relative clauses ..etc)
15	Culture-related numbers (their meanings of the numbers in American and British societies)
16	Detailed explanations for Key to Dictionary Entries (detailed information about how to use the dictionary);
17	Key to Verb Patterns (transitive- intransitive verbs, linking verbs, verbs used with clauses or phrases.. etc.

As it is obviously noticed, OALD provides far more information for its users compared to the other dictionary which was prepared for the native speakers of English. The 17 characteristics that can be found in the learner's dictionary are not included in COD. The obvious reason

for this situation is that the non-native dictionary users need more information compared to the native users. Therefore, it is plausible that the dictionary that is prepared for them includes more information. For instance, it can be said that the non-native users of the English dictionaries need more information about the culture-related words, idioms or proverbs. They may need to know the most common personal and geographical names that are used in English speaking countries. Such information may not be vital for a native speaker of English, but they may be useful for non-natives. Thus, the learner's dictionary includes more information about the cultural points.

The non-native users of the dictionary, may need to get more information about the grammar, pronunciation and spelling of the target language as well. They may have just a little information about the grammatical structures in English. They may have difficulty in separating the syllables, or finding out the stressed syllable in the words. Such information may not be necessary for a native language user, either. However, the non-native users of English may need such information.

3.2. THE ANALYSIS OF ARKADAŞ TÜRKÇE SÖZLÜK (ARKADAŞ TURKISH DICTIONARY)

In this section, the front-back matters and the A-Z entries of ATS were examined. The following front and back-matter information is presented in ATS:

3.2.1. THE FRONT MATTER

1- A preface; 2- The explanations about the dictionary; 3- A list of abbreviations used in the dictionary; 4- A list of symbols used in the dictionary.

3.2.2. BACK MATTER

There is not any information in the back matter of ATS.

In the analysis of OALD, it was seen that it displays detailed information about the grammar points, vocabulary and cultural issues in its front and back matter. Since foreign users are not as competent

as native users in the grammar forms or cultural issues, it is for sure that such detailed explanations are very beneficial for its target users. Compared to OALD, the information presented in the front and back pages of ATS is very limited. There is even no information at the back-matter. Therefore, when ATS is re-edited for the foreign users, the amount and the quality of the information presented in its front and back matter should be extended.

Yet, this does not mean that all of the information displayed in OALD should be presented in the new version of ATS. The difference between the languages should always be taken into account. That is to say, for an English dictionary, a list of irregular verbs, or a list that shows the differences between American and British English might be useful for its users; however, since there are not such irregularities in Turkish, there is no need to provide information on such points.

3.2.3. THE A-Z ENTRIES

The main characteristics of the A-Z entries of the dictionary are as follows:

3.2.3.1. THE HEADWORDS

- Letter by letter alphabetization is used.
- Secondary headwords are not used.
- Multiword expressions are not treated as headwords. They are presented under the first content word of the expression. If the first word is a private name, than the expression is displayed under its content word.
- Derived forms of the words are always presented as headwords (e.g. *cerrah* (*surgeon*), *cerrahi* (*surgical*), *cerrahlık* (*surgery*)).
- Senses are labelled with numbers.
- Homographs are listed as different headwords (e.g. *kara* (*black*), *kara* (*land*)).

The structure of the headwords in ATS looks similar to that of OALD. Yet, there is a vital difference between these dictionaries. The

headwords in OALD were selected from a corpus, yet, the ones in ATS do not lean on any corpus work. Thus, when a new dictionary is prepared in Turkish, it must lean on a corpus to be able to represent the vocabulary of Turkish in a more reliable sense.

3.2.3.2. THE SYLLABIFICATION, STRESS AND PRONUNCIATION

- The division of syllables are not indicated.
- The phonetic transcription of the headwords are not presented.
- Word stress is not indicated.

As it is clear, ATS contains no information on syllabification, stress and pronunciation. Since its target users are native speakers of Turkish, there may not be a need for such information. However, for a foreigner, these points may be problematic. That is to say, when a foreigner wants to use this dictionary, it is likely that s/he will have some problems in separating the syllables, finding out the stressed syllable, or pronouncing the words correctly. Therefore, when ATS is re-edited for foreign users, it should contain information about the syllabification, stress and pronunciation of all headwords.

3.2.3.3. THE GRAMMATICAL LABELS

Grammatical labels are presented just after the headword (e.g. a- for ad (noun); e for eylem(verb); s for sıfat (adjective), be for belirteç (adverb)). Intransitive verbs are marked by the nsz (nesnesiz (intransitive)) label.

3.2.3.4. OTHER LABELS (DOMAIN, REGION, REGISTER, STYLE, TIME, MEANING TYPE)

The dictionary possesses an extensive use of labels. The types and frequencies of the labels used in Arkadaş Türkçe Sözlük is similar to that of Oxford Advanced Learner's Dictionary. Both dictionaries use sufficient amount of labels. The only remarkable difference is that OALD contain limited amount of etymological information while ATS presents information about the origins of the words extensively. Since OALD is a dictionary that is prepared for foreign users, the limited amount of etymological information is plausible. Thus, when the "learner's" version of ATS is prepared, there might be less (even no) information about the origins of the words, since such information

may not have much importance for the target users. The labels used in ATS are as follows:

a- Domain labels: The dictionary contains 36 domain labels. Some of these labels are: (antr) anthropology, (gökb) astronomy, (tar) history, (hayv) zoology, (mat) mathematics.

b- Region Labels: The dictionary does not contain any region labels.

c- Register Labels: The following register labels are used in the dictionary: (arg) slang, (şaka) joke, (ka) vulgar, (ha) colloquial.

d- Meaning Type Labels: The meaning type labels that are used in the dictionary are: (mec) metaphorical, (hkr) insult, (al) mock.

e- Time Labels: Only Esk (old) time label is used in the dictionary._

f- Etymological Information: The dictionary provides etymological information for the words that were borrowed from foreign languages like: (Ar) Arabic, (Al) German, (Bul) Bulgarian, (Cer) Germanic, (Erm) Armanian, Far (Persian), (Fr) French, (İbr) Hebrew, (İng) English, (İsl) Slavic, (İsp) Spanish, (İt) Italian, (Lat) Latin, (Mac) Hungarian, Osm (Ottoman Turkish), (Rus) Russian, (Yun) Greek.

3.2.3.5. THE INFLECTED FORMS

Inflected forms of the verbs or nouns are not presented in the dictionary. This application is plausible since Turkish is not an inflected language. Similarly, comparative and superlative forms of the adjectives and adverbs are not presented in the dictionary. Since Turkish does not have irregular comparative and superlative forms, there is no need to include such information in the dictionary.

3.2.3.6. THE DEFINITIONS

The definitions are usually short and to the point, so they are easy for foreigners to understand. Yet, it would be useful to contain a list of most basic words in Turkish in the back matter. OALD contains a list of 3000 basic words of English in its back matter. Such an application would be useful for foreign users.

3.2.3.7. THE EXAMPLES

The dictionary does not provide examples for all headwords. There are examples for some of them, but the number of such cases is very limited. OALD provides examples for every headword and even for every sense. Compared with OALD, the examples presented in ATS are obviously insufficient. Moreover, the examples presented in ATS are not taken from a corpus, either. In its learner's version, it is for sure that more examples should be included and these examples should be taken from a corpus. Such examples are presented in the application part of this paper.

3.3. THE LIST OF SUGGESTED MODIFICATIONS FOR THE LEARNER'S VERSION OF THE ARKADAŞ TÜRKÇE SÖZLÜK

After the comparison of ATS with COD and OALD, the following changes can be made on the dictionary to prepare learner's version of it. All of the modifications suggested below might be beneficial for L2 learners of Turkish who are assumed to have limited information about Turkish culture and the characteristics of Turkish language.

The points that are suggested to be removed from the dictionary:

1- There should be less (even no) etymological information. Such information might not be necessary for L2 learners.

The points that are suggested to be added to the new version:

3.3.1. TO THE FRONT-MATTER

- 1- Detailed information about how to use the dictionary.
- 2- Key to Verb Patterns in Turkish (Transitive-intransitive verbs, linking verbs, verbs used with clauses or phrases. etc.).

3.3.2. TO THE BACK- MATTER

- 1- Colour illustrated pages for vocabulary teaching.
- 2- Commonly confused pairs of words in Turkish.
- 3- The most basic 3000 words in Turkish which are used in the definitions of the dictionary.

- 4- Brief information about Turkish grammar (the tenses, passives, conditionals, modal verbs, reported speech, phrasal verbs, relative clauses etc.).
- 5- Common suffixes and prefixes in Turkish (with examples).
- 6- Cues for writing essays, CV's, letters, e-mails in Turkish
- 7- Common personal and geographical names in Turkish.
- 8- The most frequently used Turkish proverbs and sayings.
- 9- Culture-related numbers.
- 10- The place of Turkish in the world.

3.3.3. TO THE A-Z ENTRIES

- 1- In every page, examples that show the pronunciation of vowels and consonants in Turkish.
- 2- Indication of syllable divisions of headwords.
- 3- IPA transcription of all headwords.
- 4- Word stress which is shown with an apostrophe in the phonetic transcription.
- 5- Countable and uncountable nouns which are displayed by abbreviations after noun headwords.
- 6- One or more example sentence(s) or phrase(s) taken from a corpus for all senses of the headwords.

All of the modifications suggested above might be rather beneficial for the foreigners who have got limited knowledge on Turkish culture and Turkish grammar. For instance, providing information about the commonly used suffixes and prefixes in Turkish; showing syllable divisions of headwords, their IPA transcriptions and word stress might be beneficial for them to learn the characteristics of Turkish language. In a similar vein, providing information about culture-related numbers, the place of Turkish in the world, common personal and geographical names in Turkish, most frequently used proverbs and sayings in Turkish might help them to get information about Turkish culture.

4. THE APPLICATION

In this part, the entry structures of three headwords presented in the Turkish dictionary were modified to be used in the suggested “learner’s version” of this dictionary. To prepare the corpus of the study, the words *eğlenmek* (to recree), *döşek* (mattress) and *kurnaz* (cunning) were searched by the Google Search Engine and 1000 results for each word (in total 3000 results) were analyzed. Since the verb *eğlenmek* (to have fun) has many inflected forms like *eğlendi* (had fun), *eğlenecek* (will have fun), *eğleniyor* (is having fun) or *eğlendirdi*. (made someone have fun). etc, during the Google search, a different procedure was followed for this word. Five different forms of this word, *eğlendi* (had fun), *eğlenmek* (to have fun), *eğleniyor* (is having fun), *eğlenecek* (will have fun) and *eğlenir* (has fun) were written on the search engine and 200 results for each inflected forms were taken into account. In the search results, the full sentences that contained the target words were selected and added to the corpus. The ones which did not contain the use of the target words in full sentence were disregarded. For instance, short phrases like *döşek imalatı* (mattress manufacturing), *kurnaz kedi* (cunning cat), *eğlenmek kelimesinin anlamı* (the meaning of the term “have fun”) etc are some of such ignored usages. The results in which the target words were used as private names were also excluded (*Ahmet Kurnaz*, *Ali Kurnaz*, etc). It was also noticed that the same sentences were repeated in many different websites, only one of such results were included to the corpus and the rest were ignored. Thus, from 3000 results, 433 sentences were selected and the corpus of the study was formed by these 433 sentences: 200 for *eğlenmek* (to have fun), 159 for *döşek* (mattress) and 74 for *kurnaz* (cunning).

4.1. THE APPLICATION FOR THE HEADWORD “EĞLENMEK” (TO HAVE FUN)

For the headword *eğlenmek* (to have fun), 200 sentences were selected from the Google search results. In the analysis of the 200 sentences, the following senses of this word have been determined:

- 1- Hoşça vakit geçirmek (to have fun, to recreate oneself): in 184 sentences.
- 2- Dalga geçmek (to make fun of): in 9 sentences.
- 3- Bulunmak (to exist): in 4 sentences.
- 4- Oyalanmak, vakit geçirmek (to play around): in 3 sentences.

As it is clear, the first sense of it, *hoşça vakit geçirmek (to have fun)*, is far more frequently used than its other senses, so it is clear that its this sense should come first in the dictionary. The place of other senses should be arranged in accordance with their frequency as well.

Having a corpus has another advantage. The example sentences for these senses could be selected from the corpus; thus, the real-life usages of them could be presented in the dictionary. For the senses mentioned above, following examples were selected from the corpus:

1- Hoşça vakit geçirmek (to have fun, to recreate oneself): Çanakkaleli romanlar gönüllerince eğlendiler. (Gypsies in Çanakkale had really great fun.)

2- Dalga geçmek (to make fun of): Eğlenir bizimle Hacı efendi keyifliyi. (The hadji makes fun of us when he is cheery.)

3- Bulunmak (to exist): Arısız kovanda bal mı eğlenir? (Does honey exist in the hive without bees?)

4- Oyalanmak, vakit geçirmek (to play around): Bu sıcakta eğlenecek şey arayan millet anketörlerle dalgasını geçmiş! (The people who wanted to play around in this hot weather made fun of the pollsters!)

It should be made clear that the corpus of this mini- study is very limited and it may not reflect the real usage of this word. There might be more senses of it if it were to be analyzed in a larger corpus. That is to say that the application carried out here is just a sample. To prepare a full dictionary, it is for sure that a corpus that contains millions of words is necessary. Yet, the aim of this study is to show the objectivity of corpus usage in lexicography.

After the application of other suggested modification on the headword, the headword *eğlenmek (to have fun)* appears in our mini-dictionary as:

Eğ-len-mek (e:lenmek') geç e. **1.** Hoşça vakit geçirmek, *Çanakkaleli Romanlar Gönüllerince Eğlendiler.* **2.** Dalga geçmek: *Eğlenir bizimle Hacı efendi keyifliyi.* **3.** Bulunmak. *Arısız kovanda bal mı eğlenir?* **4.** Oyalanmak, vakit geçirmek. *Bu sıcakta eğlenecek şey arayan millet anketörlerle dalgasını geçmiş!*

Eğ-len-mek (e:lenmek') int v. **1.** To have fun, to recreate oneself. *Gypsies in Çanakkale had really great fun.* **2.** To make fun of. *The hadji makes fun of us when he is cheery.* **3.** To exist. Does honey exist in the hive without bees? **4.** To play around. *The people who wanted to play around in this hot weather made fun of the pollsters!*

4.2. THE APPLICATION FOR THE HEADWORD “DÖŞEK” (MATTRESS)

159 sentences have been found for the headword *döşek (mattress)* in the Google search. After the analysis of these sentences, the following senses of it has been determined:

- 1- *Yatak (mattress, bed)*: 148 sentences, 86 of which were used in conventional context.
- 2- *Gemi bölümü (part of a ship)*: in 6 sentences.
- 3- *Bina Tabanı (base of a building)*: in 5 sentences.

In ATS, the first sense of *döşek (mattress)*, has been simply defined as *yatak (bed)*. Yet, when the corpus was analyzed, it was observed that defining it as simply *yatak (bed)* would be misleading for the foreigners. 86 of the 148 sentences found in the websites contain it in conventional contexts (like the conventional lifestyles of village life in Turkey, or in the ones which give information about Islam). A Turkish native speaker may realize that *döşek (mattress, bed)* has got a more conventional usage than *yatak (bed)*; but a foreigner may be misled if it is presented as synonymous for *yatak (bed)*. Thus, there should be some information in the definition which makes its this usage clear.

Besides, ATS did not include the *bina tabanı (base of a building)* sense of this word. Yet in the five sentences of the corpus, this word was used in this sense. On the other hand, in ATS there is also another sense of this word: *çimlendirmek üzere tohum ekilen, fidan dikilen yer (the place where one seeds and dibbles to germinate)*. In our mini-corpus, this sense of the word was not detected. It is for sure that in a larger corpus, it will also be possible to observe the use of that sense of *döşek (mattress)* as well (and may be other senses if there are any).

After the analysis of the corpus, the senses of this headword, its definitions and example sentences for them were determined as follows:

1- Yatak (mattress, bed) (Geleneksel bağlamlarda, “yatak” kelimesi yerine “döşek” kelimesi daha çok tercih edilir. “In conventional contexts, the term “mattress” is preferred more than the term “bed”). *Salman usta döşekleri serdi, yastıkları koydu (Master Salman laid the mattresses and put the pillows).*

2- Gemi gövdesinde, su basıncı, çarpma, karaya oturma vb. durumlarda darbeleri karşılayabilecek yapı gereci (the building material in the body of the ship that can resist water pressure, slamming and grounding). *Döşekler düzgün yayılı su basıncının etkisi altındadırlar. (This part of the ship is subject to uniformly distributed water pressure).*

3- Binaların temeli altına konulan betonarme kısım (The ferro-concrete section which is put under the base of a building). Binanın güney cephesine yerleştirilen döşek ek ısı kazancı için özel olarak tasarlanmıştır (The section placed south side of the building has been specially designed for heat gain).

After the application of other suggested modification on the headword, it appears in our mini-dictionary as:

Dö-şek (døʃek') syln i. **1.** Yatak (Geleneksel bağlamlarda, “yatak” kelimesi yerine “döşek” kelimesi daha çok tercih edilir). *Salman usta döşekleri serdi, yastıkları koydu.* **2.** Gemi gövdesinde, su basıncı, çarpma, karaya oturma vb. durumlarda darbeleri karşılayabilecek yapı gereci. *Döşekler düzgün yayılı su basıncının etkisi altındadırlar.* **3.** Binaların temeli altına konulan betonarme kısım. Binanın güney cephesine yerleştirilen döşek ek ısı kazancı için özel olarak tasarlanmıştır.

Dö-şek (døʃek') count n. **1.** Mattress, bed (In conventional contexts, the term “mattress” is preferred more than the term “bed”). *Master Salman laid the mattresses and put the pillows.* **2.** The building material in the body of the ship that can resist water pressure, slamming and grounding. *This part of the ship is subject to uniformly distributed water pressure.* **3.** The ferro-concrete section which is put

under the base of a building. The section placed south side of the building has been specially designed for heat gain.

4.3. THE APPLICATION FOR THE HEADWORD “KURNAZ” (CUNNING)

In the 1000 entries that Google search engine provides for the headword *kurnaz* (cunning), 74 sentences were observed to contain the target word. Since the word *kurnaz* (cunning), is also used as a surname in Turkey, majority of the search results displayed private names like (*Murat Kurnaz*, or *Ahmet Kurnaz etc.*), and all these usages were ignored. Thus only 74 sentences that contain this word have been included in the corpus.

In the analysis of the corpus, it was noticed that in all of the sentences, *kurnaz* (cunning) was used in the same sense. So, it is possible to say that it has got only one sense. The definition presented in ATS was not changed for this word. Yet, an example sentence from the corpus was added. After the application of the other suggested modification on the headword, “*kurnaz*” appears in our mini-dictionary as:

Kur-naz (KURNAZ’) s. Başkalarını kandırmasını ve ufak tefek oyunlarla amacına ulaşmayı beceren, açığız (kimse). *Gerçek paraları sahteleriyle değıştiren kurnaz avukat yakalandı.*

Kur-naz (KURNAZ’) adj. A vigilant (person) who succeeds in deceiving others and reaching at his/her goals with small tricks. *The cunning lawyer who changed the real money with the fake ones has been caught.*

5. CONCLUSION

This study aimed to draw attention to two of the problems that Turkish lexicography faces today. There is a need for a dictionary which has been prepared for the learners who acquire Turkish as a foreign or second language. These learners have different needs compared to the native speakers of Turkish. Therefore, it is necessary to to build a dictionary that appeals to their needs. In Western World, such dictionaries have already been produced: The Oxford Advanced Learner’s Dictionary, Cambridge International Dictionary of English for English, Dictionnaire Du Français Contemporain for French,

Diccionario Para La Ensenza De La Lengua Espanola for Spanish etc. (Hartmann, 2001, p. 76). Hence, it is time to produce a monolingual Turkish dictionary for the foreign learners of this language. Secondly, a corpus based approach should be developed in the preparation of the dictionaries in Turkey. It is certain that the information that were collected from the web cannot be sufficient to produce a full dictionary. Nevertheless, the mini corpus that was used in this study aimed to show some of the advantages of having a corpus-based approach in dictionary building process. Finding the senses of the headwords, determining the order of these senses in accordance with their frequency of occurrence and selecting real-life examples for the senses are some of such advantages observed in the present study. Hence, the dictionaries should lean on corpora. Fortunately, there are promising developments on this issue. “ODTÜ Sözlü Türkçe Derlemi Projesi” (Spoken Turkish Corpus Project by METU), “ODTÜ-Sabancı Türkçe Ağaç Yapılı Derlem Projesi” (The Project of METU-Sabancı Turkish Tree Bank), Türkçe Ulusal Derlemi (Turkish National Corpus), TS Corpus Project are some of the projects that have been carried out to produce extensive corpora for Turkish (Sarigül, 2011; Aksan & Aksan, 2009; Say et al., 2002). Hopefully, in the near future, the dictionaries that are produced in Turkish will lean on such corpora.

REFERENCES

- Aksan, Y. & Aksan M. (2009). Building a national corpus of Turkish: Design and implementation. *Working Papers in corpus-based linguistics and language education*, 3 (pp. 299-310). Tokyo: Tokyo University of Foreign Studies.
- Atkins, S. and Rundell M. (2008). *The Oxford guide to practical lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Çal, A. (2015). Türkiye’de farklı dönemlere ait kelime sıklığı çalışmaları üzerine bir değerlendirme. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (8), 715-730.
- Çötuksöken, Y. (1996). Türk sözlükçülüğünde sorunlar. *Kuram Dergisi*, 11, 85-90.
- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Hartmann, R. R. K. (2001). *Teaching and researching lexicography*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Jackson, H. (2002). *Lexicography: An introduction*. London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Kocaman, A. (1996). Sözlükçülükte ikinci boyut üzerine düşünceler. *Kuram Dergisi*, 11, 81-84.
- Kocaman, A. (1998). Dilbilim, sözlük, sözlükçülük. *İnsanbilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 6, 111-113.

- Meijs, W. (1996). Linguistic corpora and lexicography. *Cambridge Journals, Annual Review of Applied linguistics*, 99-114.
- Ooi, V. B.Y. (1998). *Computer corpus lexicography*. Edinburg: Edinburg University Press.
- Ölker, G. (2011). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü (1945-1950 arası)*. Konya: Kömen Yayınları.
- Özkan, B. (2013). Yöntem ve uygulama açısından Türkiye Türkçesi söz varlığının derlem tabanlı sözlüğü. *Bilig*, 66, 149-178.
- Özkan, B., Tahiroğlu, B. T. & Özkan, E. A. (2014). *Türkçe üzerine derlem dilbilim uygulamaları*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Sargül, K. (2011). Dilbilim, sözlükbilim, bilgisayar. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, 41-53.
- Say, B., Zeyrek, D., Oflazer, K. & Özge, U. (2002). Development of a corpus and a treebank for present-day written Turkish. In the proceedings of the eleventh international conference of Turkish linguistics.
- Tietze, A. & Kurtböke, P. (1996). Türk sözlükçülüğünün sorunları 1. *Kuram Dergisi*, 11. 65-69.
- Vitayaparak J. & Ratiroch P. (2006). Computational approach for processing of control engineer text: applications for corpus lexicography (pp. 1-6). *Cybernetics and Intelligent Systems, IEEE Conference: 7-9 June 2006*.

DICTIONARIES ANALYZED IN THE STUDY

- Arkadaş Türkçe Sözlük. (2005). A. Püsküllüoğlu (ed.). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Concise Oxford Dictionary. (2001). J. Pearsall (ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary. (2005). S. Wehmeier et al. (eds.). Oxford: Oxford University Press.

DRAMA, MINORITIES AND THE OTTOMAN EMPIRE

Önder Çakırtaş¹

Bingöl University

Abstract: The birth of ‘Turkic Drama’ within the dramatic rise of nationalist eulogy is, as opposed to popular belief, principally grounded on the theatric activities of ethnic and religious minorities in a non-Western society, the late nineteenth-and early twentieth century Ottoman Empire. The origin of the crisis in terms of the making of national Turkish drama, which has been based almost entirely on the practices of Ottoman minority groups (specifically those of Greeks, Armenians who were under Christian and Judaic beliefs) during three differing phases of late Ottoman period, *Tanzimat, Istibdat and Meşrutiyet Eras*, is the focus of this paper. Centering on the role played by ethnicity and religion in the Ottoman socio-cultural life, this paper argues that Ottoman ethnic and religious minorities, though divided by Ottoman Islamic ideology of millet system, produced a highly cultural and literary upshot: the groundwork for ‘Turkish drama’.²

Keywords: *Ottoman minorities, Turkic drama, ethnicity, religion*

¹ Bingöl University, Department of English Language and Literature, Bingöl, Turkey, ocakirtas@bingol.edu.tr

Makale gönderim tarihi: 08 Ağustos 2016; Kabul tarihi: 10 Ekim 2016

² This paper was partly presented in the 10th IDEA Conference held by Boğaziçi University, İstanbul, Turkey.

DRAMA, AZINLIKLAR VE OSMANLI İMPARATORLUĞU

Öz: Genel kanının aksine Türk tiyatrosunun doğuşu o yoğun milliyetçi methiyelerin arasında on dokuzuncu yüzyıl sonu yirminci yüzyıl başında temelde Batılı olmayan Osmanlı İmparatorluğu içindeki etnik ve dini azınlıkların tiyatral etkinliklerine dayanır. Bu çalışma, Osmanlı İmparatorluğu'nun son üç aşaması olan Tanzimat, İstibdat ve Meşrutiyet dönemleri boyunca neredeyse tamamıyla Osmanlı azınlıklarının (özellikle de Hıristiyan ve Yahudi Rumların ve Ermenilerin) faaliyetleri üzerine inşa edilmiş bir milli Türk tiyatrosunun yaratılmasının kökenindeki krize odaklanmaktadır. Osmanlı sosyo-kültürel hayatında etnisite ve dinin oynadığı rol üzerinde yoğunlaşan bu çalışma, Osmanlı etnik ve dini azınlıklarının bir Osmanlı-İslam ideolojisi olan *millet* sistemiyle bölünmesine rağmen Türk Tiyatrosu'nun temelini atacak ciddiyette kültürel ve edebi ürünler ortaya koyduğunu savunmaktadır.

Anahtar sözcükler: *Osmanlı azınlıkları, Türk tiyatrosu, etnisite, din*

1. INTRODUCTION

The 19th and early 20th centuries, during which the Ottoman Empire practiced her last rays, were periods of pregnancy to the formation of several happenings at the same time. It was an exceedingly multifarious era in which major social, cultural, political, ideological and literary ups and downs were to the front. The key happenings encompassed the *Tanzimat Edict* (1839) which “exemplified a general inclination toward a more secular conception of the state” (Hanioglu, 2008, p. 74), bringing down the panegyric perception of *millet*³ system with a “significant first step toward the transformation of hitherto Muslim, Christian and Jewish subjects into *Ottomans*”

³ Kemal H. Karpat explains this phenomenon as follows: “The *millet* system was a socio-cultural and communal framework based, firstly, on religion, and secondly, on ethnicity [...which...] emerged gradually as an answer to the efforts of the Ottoman administration to take into account the organization and culture of the various ethnic-religious groups. The system provided, on the one hand, a degree of religious, cultural, and ethnic continuity within these communities, while on the other; it permitted their incorporation into the Ottoman administrative, economic and political system. (Kemal H. Karpat, *Studies on Ottoman Social and Political History*, Brill NV, Leiden, 2002, pp. 611-12.)

(Hanioğlu, 2008, p. 74). Being a diktat “generally accepted as the beginning of constitutional and institutional reform in the Ottoman Empire” (Deringil, 2004, p. 108), the *Tanzimat Edict* gave the Ottoman minorities a lead to a reverence for their ethnic and religious equality guaranteeing “before the law to all subjects of the Ottoman Empire, Muslim and non-Muslim alike” (Deringil, 2004, p. 108). The ends of that edict were not merely limited to the ostensible reforms of identity egalitarianisms; they also instigated a vitalization of ‘super-Westernization’ (Hanioğlu, 2012, p. 21) and an intro to secularism (Berkes, 1998, p. 155) by an initial departure of Islamic autonomy in the Ottoman reign.

From now on, many scholars and intelligentsia sought to benefit from the originality of this new order. As a contra, Ottomanism was embraced as “the ‘official ideology’ based on the idea of the Ottoman citizenship” (Ardıç, 2012, p. 44). Nevertheless, Nazan Çiçek corroborates:

This patronizing Western treatment of the Tanzimat epoch almost completely eliminated the role of native agents in the Ottoman modernization process by reducing them either to mere enthusiastic reformist collaborators of European powers in the Ottoman Empire or to less enthusiastic but equally pusillanimous political characters who agreed to carry out the reform plans devised in London or Paris imposed upon them. (Çiçek, 2010, p. 16).

However, the egalitarianism the Tanzimat Epoch pioneered was not squeezed into the year of 1839; it was strengthened through “the most important step along the road to the rule of law [...] with the introduction of the 1876 ‘Kanun-i Esasiye,’ or Constitution, which also started the period known as the *First Meşrutiyet*, or First Constitutional Period” (Alexander et al., 2008, p. 38). The First Meşrutiyet was also a scheme that was on the Ottoman life through “the conjunction between the men of the Tanzimat, the Young Ottomans and an increasing European pressure to introduce reforms prioritising non-Muslim elements of the Empire” (Taglia, 2015, pp. 3-4). As a consequence, there came into sight a more egalitarian law in the Ottoman socio-cultural being following all these originalities; however, within a couple of years, Sultan Abdülhamid II disbanded

the legislature and put an end to the constitution (Ardıç, 2012, p. 54). From 1878 till 1908, Abdülhamid II “established himself as the absolute ruler” (Ardıç, 2012, p. 54) which shaped an environment of absolute monarch or autocracy, or absolutism named as *Istibdat*⁴. During *Istibdat Era*, Abdulhamid II “had a clear and realistic view about the nationality problem in the Ottoman state, but aside from a few economic and cultural incentives, he failed to produce any lasting solution to that problem” (Karpas, 2001, p. 172). Kemal H. Karpas (2001, p. 172) observes that “Obviously, his increasingly autocratic stance provided no remedy but, on the contrary, worsened the already tense intraethnic national conflicts, and he became the target of attacks by non-Muslim groups, notably by Armenians” (Karpas, 2001, p. 172). In order to find some solutions to such problems, oddly enough Abdulhamid II “actually granted them considerable economic incentives, autonomy, and cultural freedom which they used to strengthen their control of the community—which, ultimately, they turned against the political center” (Karpas, 2001, p. 172).

This deterioration was another dynamic that prompted an urgent call for a pioneering uncensored law. In 1908, with the utmost protests and politics of the Committee of Union and Progress (CUP) (*İttihad ve Terakki Cemiyeti*), the Second Meşrutiyet (*İkinci Meşrutiyet*), or Second Constitutional Period began (Kapucu & Palabıyık, 2008, p. 71) and the constitution was “amended by the ruling CUP in 1909 by adding a new sentence to the Article 3 requiring an oath by the sultan that he be loyal to the ‘blessed *sharia* and the rules of the Basic Law [the constitution]’” (Ardıç, 2012, p. 54). Thus, launching a limitation to the doings of the Sultan, the Second Meşrutiyet was an additional momentous march towards the egalitarianism in the Ottoman Empire. However, at the very beginning of this fresh constitutional period, as it is expressed by Stefano Taglia (2015, p. 135):

[...] while things seemed to be positive for the maintenance of a multi-religious and multi-ethnic Empire, the turning

⁴ There are a few various views on the word *Istibdat*. Kemal H. Karpas writes that *Istibdat* was differentiated between oppression (*zulüm*) and absolutism or autocracy which was a viewpoint made by Ahmet Mithat. He continues saying that “the latter was described as a means of government designed to benefit society, for the ruler (sultan) did not use it for his own personal gain. (The Politicization of Islam: Reconstructing Identity, State, Faith and Community in the Late Ottoman State, Oxford: Oxford University Press, 2001, p. 196.)

point came in 1909 and then 1912, when the Unionist government became more authoritarian and Turkist oriented. [...]. It is after these two dates and the taking of power on the part of the Unionists, then, that signs of the difficulty to overcome the ethnic, linguistic and cultural differences between the various components of the Ottoman Empire emerged from a background that had a previously appeared to be one of relative cohesiveness [...].

These three differing periods of Ottoman past gave some routes to the polarization of literature and literary width. The convergence in multi-religious and multi-ethnic identities brought some rich diversification in representation of literary genres. Theatre was among those mirror genres. As Nermin Menemencioglu (1983, p. 48) establishes, “The destruction of the janissary corps in 1826, the reform edicts of 1839 and 1856, the Treaty of Paris at the end of the Crimean War, which admitted the Ottoman Empire into the concert of Europe, each inaugurated a new phase in the Turkish theatre”.

2. OTTOMAN THEATRE AND MINORITIES

The restructurings the *Tanzimat Edict* initiated were all together practiced within the literary productions; the major figures were Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Rezaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit and Samipaşazade (Dayanç, undated, p. 82), all of whom sought to broaden the appeal of literature and bring it into line with developments in the West. Among these productions, the theatre communities and dramatic works were no exception. After the proclamation of the Tanzimat Edict, the western-oriented theatre was propped up and “during the reign of Sultan Abdulmecid I, the Western theater companies (mainly Italian and French) were regularly invited to perform in Istanbul, and some actions were taken toward developing indigenous theatrical traditions” (Abazov, 2009, p. 102). With western influences, various sultans constructed a number of theatrical buildings or playhouses for professional or amateur performances. Metin And (1984, p. 51), for instance, notes that Sultan Abdulmecid built a theatre close to the Dolmabahçe Palace in 1858, whilst in 1889 Sultan Abdülhamid constructed a theatre in the Yıldız Palace. These theatre buildings welcomed those professionals or amateurs coming out of the Ottoman quarters. Among these outsiders,

there were such different actors and actresses as Adalaide Ristori, Ira Aldridge, Alessandro Salvini, Jean Coquelin, Sarah Bernhardt, Ernesto Rossi, Frederic Febvre, Adalbert Matkowsky, Rejane, Ermete Novelli, and Andre Antione (And, 1983, p. 164).

On the other hand, the theatrical performances were not restricted to those who came from any European countries. The Tanzimat contributed much to the insiders who felt more courageous to build upon their own nation-bound communities. Even before the proclamation of the Tanzimat, some ambassadors built their own theatre houses to exhibit performances in Istanbul. As it is expressed by Menemencioğlu (1983, p. 48), “It was in Pera [Beyoğlu] that the Marquis de Nointel, Louis XIV’s famous ambassador, built for himself next to the French Embassy a theatre on the model of the Teatro Farnese in Perma, where the latest plays by Moliere and Corneille were performed”. Menemencioğlu (1983, p. 49) notes that despite the fact that the initial group was the Italian community which structured some theatrical performances, “various Ottoman minorities made early experiments, of which the most interesting was the Armenian amateur theatre, which began in 1810”. With a same supposition, Metin And (1972, p. 43) establishes that the Italian community was the earliest minority which exhibited several ballets and operas in Istanbul in 1524; these theatrical shows were not only watched by the Turkish people, but the Turkish people took some part in their representation, as well.

The Armenian theatre groups were of great significance. They were the essentials that created the presence of the Ottoman theatre. The oldest plays of the Ottoman theatre were staged in Armenian language, though several of them were translations from different languages (And, 1983, p. 170). Metin And (1983, pp. 157, 170) observes that the early theatrical performances in Turkish were exhibited much later, and the Turkish or Muslim actors or actresses were not on the stages for a long time. It was, in fact, due to the Islamic viewpoint that caused some hindrance in the performances in Turkish and by Turkish and Muslim performers. As it is articulated by Rafis Abazov (2009, p. 102) “The conservative members of the society and die-hard *ulemas* have strongly opposed theatrical plays, especially for public appearances or representation of women, citing

the need to maintain public morality and to follow the religious traditions”.

Being the frontrunner of the Ottoman Theatre, Güllü Agop (1840-1902), originally Agop Vartovyan and also known as Agop Ağa, was unquestionably the reformer of the Ottoman Theatre, and was the name who introduced the earliest performances in Turkish language, other than his mother tongue, Armenian language. After the declaration of Tanzimat Edict in 1839, upon a number of amendments in the Ottoman *millet* conception, Güllü Agop fashioned a new phase of theatricality in the Ottoman socio-cultural life through pioneering a number of Armenian actors and actresses. The Ottoman Theatre, which is well thought-out to be the earliest national Turkish theatre by Metin And, was under the rule of Güllü Agop (And, 1972, p. 113), however, it was not in a firm regulation to perform plays in Turkish, though Güllü Agop paid great attention to include Turkish actors and Turkish plays within his stage performances (And, 1972, p. 113). The problems in the correct practice of Turkish language were the chief attention of Güllü Agop; the problem was due to the lack of Turkish performers in numbers. Hence, Güllü Agop fashioned various productions in Armenian language, and these productions were for the most part acted by such Armenian actors/actresses as Agavni Zabel, David Triyants, Annik Çuhacıyan, Yeranuhi Karakaşyan, Vergine Karakaşyan, Mari Nivart, Dikran Tospatyan, Siranuş and Asdgrik among many others (And, 1972, pp. 114-15). To Petra de Bruijn (1993, p. 187), Güllü Agop’s Ottoman Theatre was in a state monopoly for the performance of plays in Turkish for ten years, and this situation provided a basis for bringing Turkish playwrights or actors in theatrical creativeness; for instance, Ahmet Vefik Pasha translated Moliere while Ahmet Cevdet translated Shakespeare into Turkish. To Suraiya Faroqhi (2007, p. 260), proclaiming a similar discourse to Bruijn’s, “between 1870 and 1880, the ‘Ottoman Theatre’ had a monopoly on Ottoman plays with set texts”.

Besides Armenians, there were various other minorities that accommodated much with the Ottoman theatrical activities. Metin And (1972, p. 43) observes that it was not only Greeks, Jews and Armenians who contributed much to the making of Turkish theatre, but those fresh-water Franks (*tatlısu frenkleri*); that is, the Italians, the French and the Germans. In her analysis, Faroqhi (2007, p. 260)

emphasizes:

Alongside these there was also theatre in the European sense of the word. French and Italian theatre troupes were particularly frequent visitors to Pera (Beyoğlu); many members of their audiences came from the resident Levantine population (whom the Ottomans dubbed ‘fresh-water Franks’).

Being the earliest performers among the Ottoman minorities, the Italians were very prolific in stage recitals. Functioning as a health institution, Societa Operaia Italiano, after its foundation in 1863, contributed much to music, opera, stage performances and the theatre (And, 1972, p. 43). Stanford J. Shaw and Ezel Kural Shaw (1977, p. 129) express that “the first real Ottoman theatre, known as the French Theatre (*Fransız Tiyatrosu*), was built in the heart of Beyoğlu by an Italian named Giustiniani, with the financial support of the Ottoman government as well as several foreign embassies (1840)”.

Among the other minorities, there were Greek, German, English, and French groups which accompanied with the theatrical acts in the Ottoman Empire. The Greeks were of a great number and they formed an imperative position in the Ottoman theatrical presentations. Nicholas Doumanis (2013, p. 31) stresses:

In 1909, the 3,000-strong community in Ankara launched ‘I Anorthosis’ (‘The Restoration’) with the express aim of reintroducing Greek to its Turkish speaking community. In the meantime, it also promoted Greek theatre and staged a number of performances in Turkish translation.

However, from Metin And’s writings, we reach that though there is not a certain date about the first Greek performances, there are a few evidences that the first performances were earlier than the Tanzimat Edict. For instance, in 1818, Aeschylus’s *The Persians*, Georgios Chortatzis’s *Erophile*, the dramatic works of Metastasio, and the comedic works of Goldoni and Moliere were performed in the rich Greek houses (And, 1972, p. 47). After the declaration of the Tanzimat Edict in 1839, many Greek plays were produced and many

of them were staged in differing settings. There came into being a very prolific Greek works that were presented by actors throughout Istanbul and Izmir (And, 1972, pp. 47-49). Among the famous Greek playwrights, D. K. Missidzis, Alexandros Zoiros, Odyssefs Dimitrakos, Epamonindas Stamatiadis, Dimitrios Vyzantios and etc. were to the front (And, 1972, pp. 48-49).

Until the introduction of the first Turkish play by İbrahim Şinasi in 1859, various diverse playwrights from different minorities produced some theatrical works, whether they were original or translation. Their writings were a basis for the emergence of Turkish theatre. Upon Şinasi's *The Wedding of the Poet* (Şair Evlenmesi-1859), a romantic play, various writers held some national topics trying to reflect the socio-political aura of the period. Namık Kemal's *Fatherland and Silistra* (Vatan Yahut Silistre-1873) reflected patriotic and heroic subjects (Brujin, 1993, p. 187).

3. CONCLUSION

In fact, the Ottoman Empire was a union that hosted various nationalities and religions. Though being considered as minorities in terms of their numbers, they had some vital effects in combining the history of Turkish Literature. Sometimes they were rewarded in terms of their mannerisms, sometimes were reproached. Though their literary productions were to the front for the most time, their rights were largely restricted due to governmental procedures.

After the Tanzimat Edict in 1839, the Ottoman minorities found some equality within their socio-cultural life, and this new atmosphere created a base for their nationalist viewpoint. The Edict and the two new-fangled Constitutional Eras helped the minority groups to manufacture their own literature, and theatre was no exception. In the Ottoman Empire, it was an obvious finale that the Ottoman Theatre was not 'national' as it was a representative of the *millet* system in the Ottoman social and cultural life. Here, it is vital to highlight that the multicultural and multinational happening was a crucial obstruction in front of the 'Turkic' drama, because the sense for creating their own theatres was essential to the other minorities. For instance, Greeks produced the sense of Greek Theatre, Armenians produced Armenian Theatre, French produced French Theatre, etc. Thus, the Ottoman

minorities were producing non-Turkish theatrical works that could not be considered Turkic.

On the other hand, such a newly-fangled ideology as Ottomanism was a hindrance in front of the formation of a national drama, since it covered the eulogy of ‘single’ identity of Ottoman hierarchy, in which all groups were gathered under one roof, thus producing all-yearned Ottoman multinational harmony. Though not being an impediment for exclusively ‘Turkic’ drama, the Islamic notion that the theatrical actions were all immoral and corrupt was a significant barrier in front of theatrical productions of the period. Thus, for the most part, it was the Ottoman minorities and western communities that affected the making of Turkic drama.

REFERENCES

- Abazov, R. (2009). *Culture and customs of Turkey*. Westport: Greenwood Press.
- Alexander, Y. et al. (Ed). (2008). *Turkey: Terrorism, civil rights and European Union*. New York: Routledge.
- And, M. (1972). *Tanzimat ve istibdat döneminde Türk tiyatrosu 1839-1908*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- And, M. (1983). *Türk tiyatrosunun evreleri* (The Stages of the Turkish Theatre). Ankara: Turhan Kitabevi.
- And, M. (1984). Turkish drama. In S. Hochman (Ed.) *McGraw-Hill encyclopedia of world drama* (pp. 47-65). Mc-Graw Hill, Inc.
- Ardıç, N. (2012). *Islam and the politics of secularism*. New York and London: Routledge.
- Berkes, N.(1998). *The Development of secularism in Turkey*. New York: Routledge.
- Hanioğlu, Ş. (2008). *A brief history of the late Ottoman Empire*. London: I. B. Tauris.
- De Bruijn, P. (1993). Turkish theatre: Autonomous entity to multicultural compound. In C. C. Barfoot & C. Bordewijk (Eds.). *Theatre Intercontinental: Forms, Functions, Correspondences*. (pp. 175-192). Amsterdam: Editions Rodopi, B.V.
- Çiçek, N. (2010). *The young Ottomans*. London: I. B. Tauris.
- Dayanç, M. (n.d). Bir yenileşme dönemi aydını olarak Ahmet Mithat Efendi. [Ahmet Mithat Efendi as an intellectual of an innovation period]. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XLVII, p. 82.
- Deringil, S. (2004). Redefining identities in the late Ottoman Empire: Politics of conversion and apostasy. In A. Miller et al. (Eds.). *Imperial rule*. (pp. 107-130), Budapest/New York: Central European University Press.
- Doumanis, N. (2013). *Before the nation: Muslim-Christian coexistence and its destruction in late-Ottoman Anatolia*. Oxford: Oxford University Press.
- Faroqhi, S. (2007). *Subjects of the sultan: Culture and daily life in the Ottoman*

Empire. London: I. B. Tauris.

Hanioğlu, Ő. (2012). Modern Ottoman period. In M. Heper et al. (Eds.), *The Routledge Handbook of Modern Turkey*. (pp. 15-25). New York: Routledge.

Kapucu, N. & Palabıyık, H. (2008). *Turkish public administration: From tradition to the modern age*. Ankara: USAK Publications.

Karpat, K. H. (2001). *The politicization of Islam: Reconstructing identity, state, faith and community in the late Ottoman state*. Oxford: Oxford University Press.

Menemencioğlu, N. (1983). The Ottoman theatre 1839-1923. *Bulletin*, 10 (1), 48.

Shaw, S. J. & Kural Shaw, E. (1977). *History of the Ottoman empire and modern Turkey* Vol. II. Cambridge: Cambridge University Press.

Taglia, S. (2015). *Intellectuals and reform in the Ottoman Empire: The young Turks on the challenges of modernity*. New York: Routledge.

Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi, MEUDED, 2017; 14 (1), 35-60.

THE TELLER/RECEIVER-ORIENTED FUNCTIONS OF *ONDAN SONRA* AS A DISCOURSE MARKER IN CONVERSATIONAL NARRATIVES

Emel Kökpınar Kaya¹

Hacettepe University

Abstract: Discourse markers that are largely used in everyday talk carry out various functions in conversations. One of the conversational genres in which discourse markers are highly used is conversational narrative. Conversational narratives are the interactional productions of (the) teller(s) and listener(s), and also they are the textual reflections of the events that are experienced in past time and told in a sequence in the time of storytelling. In this storytelling which comprises of a sequence of events, both tellers and listeners use discourse markers for different purposes. This study aims to demonstrate the functions of *ondan sonra* as a discourse marker in Turkish conversational narratives. To this end, this study grounds on Conversation Analysis (Jefferson, 1978; Sacks et al., 1974) and Narrative Analysis (Labov and Waletzky, 1967; Labov 1972, 1997). The analysis which is carried out in the interface of these two study fields focuses on the narrative, conversational and interpersonal functions of *ondan sonra* in conversational storytelling. The data of the study includes 100 single and 12 complex conversational narratives gathered from 11 recordings of natural conversations in family gatherings whose participants are native speakers of standard Turkish. The findings show that *ondan sonra* has various

¹ Hacettepe University, Department of English Linguistics, Ankara, Türkiye, emelkokpinar@hacettepe.edu.tr

Makale gönderim tarihi: 02 Ağustos 2016; Kabul tarihi: 25 Ekim 2016

teller- and receiver-oriented functions in addition to the function of ‘continuity marker used in order to sequence the events’ as Özbek (1998a) suggested. The teller-oriented functions for narrative structure are sequencing the events in an temporal order, connecting the bound narratives to the first one, initiating the category of Complicating Action and initiating the category of Resolution. For conversational organisation, the teller-oriented functions are taking the turn and holding the floor, and for interpersonal interaction the only teller-oriented function is attracting the attention of the receivers to a specific point. In addition to them, the analysis shows that receivers use *ondan sonra* in order to initiate a turn and show their interest to the storytelling in conversational narratives.

Keywords: *Conversational narratives, discourse markers, ondan sonra*

BİR SÖYLEM BELİRLEYİCİSİ OLARAK *ONDAN SONRANIN* ETKİLEŞİMSEL ANLATILARDAKİ ANLATICI VE DİNLEYİCİ ODAKLI İŞLEVLERİ

Öz: Günlük konuşmalar içinde sıkça karşılaşılan söylem belirleyicileri (discourse markers) konuşma içinde çeşitli işlevsel roller yüklenirler. Söylem belirleyicilerinin yoğun bir şekilde kullanıldığı günlük konuşma birimlerinden biri de etkileşimsel anlatılardır. Etkileşimsel anlatılar, anlatıcı(lar) ve dinleyici(ler) tarafından gerçekleştirilen etkileşimsel üretimlerdir ve ayrıca geçmiş yaşantıda deneyimlenen olayların günlük konuşmalar esnasında sıralı olarak anlatılmaları ile ortaya çıkan metinsel yansımalarıdır. Bu olaysal sıra içindeki öyküleştirme süresince, gerek anlatıcı(lar) gerek dinleyici(ler) farklı amaçlar ile söylem belirleyicilerine başvurmaktadır. Bu çalışma bir söylem belirleyicisi olarak *ondan sonra*nın konuşma içinde gerçekleşen etkileşimsel anlatılardaki işlevlerini göstermeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, çalışma yöntembilimsel olarak Konuşma Çözümlemesi (Jefferson, 1978; Sacks ve diğ., 1974) ve Anlatı Çözümlemesi (Labov ve Waletzky, 1967; Labov, 1972, 1997) alanlarından katkı almakta ve bu iki alan arayüzünde yürütülen çözümleme *ondan sonra*nın etkileşimsel öykülemelerdeki anlatı yapısı, konuşma düzeni ve kişilerarası etkileşim içindeki işlevleri üzerine odaklanmaktadır. Çalışmanın verisi, Türkçe anadili ve ölçünlü dil konuşucularının günlük aile içi konuşmalarından toplanmış 100 basit ve 12 karmaşık etkileşimsel anlatıyı kapsayan 11 farklı ses kaydından oluşmaktadır. Çalışmanın sonucunda, *ondan sonra*nın, Özbek (1998a) tarafından belirlenen ‘olayların sıralanması işlevini yürüten devamlılık belirleyicisi’ işlevine ek olarak, etkileşimsel anlatılarda anlatıcı ve dinleyici odaklı olmak üzere çeşitli işlevler yüklendiği gözlemlenmiştir. Anlatıcı odaklı işlevler, anlatı yapısı için

olayları sıralamak, bağımlı anlatıların önceki anlatı ile ilişkilendirilmesini sağlamak, ve anlatının Karmaşık Olaylar Dizisi ve Çözüm birimlerinin başladığına işaret etmek; konuşma düzeni için konuşma sırasını almak ve başlatmak, ve sırayı tutmak; kişilerarası etkileşim için ise dinleyicilerin ilgisini belirli bir noktaya çekmek şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca, dinleyicilerin etkileşimsel öykülemeler sırasında, sıra alıp başlatma ve anlatıcıya anlatıya olan ilgilerini göstermek amacıyla *ondan sonra* kullandıkları bulgulanmıştır.

Anahtar sözcükler: *Etkileşimsel anlatılar, söylem belirleyicileri, ondan sonra*

1. INTRODUCTION

Narrative, as an undeniable part of human language and a way of communicating ideas among interlocutors is interchangeably used with stories (Norricks, 2000; Georgakopoulou, 1997). Specifically, narrative can be defined as the presenting of previous experiences that took place at a specific point or over a specific interval in a past time story-world (Polanyi, 1989, p. 41). As a matter of fact, narrative can be explained as the expression of past events in a storytelling activity; therefore, it can be coined the term ‘storytelling’². Narrative emerges as talking about the events and situations that human beings have experienced in their lives (Hymes & Cazden, 1980, p. 131), and it enables human beings to order and/or to reorder their experiences (Coates, 2003, p. 78). Depending upon the idea, Richardson (1990, p. 118) suggests that narrative is a method of organising past experiences and “primary way through which humans organize their experiences into temporally meaningful episodes”. Hereinafter, chronology is attributed to be the best candidate for distinguishing narrative from other genres due to the fact that “temporal sequencing of two or more events is considered by many to be a hallmark of narrative” (Ochs & Capps, 2001, p. 18).

Everyday talk is interwoven with narratives which emerge in terms of a temporal sequence of events about past experiences, reports of

² The terms ‘narrative’ and ‘story’ are used interchangeably in this study. Besides, the acts of ‘narrating’ and ‘telling’ and ‘storytelling’ are also taken to be equal. Other terms which can be interchangeably used in the study are ‘narrator’, ‘teller’ and ‘storyteller’. The people who are the recipients of the narrated texts may be expressed with the terms ‘listener’, ‘recipient’, and ‘audience’. Finally, the participants of a conversation may be represented with the term ‘conversationalists’ in the study.

newsworthy happenings, jokes and dream tellings. Narrative is a part of natural conversation and conversational stories are embedded in their contexts in conversations (Ochs & Capps, 2001, pp. 36-40). As a result, narratives which are linguistically and interactionally produced in conversations emerge as also ‘a polyphonic activity’ which can be addressed as conversational narratives. According to Schegloff (1997, pp. 100-101), conversational narratives have a dynamic nature which embraces the preceding and following talk, audience participation and potential deviations like hesitations and silences. The dynamic nature also credits the audience with an active participation in the course of storytelling by depending upon constant interactions and negotiations. Thus, conversational storytelling emerges as an interactional achievement of (the) teller(s) and listener(s) (Ochs & Capps, 2001; Schegloff, 1986).

In the production of conversational narratives, tellers introduce the story; monitor syntactic, semantic and prosodic development of the story; and use strategies to secure listener interest, to gain control of the floor, to ensure understanding, to gain planning time, to organise the story telling performance (Norrick 2000, pp. 1-6). Listeners may interrupt the narration of the teller to encourage and correct the teller, to contribute details, to evaluate the story, to provide comments, and just to interact; they may use conversational strategies to redirect the story line, to reformulate its point and to become full-fledged co-tellers. Both tellers and listeners strategically use discourse markers in addition to a great range of linguistic forms in order to achieve these acts.

Conversational storytelling is in the focus of many contemporary scholars who pay attention to different features of conversational narratives. The sequential and narrative organisation, and interpersonal aspects of conversational storytelling have been examined by various scholars (Blum-Kulka, 1993; Georgakopoulou, 1995; 1997; 2004; 2007; Ervin-Tripp & Küntay, 1997; Goodwin, 1984; 1986; 1990; Jefferson, 1978; Mandelbaum, 1987; Norrick, 1997; 1998; 2000; 2003; 2005; Ochs & Capps, 2001; Polanyi, 1979; 1985b; Sacks, 1972; Schegloff, 1997; 2000). In Turkish, there exists several studies (Küntay, 2002; 2004; Küntay & Nakamura, 2004; Küntay & Şenay, 2003) that mainly concentrate on preschool children’s conversational narratives with a developmental point of

view. Accordingly, the lack of more studies on narratives in natural contexts emerges as a gap for Turkish. Grounded on this, the present study concentrates on conversational storytelling in Turkish and the use of *ondan sonra* as a discourse marker in the sequence organisation, narrative structure and interactional aspects in Turkish conversational storytelling. More specifically, the study focuses on the teller- and receiver-oriented functions of *ondan sonra* as a discourse marker in Turkish conversational narratives.

1.1. DISCOURSE MARKERS IN CONVERSATIONAL NARRATIVES

In conversational storytelling, some specific linguistic forms are frequently used by tellers to trigger a storytelling, to produce a narrative body, to guarantee their teller positions, and to ensure the flowing of storytelling in a conversation and so on. These linguistic forms may be used for various purposes by listeners, as well. Discourse markers are in the list of these linguistic forms which are used by tellers and listeners for various narrative, conversational and interpersonal purposes in conversational storytelling. For example, they may have the function of initiating a narrative, taking and holding the turn in the course of storytelling, and requesting extra information about the narrated events. Or even they may perform the function of removing the events out of their past frame and locating them into the time of speaking. As a result, listeners feel as if they experience the narrated events by themselves. Georgakopoulou (1997, pp. 141-142) suggests that linguistic devices like discourse markers create a sense of proximity between the story world and immediate conversational situation. Thus, the listeners become involved with the teller as discourse markers create the feeling of witnessing the narrated experience (ibid., p.143). Besides, as Schiffrin (1987) proposes, with the help of discourse markers speakers can locate themselves in the ongoing conversation. According to Norrick (2001), discourse markers used in narratives have exclusive functions in narrative constructions, and their functions may differ from their usual meanings and from their genuine discourse marker functions in other contexts.

Many scholars have concentrated on the use of discourse markers in various genres (Bell, 1998; Fraser, 1990; 1996; 1999; Haliday & Hasan, 1976; Jucker & Ziv, 1998; Lenk, 1998; Redeker, 1990; Schegloff, 1982; Schiffrin, 1987; Schourup, 1999; van Dijk, 1979). The use of discourse markers in narratives, especially in conversational narratives has been

included in the works of Georgakopoulou (1997), González (2004), Labov and Fanshel (1971), Norrick (2001), Polanyi (1985a), Polanyi and Martin (1991).

Several discourse markers in Turkish have also taken the interest of scholars (Erdoğan, 2013; Ilgın & Büyükkantarçioğlu, 1994; Kuru-Gönen, 2011; Oktar and Cem-Değer, 2004; Özbek, 1995; 1998a; 1998b; Ruhi, 2009; Uçar, 2005; Yılmaz, 1994; 2004). More specifically, discourse markers, *şey*, *yani*, *işte*, have been studied in Turkish narratives (Furman & Özyürek, 2006). However, there is a lack of study on the use of *ondan sonra* in conversational narratives in Turkish. On this account, the present study aims to examine the specific uses of *ondan sonra* in Turkish conversational storytelling in terms of its teller/receiver-oriented functions in the narrative structures, conversational organisation and interpersonal procedures.

2. THE STUDY

2.1. THE DATA

The data of this study has been gathered from 11 audio recordings of unstructured, unmanipulated natural conversations of the native speakers of standard Turkish. The duration of the conversations is ten hours and eight minutes in total and ranges from sixteen minutes to two hours and forty minutes. 100 narratives have been randomly selected from a greater range of single narratives which take place in these 11 conversations. The recordings also include 12 complex conversational narratives³ which are composed of 32 single conversational narratives. All complex conversational narratives which were found in the recordings have been analysed in the study.

2.2. THE PARTICIPANTS

The recordings have been taken up in the social gatherings of the conversationalists who are acquainted with each other and have a shared past. They are either family members or friends, thus they are expected to produce more narratives owing to their intimacy.

³Complex conversational narratives (CCN) are mainly identified as the combinational storytelling of related past experiences. They are organised through the combination of several single narratives which are about the same topic and from the words of a single narrator. For more information see Kökpınar-Kaya (2014).

The gender of the conversationalists seems to be equal in number; however, gender is not a variable in this study. The ages of the participants are limited between the ages of 20 and 65. All participants of the conversations are monolingual native speakers of Turkish who speak standard variety of Turkish.

Each set of group conversations used in the data contains participants ranging from four to eight in number.

2.3. DATA COLLECTION

All the spontaneous conversations in the data have been recorded in natural everyday conversations where people normally carried out their ordinary lives. The impromptness of the conversations has been preserved; there has not been a control of the researcher on their lengths and topics. However, the researcher has collected ethnographic observations concerning the participants, their moods and behaviours throughout the conversation, and the overall situation. Since an effective way of recording everyday speech is via participant observation (Labov, 1984; Milroy, 1987; Norrick, 2000), the existence of the researcher in the conversation is essential.

Since storytelling can come into life in conversations having participants with some certain degree of familiarity and there is a need for long periods of time to interact for familiar stories, the conversations in the indoor social gatherings of family members and friends have been recorded for the analysis. Obviously, conversations in family and friend gatherings are convenient for the participants to produce storytellings.

A digital audio recorder has been used for recording the ongoing conversations. The researcher has participated into the conversation during the data collection process with a recorder which is situated in a place where the conversationalists could easily see. The researcher has waited until everyone attends to the gathering and has informed the conversationalists about the recording for a scientific study at the very beginning of the conversation. The recordings of the conversations have been achieved by getting beforehand permission of

the conversationalists for both recording and the use of these recordings in an academic research after the recording process.

The beforehand permission may be claimed to have a minimal influence on the naturalness of conversations due to the close relationships between the participants who generally talked about subjects quite common of them. Further, the conversationalists intimately know the researcher; they are family members and friends. Due to this intimacy, they got used to being recorded easily. As Yılmaz (2004: 44) has noted, “the tape-recorder to be used for data collection had a minimal influence because the participants in natural conversations generally talked about subjects, which were quite intimate to them. This intimacy generally resulted in the participants’ getting used to the presence of the tape-recorder”. Besides, the conversationalists can orient themselves to the recording process after some time passes and their language use can be accepted as natural in general in spite of some effects of the recording (Labov, 1972; Norrick, 2000; Yılmaz, 2004; Tannen, 2005; Kökpınar-Kaya, 2013). Moreover, Labov proposes that the number of the participants is influential in the forgetting of the recording process and argues that “the effect of observation and recording was of course present, but the natural interaction of the group overrode all other effects” (1972, p. xviii-xix). Tannen (2005, p. 44) also supports this view by stating “If there is a relatively large number of participants who have ongoing social relationships, they soon forget the tape recorder. People play to the crowd.”

2.4. PROCEDURES

The first step in the analysis is to transcribe the recordings. The recordings have been transcribed in terms of a simplified version⁴ of the Jeffersonian Transcription System (2004a; 2004b). The next step in the analysis is to identify the narratives in the conversations. Then, the narrative body of the storytellings has been divided into narrative

⁴ The following transcription conventions are used: - an abrupt cut-off when a speaker hears an interrupting talk, ... a repair of the speaker or rephrasing a sentence in progress, : prolongation of the sound that is followed, [] on successive lines are used for overlapping sequences. = When a next utterance is latched by prior one with no gap, (()) non-verbal activity, ↑ falling pitch or intonation, ↓ increasing pitch or intonation, . a brief pause, and , continuing intonation. Capitalised text indicates increased volume in speech. The reported speech is identified with bold characters.

parts in terms of the categories of the narrative model that Labov and Waletzky (1967) proposed. The model of Labov and Waletzky consists of six components: Abstract, Orientation, Complicating Action, Resolution, Coda and Evaluation⁵. This classification helps us to frame the overall structure of Turkish conversational narratives. Thereafter, *ondan sonra* in the boundaries of conversational narratives and its functions in the narrative construction have been identified. After the identification of the functions in narrative construction, the functions of *ondan sonra* in the sequence organisation of conversational storytellings in Turkish have been delineated. In order for it, we have drawn upon both the methodological implications of Conversation Analysis proposed by Sacks et al. (1974), and the analyses of Jefferson (1978).

According to Sacks (1974), sequence organisation in conversations occurs through speaker change whose principles are:

- If the current speaker somehow has identified, or selected, the next speaker, then that speaker has the right to take and initiate the turn.
- If no such selection has been made, then any speaker may self-select and the first self-selecting speaker will take the turn.
- If no speaker self-selected for the next turn, then the main speaker may continue talking. However, it is not obligatory for him/her to keep the turn.

However, conversational storytelling may be problematic in this model of speaker change. One of the endeavours to bring an explanation for the sequence organisation of storytelling in natural talk belongs to Jefferson (1978) who put forward two principles: Stories emerge from turn-by-turn talk, therefore they are locally occasioned and they re-engage turn-by-turn talk, therefore they are sequentially implicative. These principles suggested by Sacks (1974) and Jefferson (1978) have provided the study with the impetus and analytical tools for analysing the sequence organisation in the narrative performances.

⁵ Narrative categories of Labov and Waletzky are initially given by capital letters in the present study.

Grounded upon the narrative and conversational analysis whose frameworks and procedures have been given above, the study aims to classify the different functions of *ondan sonra* in conversational storytelling in Turkish. At this frame, the study presents a qualitative analysis which depends on several anecdotal implications in the following section.

3. THE FUNCTIONS OF *ONDAN SONRA*

Ondan sonra (means ‘after that’) is a discourse marker which may exist in different locations in the narrative body and may have various functions with different orientations in conversational storytelling. The various functions of *ondan sonra* which have been observed in the data are given in Table 1 below.

Table 1. *Ondan sonra* and its functions in conversational storytelling

Orientation of Ondan Sonra	Functions of Ondan Sonra	Domains of Functions
Teller-Oriented	Sequencing the events temporally	<i>Narrative</i>
	Connecting the bound narratives to the prior one	
	Initiating the category of Complicating Action	
	Initiating the category of Resolution	
Receiver-Oriented	Taking the turn	<i>Conversational</i>
	Holding the floor	
	Attracting the attention of the listeners to a specific point	<i>Interpersonal</i>
Receiver-Oriented	Taking the turn	<i>Conversational</i>
	Showing interest	<i>Interpersonal</i>

As it can be seen in Table 1, *ondan sonra* have been identified to have several teller- or receiver-oriented narrative, conversational and interpersonal functions. The narrative functions depend on the roles of *ondan sonra* in constructing a narrative body. Moreover, the ways narratives are initiated and produced in one after another, and how events are sequenced and distinguished in narratives have been highlighted as the narrative functions.

Conversational functions have been specified through the roles in the sequence organisation of a conversation. In other words, how tellers or listeners take and hold turns, signal that they will perform a storytelling and request a larger space for their storytelling in a conversation have been identified as the conversational functions.

Interpersonal functions of linguistic forms are relevant to the purposes of tellers to orient listeners for a storytelling, to manipulate them for giving permission for an extended turn and to make listeners feel as if they experience the events from the eyes of the teller. At that point, acts of attracting the attention of the listeners to the storytelling activity and visualising the situation emerge as the interpersonal functions.

The narrative functions of *ondan sonra* which are observed in the data can be listed as a) sequencing the events temporally, b) connecting the bound narratives to the prior one in a CCN, c) initiating the category of Complicating Action and d) initiating the category of Resolution. Its conversational functions are found as a) taking the turn and b) holding the floor. These are the teller-oriented conversational functions; however, *ondan sonra* has a receiver-oriented conversational function. It is the function of taking the turn in storytelling. The data of the study has shown that *ondan sonra* has also an interpersonal function with a teller-orientation. It is the function of attracting the attention of the listeners to a specific point in the storytelling.

These different functions of *ondan sonra* are exemplified in the narrative Woman with Parkinson's Disease given in Excerpt 1⁶.

(1)

WOMAN WITH PARKINSON'S DISEASE

1 D: şey parkinson hastalığı oluyor ya
2 titremeler falan
3 bir de onlardan bahsettiler.

⁶ Participants in a conversation are represented by capital letters in the excerpts representing the conversational storytellings. These capital letters also signal the beginning of a turn.

4 onu da hafızayı normale şey yapıyormuş.
5 onu da bir gün... kaset koymuşlardı.
6 İstanbul'da çekim yapmışlar.
7 video çekim yarışması yapmışlar bir de.
8 herkesin hastalarla arasındaki ilişkileri.
9 bir de bu patronları.
10 patronlar da bu Çin'den şey,
11 Kore'nin şeyi bu,
12 firması.
13 çok konuşunca boğazım acıyor.
14 de ondan sonra işte adam.
15 patronu da biz o gün tanıydık.
16 çok matrak bir adam.
17 ha şey yapıyor,
18 orada da çekimleri vardı.
19 burası şey olmuş.
20 en güzel video çekimi,
21 tanıtımı falan tezahüratı fazla yapıldığı için
22 hastalarıyla böyle,
23 şeylerin hani,
24 yatak sahiplerinin firmanın böyle çok
25 alakadar oluşu falan
26 böyle tezahürat için,
27 sokak dışına taşıdığı için,
28 böyle çok yoğunluk olduğu için,
29 çok coşku olduğu için,
30 Türkiye birincisi olmuşlar.
31 bu şube
32 onun için.
33 o:: sertifikaları falan var.
34 Münevver Abla'nın resimleri var.
35 sertifika almış.
36 A: ha:::
37 D: onlar he:::
38 bir de eşini getirmiş adam.
39 kadın,
40 iki günde Türkçe'yi sökmüş.
41 adam **tembel** diyor ama.
42 kadın çok güzel Türkçe konu...
43 ben girdim.
44 bir de ben misafirim tanımıyorum ya ben şimdi.
45 kadın gel... kadın böyle.
46 **hoş geldiniz efendim** yapıyor.
47 **siz de hoş geldiniz** dedim ben de.
48 tahmin ettim yani.
49 ufak tefek çekik gözlü.
50 bir gün sonradan da gelecek dediler ya.
51 toplantı var o gün diye
52 **erken gel** dedi Münevver Abla.
53 **çünkü erken toplanıyorlar** dedi.
54 ben gittim dokuzda.
55 a: yarısını konuşmuşlar zaten ama.
56 dolu
57 içerisi bütün dolmuş.
58 biz yataklara geçtik yatakların üstünde oturduk artık
59 geçilmiyor yani o kadar kalabalık yoğunluk olmuş.
60 ondan sonra
61 bir şey anlatacaktım.

- 62 ha: parkinson şeyini anlatıyordum.
63 İstanbul CD sinde,
64 kadın diyor.
65 benim diyor.
66 parkinson hastalığım var diyor.
67 ondan sonra unutuyordum diyor.
68 yaptığım şeyi unutuyordum diyor.
69 şunu şuraya koydum mu,
70 onu almaya aklım ermiyordu diyor.
71 bırakıyordum herşeyi diyor.
72 neyse beni hastaneye yatırdılar diyor.
73 ondan sonra,
74 hastanede diyor.
75 şeyler falan diyor.
76 böyle hep hastaların durumları kötü diyor.
77 böyle hepsi titriyor diyor.
78 şey yapıyor yaşlı yaşlı.
79 ben de kendimi onlardan daha kötü gördüm diye.
80 ben daha şeyim ya diyor.
81 biraz aklım eriyor ama diyor.
82 kafamda pek toplamıyor diyor.
83 kadın.
84 A: ha:
85 ondan sonra ben aklımı başıma toplayayım mı
86 demiş;
87 D: ondan sonra işte ben diyor.
88 biraz diyor tedavi gördüm diyor.
89 sonra bu yatakların şeyini duydum diyor.
90 teyzemin kızı ısrar etti buraya götürelim dedi diyor.
91 geldik diyor neyse diyor.
92 ben diyor.
93 altı ay mı dedi beş ay mı devam ettim diyor.
94 titremelerimde azalma oldu diyor.
95 unutkanlığımda azalma oldu diyor.
96 ondan sonra hatta diyor,
97 beni diyor bir gün diyor,
98 şeyden hastaneden gelirken diyor,
99 şey diyor...
100 çöp torbasını diyor,
101 eşya torbası diye diyor karıştırmışım diyor,
102 çöpü almışım diyor eve kadar getirmişim diyor.
103 içinde diyor kıyafetlerim var diye gece bir açtım diyor
104 olan çöp çıktı karşıma diyor.
105 kadın böyle elli beş altmış yaşlarında
106 şişkoda bir şey.
107 çok da matrak.
108 baktım baktım diyor.
109 güldüm diyor.
110 ondan sonra allahıma şükür dedim.
111 ben bu yatağa devam edeyim dedim diyor.
112 ona karar verdim çok şükür o zamandan beri diyor
113 öyle hatalar yapmıyorum,
114 aklım başıma geldi diyor.
- } Orientation
} Comp. A.
} Resolution
} Coda

3.1. NARRATIVE FUNCTIONS OF *ONDAN SONRA*

Ondan sonra can be accepted as a continuity marker which indicates that some more talk is coming next in conversation. With a narrative point of view, it may be identified as a marker which shows the continuity of events in a narration. In this context, it can be claimed that *ondan sonra* has a function of sequencing the events in a temporal continuum. The narrative function of sequencing the events in a temporal order can be exemplified in the narrative *Woman with Parkinson's Disease* given above in Excerpt 1 in the lines of 67 and 73. In these lines, the teller (Participant D) puts the events in a temporal order by relating them with the use of *ondan sonra*⁷.

In the same narrative, another narrative function of *ondan sonra* can also be observed. This narrative function connects the bound narratives to the priors in a complex narrative form. An example of the use of *ondan sonra* for this function can be seen in the lines of 60 and 96 in Excerpt 1. In these examples, *ondan sonra* seem like sequencing the events temporally; however, it also sequences the subsequent narratives in a higher narrative body by means of a temporal order. The teller jumps into new narrations and initiates new single narratives existing in a larger narrative body by using *ondan sonra*. By this act, the teller achieves to bridge a connection between the narratives of a complex narrative form. Obviously, complex narrative forms contain smaller narratives that are related to the former and latter ones and sequenced in terms of a temporal order or topical order (For more information about Complex Conversational Narratives, see Kökpınar-Kaya, 2014). In this narrative, the former and latter narratives follow one another in a temporal sequence with the help of *ondan sonra*. It gives signals that a new storytelling will be performed. As a deduction, *ondan sonra* can also be analysed as a 'narrative initiator' in addition to its role of continuity marker. However, the role of *ondan sonra* as a 'narrative initiator' can only account for the bound narratives which are connected to an initial narrative in a complex narrative structure. Therefore, *ondan sonra* can be identified as an initiator of bound narratives in conversational storytelling.

⁷ The different functions which are examined in this study are represented with underlining.

Ondan sonra which functions as an initiator of bound narratives has been observed in turn-medial positions in the data of the study. In the lines of 60 and 96, in the middle of a turn the teller initiates the bound narratives with *ondan sonra* which is performed after another piece of storytelling. In this context, these bound narratives are initiated by the teller by holding the teller position.

Ondan sonra may also signal the launch of the Resolution in the narrative body. Tellers may differentiate the complicating events from the resolution of them by the help of *ondan sonra*. The teller in the narrative *Woman with Parkinson's Disease* separates the section of Resolution from a prior narrative section, Complicating Action by using *ondan sonra* which can be seen in Line 110. Here, *ondan sonra* distinguishes narrative events from the ones which indicate the results of them. In the same context, a tense shift from Continuous Historical Present (Schiffrin, 1981; Wolfson, 1982) also exists. In line 110, the teller separates the two narrative sections with the help of *ondan sonra* and a tense shift from Continuous Historical Present (CHP) which is distinguished from other uses of the present tense in terms of its potential to be replaced by the past tense without any change in time reference. The events narrated with CHP are always in the past, referring to the time at which the events took place.

Another narrative function of the discourse marker *ondan sonra* is initiating the section of Complicating Action. Tellers may pass to the narration of complicating events from the background information by signalling this transition via the use of *ondan sonra*. An example to the initiation of Complicating Action through *ondan sonra* can be seen in Excerpt 2 given below.

(2)

CUTTING GRASS

<p>1 M: güzel ot yoldun ama değil mi↑ 2 A: valla ot bile yoldurdular. 3 M: [güzel ot yoldun ha]. (...) 17 A: ya onu bırak mahkumlar aşağıda. 18 Y: koca şey. 19 [askeriye]. 20 A: [kuledeyim]. 21 Y: bir makina alamadı mı↑ 22 A: mahkumun birisinin dikkatini çekmiş.</p>	<p>—————→</p>	<p>Abstract</p>
<p>}]</p>	<p>Orientation</p>	

- 23 şimdi kulenin etrafında,
24 canım sıkılıyor iki saat nasıl vakit geçireceksin,
25 sağa dön sola dön.
26 kulede dört dönüyorum.
27 M: asker
28 A: hı: şimdi dönünce,
29 aşağıda da,
30 Z: [ot yoluyorlar].
31 A: [şeyler]
32 havalandırmalar var
33 şöyle bir geniş,
34 şey...
35 duvar duvar ayrılmış işte.
36 şeyler mahkumlar,
37 orada,
38 geziyorlar.
39 şimdi bakıyorlar.
40 laf atıyorlar zaten
41 **asker ağa asker ağa** diye bağırlıyorlar.
42 ondan sonra asker ağa dedi.
43 Y: hıhı
44 A: **ne oldu** dedim.
45 işaret ettim.
46 şimdi bizim burada jandarma yazıyor kıyafetlerimizde.
47 burada da şey var ((shows))
48 rütbe var.
49 ondan sonra
50 **o çavuşluk rütbesi mi** dedi.
51 öteki de atladi
52 yanındaki mahkum da
53 **yok ya orada jandarma yazıyor** dedi.
54 ben de dedim.
55 **burada jandarma yazıyor** dedim, ((shows))
56 **burada rütbe var** dedim. ((shows))
57 ondan sonra öyle deyince
58 **alla allah** dedi,
60 ondan sonra ben bir şey demedim.
61 fazla muattap almıyorum.
62 onlar konuşuyor kendilerine göre.
63 ben işaret ediyorum,
64 şey yapıyorum.
65 her yerde kamera var çünkü tepelerde.
66 yani sürekli seni çekiyor kameralar.
67 M: e:: asker.
68 A: [ondan sonra],
69 F: [ne konuşsan]
70 A: tabi ne konuşsan.
71 yani konuştuğun şey yapmaz ama
72 tek tek şeylere
73 kulelere zoom yapıyor
74 F: [evet evet]
75 A: [kameralar].
76 F: en iyisi konuşmamak
77 A: hm:: ben öyle şey bakmıyorum onlar konuşuyor,
78 laf atıyor,
79 şey yapıyorlar.
80 bakıyorsun çok konuşacak oluyor,
81 işaret ediyorum,

Orientation

Comp. A.

82	şöyle yapıyorum susuyorlar.	}	Comp. A.
83	anlıyorlar,		
84	bir daha		
85	şey yapıyorlar.		
86 M:	tozuyorlar.		
87 A:	kesiyorlar.	}	Resolution
88	dedim yoksa diyor,		
89	sizin diyor,		
90	bütün herkes mi çavuş sizde diyor.		
91	ben de herkes çavuş dedim,	}	Resolution
92	kapattım.		

Cutting Grass includes the narration of the absurd experiences of the teller's (Participant A) military service (lines of 17 and 92). The background information about the people and the setting, namely Orientation, is given between the lines of 17 and 41. Then, the events are narrated till Line 91 and by the Resolution (Lines 91-92), the narrative ends. In Line 42, the launch of the Complicating Action is achieved by the teller's using *ondan sonra* in the beginning of the narration of the complicating events. With the help of *ondan sonra* in the context exemplified in Line 42, the teller quits giving details of the information about the narrative events and separates narrative events from non-narrative ones, meanwhile Orientation from Complicating Action. In this context, the use of a tense shift from Continuous Historical Present is also influential in this process of the separation of the Labovian categories. Both the use of *ondan sonra* and a tense shift help to differentiate the events given as background information in Orientation and the events narrated in Complicating Action.

3.2. CONVERSATIONAL FUNCTIONS OF *ONDAN SONRA*

In addition to the narrative functions of *ondan sonra*, conversational functions of it as a discourse marker can also be observed in the data. As it can be seen in Table 1, the conversational functions have been identified as (1) taking the turn and (2) holding the floor. The first function, namely taking the turn can be specified in terms of its emergence with both teller and receiver orientations. However, the function of holding the floor is a teller-oriented function.

Tellers may take the turns in order to continue their storytelling with the use of *ondan sonra* in conversations. In Line 87 of Excerpt 1, it can be seen that there is a teller-oriented turn-taking act by the use of *ondan sonra*. After a participant's interruption (Participant A) for a

prediction, the teller (Participant D) takes the turn and continues storytelling by using *ondan sonra*. Here, *ondan sonra* emerges as a device for the teller in order to take the turn back and go on storytelling. A similar example can be seen in Excerpt 2, as well. In Line 68, the teller (Participant A) takes the turn via *ondan sonra* and goes back to the storytelling after a receiver interruption. Furthermore, by using it, both tellers incite the interest of the interrupters and the other audience to the story.

The data of the study shows that holding the floor with *ondan sonra* can be achieved by tellers in situations in which a longer turn is needed to continue storytelling. It is obvious that in conversations participants may interrupt the storytelling and begin talking about something different than the story. In order to prevent this, tellers may be in a tendency to take the control of the conversation by using some devices which give signals that they will continue storytelling. *Ondan sonra* is one of these devices which helps tellers to hold floors for their longer telling activities. The function of holding the floor can be exemplified on the lines of 14, 60 and 96 in Excerpt 1. On these lines, it is seen that the teller may aim at holding the floor in order to prevent listener interruptions and keep the storytelling continue by using *ondan sonra*.

In the data, it is possible to observe a receiver-oriented conversational function of *ondan sonra*. It is the function with the help of which listeners may take turns for their contributions, questions or predictions in the course of storytelling. Furthermore, they locate and link their contributions, questions, etc. to the story by using the continuity marker, *ondan sonra*. In Line 84 of the narrative given in Excerpt 1, Participant A takes the turn for a question form with the help of a filler *ha:::* and discourse marker *ondan sonra* (Line 85). The use of *ondan sonra* in this context helps the participant to relate her question with the narrative events which have been previously stated. After the question of Participant A, the teller goes back to the storytelling by taking the turn back with the help of *ondan sonra* (Line 87).

3.3. INTERPERSONAL FUNCTIONS OF *ONDAN SONRA*

Beside its narrative and conversational functions, *ondan sonra* has interpersonal functions. Tellers may use it in attracting the attention of

the listeners to the storytelling and listeners may use it to show their interest to the storytelling.

Any of the teller-oriented use of *ondan sonra* can be claimed to have the function of attracting the attention of listeners to the narration. Tellers may use *ondan sonra* to manipulate listeners to pay attention to what is narrated at that point and to make them leave the floor to tellers for the storytelling activity. This function can be illustrated in Excerpt 1 in Line 87 and in Excerpt 2 in Line 68. In both conversational situations, the tellers take the turn back by using *ondan sonra*. In addition, they attract the attention of the listeners to the storytelling after the interferences of the participants, Participant A in the former excerpt (lines 84-86) and Participant M in the latter (Line 65). Furthermore, any use of *ondan sonra* in any function may have the role that tellers are able to attract the attention of the participants to the storytelling. Last and more, listeners may use *ondan sonra* for showing their attention to the telling activity in addition to using it for conversational ends such as taking the turn as it can be seen in Excerpt 1 on Line 85.

4. DISCUSSION

As the data of the study demonstrates, the discourse marker, *ondan sonra* can be accounted to have various functions exclusive to the storytelling. These functions are the results of the dynamic nature of *ondan sonra* which signals the continuity between the prior and following talk. As its denotational meaning (*after that*) suggests, *ondan sonra* comes after a piece of talk and indicates that there will exist some more talk after it. In other words, *ondan sonra* carries the influences of the former verbal production and implicates the existence of the next. In the data of the study, many functions with different orientations have been analysed as cited in the previous section. These functions can be classified in two meta-functions in conversational storytelling. They are the functions of indicating continuity and initiating a narrative. Thus, it can be possible to identify *ondan sonra* as a 'continuity marker' as Özbek (1998a) indicates and 'narrative initiator'.

The narrative functions of sequencing the events, connecting the bound narratives to the prior ones, and conversational functions of

taking and holding turn reinforce the idea that in conversational storytelling *ondan sonra* operates as a continuity marker which exists in the instant talk and bridges a link between the preceding and following talks in the production of the narrative. In the case of narrative construction in conversational storytelling, *ondan sonra* is used for sequencing the events in a temporal order. It is also used for ordering the internal parts of a narrative; it indicates tellers' launch of the next narrative section. In both situations, *ondan sonra* is the linguistic component which links the previous and following narrative productions.

In the frame of its roles in the internal construction of narratives, *ondan sonra* in Turkish conversational storytelling can be accounted as a 'separation marker'. It separates the telling of non-narrative events of Orientation from narrative events of Complicating Action, or events of Complication from events of Resolution. Here, *ondan sonra* is an indicator of a transition point with the former talk and the latter, thus it still functions as a continuity marker.

In the sequence organisation of conversational storytelling, *ondan sonra* is visible for taking and holding turns. *Ondan sonra* is a tool both for receivers and tellers to take turns. Via *ondan sonra*, conversationalists gain the stage for their talk by showing their consideration to the previous talk of another speaker, as well. At this context, *ondan sonra* instantly makes a connection between the turn units in the sequence organisation. In a similar vein, by using *ondan sonra* tellers may link their instant endeavours of controlling the floor to continue their talk with their previous talk. Therefore, they achieve to attract attention of the receivers on their talks, implicate that they continue their talking and thus prevent receiver-oriented interruptions and turn-takings.

In addition to its being either 'continuity marker' or 'separation marker', *ondan sonra* can also be coined with the term 'narrative initiator'. *Ondan sonra* with the function of initiating a narrative relates the topics of the previous talk with the following. However, this function can only account for the bound narratives which are connected to an initial narrative in a complex narrative body. At present, *ondan sonra* gives signals not only of a new storytelling but

also of a consideration for the prior narration(s). In the data, any examples for the initiation of single narratives via *ondan sonra* have not been found. Therefore, *ondan sonra* may be identified as an 'initiator of bound narratives' in conversational storytelling. Besides, *ondan sonra* with this function has mostly been observed in turn-medial positions in the telling of complex conversational narratives. Complex conversational narratives are the textual productions of the telling activities of one teller about several related past experiences. Since one teller has an extended turn for the narration of several stories in a complex conversational narrative, *ondan sonra* as the initiator of the bound stories is used in turn-medial positions.

The functions of linguistic forms in conversational storytelling cannot be thought in isolation, especially when the interpersonal functions of them are considered; any form can have either one of the narrative, conversational functions or interpersonal functions. This means that functions of *ondan sonra* are not autonomous from their functions of different domains in conversational storytelling. For example, it can be used both for initiating a narrative and attracting the attention of the listeners to the storytelling. The former function is a narrative one and the latter, an interpersonal function and they can be realised in the same linguistic body. Or *ondan sonra* can also be used for initiating a bound narrative in the turn-medial position of an extended turn, holding the control of the turn and taking the attention of the receivers to the teller activity. In this case, just one discourse marker may have narrative, conversational and interpersonal functions in the same context.

Another peculiarity about the compact nature of linguistic forms, more specifically the uses of *ondan sonra* in conversational storytelling is that they do not occur in isolation from other linguistic forms. As it is observed in the data of the study, *ondan sonra* may operate its functions together with the use of other linguistic forms such as tense shifts and fillers. Even it may be probable that *ondan sonra* may be used together with other discourse markers in Turkish storytelling. On the one hand, this study does not exhibit any use of *ondan sonra* together with another discourse marker, on the other, this kind of a use can be observed in a more extended data.

5. CONCLUDING REMARKS

The present study has demonstrated that *ondan sonra* is a discourse marker which is highly exclusive to the Turkish conversational storytelling with its various functions. It grounds on different expectations of conversationalists about narrative structures and storytelling organisation as Norrick (2001) suggests for the discourse markers used in conversational narratives. According to him, any discourse marker is in a tendency to have specialised functions in conversational storytelling since conversational narrative as a genre is coined with a strict sequentiality.

The data of the present study illustrates that *ondan sonra* has various teller-oriented narrative, conversational and interpersonal functions exclusive to Turkish conversational storytelling. The receiver-oriented conversational and interpersonal functions of *ondan sonra* are also illustrated by the excerpts. However, any receiver-oriented narrative functions of *ondan sonra* has not been identified in the study. That may be because narrative functions are directly related to the telling activity, thus, to the teller position.

This study has been conducted with the use of a relatively large corpus of data which has been able to provide sufficient evidence in order to fulfil the aims of the study. However, for further implications more studies with larger corpus of narratives may justify and develop the findings of this study.

ACKNOWLEDGEMENTS

I am grateful to my PhD advisor Prof. Dr. Işıl Özyıldırım for her valuable suggestions and endless support throughout my research.

REFERENCES

- Bell, D. (1998). Cancellative discourse markers: A core/periphery approach. *Pragmatics*, 8 (4), 515-541.
- Blum-Kulka, S. (1993). 'You gotta know how to tell a story': Telling, tales, and tellers in American and Israeli narrative events at table. *Language in Society*, 22, 361-402.
- Coates, J. (2003). *Men talk*. Oxford: Blackwell.
- Erdoğan, Y. (2013). Interactional functions of 'şey' in Turkish: Evidence from spoken

- Turkish corpus. *Journal of Linguistics and Literature*, 10 (2), 33-52.
- Ervin-Tripp S. & Küntay, A. (1997). The occasioning and structure of conversational stories. In T. Givon (Ed.), *Conversation: Cognitive, communicative and social perspectives*. (pp. 133-166). Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Fraser, B. (1990). An approach to discourse markers. *Journal of Pragmatics*, 14, 383-395.
- Fraser, B. (1996). Pragmatic markers. *Pragmatics*, 6 (2), 167-190.
- Fraser, B. (1999). What are discourse markers?. *Journal of Pragmatics*, 31, 931-952.
- Furman, R. & Özyürek, A. (2006). The use of discourse markers in adult and child Turkish oral narratives: Şey, yani and işte. In S. Yağcıoğlu & A. Cem Değer (Eds.), *Advances in Turkish Linguistics*. (pp. 467-480). Izmir: Dokuz Eylül University Press.
- Georgakopoulou, A. (1995). Women, men, and conversational narrative performances: Aspects of gender in Greek storytelling. *Anthropological Linguistics*, 37 (4), 460-487.
- Georgakopoulou, A. (1997). *Narrative performances. A study of Modern Greek storytelling*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Georgakopoulou, A. (2004). Reflections on language-centred approaches on Modern Greek 'society' and 'culture'. *KAMHIOΣ: Cambridge Papers in Modern Greek*, 12, 45-68.
- Georgakopoulou, A. (2007). *Small stories, interaction and identities*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- González, M. (2004). *Pragmatic markers in oral narrative: The case of English and Catalan*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Goodwin, C. (1984). Notes on story structure and organization of participation. In M. Atkinson & J. Heritage (Eds.), *Structures of social action: Studies in Conversation Analysis*. (pp. 225-246). Cambridge: Cambridge University Press.
- Goodwin, C. (1986). Audience diversity, participation and interpretation. *Text*, 6 (3), 283-316.
- Goodwin, M. H. (1990). *He-said-she-said: Talk as social organization among black children*. Bloomington: Indiana University Press.
- Halliday, M. A. K. & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Hymes, D. & Cazden, C. (1980). Narrative thinking and story-telling right: A folklorist's clue to a critique of education. In D. Hymes (Ed.), *Language in education: Ethnolinguistic essays*. (pp. 126-138). Washington, DC: Center for Applied Linguistics.
- İlgin, L. & Büyükkantarçioğlu, N. (1994). Türkçe'de "yani" sözcüğünün kullanımı üzerine bir inceleme. *VIII. Dilbilim Kurultayı Bildirileri*. (pp. 24-38). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Jefferson, G. (1978). Sequential aspects of storytelling in conversation. In J. Schenkein (Ed.), *Studies in the organization of conversational interaction*. (pp. 219-248). New York: Academic Press.
- Jefferson, G. (2004a). Glossary of transcript symbols with an Introduction. In G. H. Lerner (Ed.), *Conversation analysis: Studies from the first generation*. (pp. 13-23). Philadelphia: John Benjamins.

- Jefferson, G. (2004b). A sketch of some orderly aspects of overlap in natural conversation (1975). In G. H. Lerner (Ed.), *Conversation analysis: Studies from the first generation*. (pp. 43-59). Philadelphia: John Benjamins.
- Jucker, A. H. & Ziv, Y. (1998). *Discourse markers. Descriptions and theory*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Kökpınar-Kaya, E. (2013). A case study on the ethical considerations of the methodology of Conversation Analysis. In. I. Özyıldırım, S. N. Büyükkantarcıoğlu, E. Yarar & E. Alpaslan (Eds.), *40. Yıl Yazıları*. (pp. 187-208). Ankara: Hacettepe University Press.
- Kökpınar-Kaya, E. (2014). An analysis on conversational narratives in Turkish. (Unpublished PhD Dissertation). Hacettepe University, Ankara, Turkey.
- Kuru Gönen, S. I. (2011). A neo-humean analysis of Turkish discourse markers 'ama' and 'fakat'. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (1), 253-278.
- Küntay, A. (2002). Occasions for providing resolutions (or not) in Turkish preschool conversations. *Narrative Inquiry*, 11, 411-450.
- Küntay, A. (2004). Lists as alternative discourse structures to narratives in preschool children's conversation. *Discourse Processes*, 38, 95-118.
- Küntay, A & Şenay, İ. (2003). Narratives beget narratives: Rounds of stories in Turkish preschool conversations. *Journal of Pragmatics*, 35, 559-587.
- Küntay, A. & Nakamura, K. (2004). Linguistic strategies serving evaluative functions: A comparison between Japanese and Turkish narratives. In S.Strömquist & L. Verhoeven (Eds.), *Relating events in narrative, Volume 2: Typological and contextual perspectives*. (pp. 329-258). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Labov, W. (1972). *Language in the inner city*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, W. (1984). Field methods of the project on linguistic change and variation. In J. Baugh & J. Sherzer (Eds.), *Language in Use*. (pp. 28-53). Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Labov, W. (1997). Some further steps in narrative analysis. *Journal of Narrative and Life History*, 7, 395-415.
- Labov, W. & Fanshel, D. (1977). *Therapeutic discourse*. New York: Academic Press.
- Labov, W. & Waletzky, J. (1967). Oral versions of personal experience. In J. Helm (Ed.), *Essays on the verbal and visual arts*. (pp. 12-44). Seattle: University of Washington Press.
- Lenk, U. (1998). Discourse markers and global coherence in conversation. *Journal Pragmatics*, 30, 245-257.
- Mandelbaum, J. (1987). *Recipient-driven storytelling in conversation*. (Doctoral dissertation). Austin, TX, USA: University of Texas.
- Milroy, L. (1987). *Language and social networks*. Oxford: Blackwell.
- Norricks, N. R. (1997). Twice-Told Tales: Collaborative narration of familiar stories. *Language in Society*, 26, 199-220.
- Norricks, N. R. (1998). Retelling stories in spontaneous conversation. *Discourse Processes*, 25, 75-97.
- Norricks, N. R. (2000). *Conversational narrative*. Amsterdam & Philadelphia:

Benjamins Publishing Company.

- Norrick, N. R. (2001). Discourse markers in oral narrative. *Journal of Pragmatics*, 33, 849-878.
- Norrick, N. R. (2003). Remembering and forgetfulness in conversational narrative. *Discourse Processes*, 36, 47-76.
- Norrick, N. R. (2005). Interactional remembering in conversational narrative. *Journal of Pragmatics*, 37, 1819-1844.
- Ochs, E., & Capps, L. (2001). *Living narrative*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Oktar, L. & Cem-Değer, A. (2004). Turkish 'İŞTE' as trace and signal of discourse structure. In K. İmer & G. Doğan (eds.), *Current Issues in Turkish Linguistics* (pp. 121-134). Gazimağusa: Eastern Mediterranean University Press.
- Özbek, N. (1995). *Discourse markers in Turkish and English: A comparative study*. (Unpublished PhD Dissertation). Nottingham University, Nottingham, United Kingdom.
- Özbek, N. (1998a). Türkçe'de söylem belirleyicileri. *Dilbilim Araştırmaları*, 9, 37-47.
- Özbek, N. (1998b). *Yani, işte, şey, ya*: Interactional markers of Turkish. In A. Göksel and C. Kerslake (Eds.), *Proceedings of the Ninth Interactional Conference on Turkish Linguistics* (pp. 393-401). Lincoln College, Oxford, United Kingdom.
- Polanyi, L. (1979) So what's the point? *Semiotica*, 25, 207-241.
- Polanyi, L. (1985a). Conversational storytelling. In Van Dijk, T. (ed.), *Handbook of Discourse Analysis: Vol. 3*. (pp. 183-201). Discourse and dialogue. London: Academic Press.
- Polanyi, L. (1985b). *Telling the American Story*. Norwood: Ablex.
- Polanyi, L. (1989). *Telling the American story: a structural and cultural analysis of conversational storytelling*. Cambridge: The MIT Press.
- Polanyi, L & Martin, L. (1991). On the formal treatment of discourse particles: The case of mocho *la* in narrative discourse. In L. Polanyi & M. Steedman (Eds.), *Workshop on Grammatical Foundations of Prosody and Discourse*. University of California, Santa Cruz.
- Redeker, G. (1990). Ideational and pragmatic markers of discourse structure. *Journal of Pragmatics* 14, 367-381.
- Richardson, L. (1990). Narrative and sociology. *Journal of Contemporary Ethnography*, 19, 116-135.
- Ruhi, Ş. (2009). The pragmatics of *yani* as a parenthetical marker in Turkish: Evidence from the METU Turkish Corpus. *Working Papers in Corpus-based Linguistics and Language Education*, 3, 285-298.
- Sacks, H. (1972). An initial investigation of the usability of conversational data for doing sociology. In D. N. Sudnow (Ed.), *Studies in social interaction*. (pp. 280-293). New York: Free Press.
- Sacks, H., Schegloff, E. A. and Jefferson G. (1974). A simplest systematics for the organisation of turn-taking for conversation. *Language*, 50, 696-735.
- Schegloff, E. A. (1982). Discourse as an interactional achievement: Some uses of 'uh huh' and other things that come between sentences. In D. Tannen (Ed.), *Analyzing discourse: Text and talk*. Georgetown University Round Table on Languages and

- Linguistics 1981. Washington, D. C.: Georgetown University Press.
- Schegloff, E. A. (1986) The routine as achievement. *Human Studies*, 9, 111-151.
- Schegloff, E. A. (1997). Narrative analysis: Thirty years later. *Journal of Narrative and Life History*, 7, 97-106.
- Schegloff, E. A. (2000). Overlapping talk and the organization of turn-taking for conversation. *Language in Society*, 29 (1), 1-63.
- Schiffrin, D. (1981). Tense variation in narrative. *Language*, 57 (1), 45-62.
- Schiffrin, D. (1987). *Discourse markers*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Schourup, L. (1999). Discourse markers. *Lingua* 107, 227-265.
- Tannen, D. (2005). *Conversational style: Analyzing talk among friends. Revised Edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Uçar, A. (2005). Söylem belirleyicisi olarak işte'nin ezgi örüntüleri. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2 (1), 35-50.
- van Dijk, T. (1979). Pragmatic connectives. *Journal of Pragmatics*, 3, 447-456.
- Wolfson, N. (1982). *CHP: The conversational historical present in American English narrative. Topics in sociolinguistics, 1*. Dordrecht: Foris.
- Yılmaz, E. (1994). *Descriptive and comparative study of the discourse markers 'well' in English and 'şey' in Turkish*. (Unpublished M.A. Dissertation). University of Essex, Essex, United Kingdom.
- Yılmaz, E. (2004). *A pragmatic analysis of Turkish discourse particles: Yani, işte and şey*. (Unpublished PhD Dissertation). Middle East Technical University, Ankara, Turkey.

CİNSEL YÖNELİM ALGISI VE SES ÖZELLİKLERİ İLİŞKİSİ

Sıla Ay¹

Ankara Üniversitesi

Öz: Bu çalışma, bir kimlik özelliği olan cinsel yönelim üzerinde, konuşmanın içeriğinden bağımsız olarak yalnızca ses özellikleri açısından, durmaktadır. Konuşucunun cinsel yöneliminin yalnızca sesleri dinlenerek algılanıp algılanamayacağını ve algılanabiliyorsa bunun hangi ses özelliklerine dayalı olduğunu bulmayı amaçlayan bu çalışmada, dinleyicilere eşcinsel ve düzcinsel erkek konuşucuların ses kayıtları dinletilmiş ve cinsel yönelimlerini tahmin etmeleri istenmiştir. Çalışmaya, 10 eşcinsel 10 düzcinsel konuşmacı katılmıştır. Her konuşmacıdan üçer farklı ses kaydı alınmıştır. Birinci kayıta bilimsel bir metin okumaları, ikinci kayıta bir şiir okumaları, üçüncü kayıta ise çalışmacı ile sohbetleri sırasında bir anlatı gerçekleştirmeleri istenmiştir. 20 konuşucunun da okudukları metin ve şiir aynıdır. Anlatı ise aynı konu çerçevesinde gerçekleşmiştir. Alınan ses kayıtları sesbilim eğitimi almamış 30 kişiye dinletilmiştir. Elde edilen veriler, dinleyicilerin konuşucuların cinsel yönelimlerini büyük ölçüde doğru algıladıklarını göstermekle birlikte yapılan fiziksel ses ölçümlerinde bu algıya neden olduğu iddia edilebilecek bir sonuca ulaşılmamıştır.

Anahtar sözcükler: *Cinsel yönelim, algı, ses özellikleri, eşcinsel erkek konuşucu*

¹ Ankara Üniversitesi, DTCF, Dilbilim Bölümü, Ankara, Türkiye, silaay@gmail.com
Makale gönderim tarihi: 07 Ekim 2016; Kabul tarihi: 02 Aralık 2016

ACOUSTIC CORRELATES OF PERCEIVED SEXUAL ORIENTATION

Abstract: This study aimed to examine whether sexual orientation can be detected from monologue readings and narration. The main research question was, if naïve listeners could perceive the speakers' sexual orientation accurately, can we conclude that there are some potential phonetic cues which signal one's sexual orientation. 10 openly gay men and 10 straight men recorded a scientific passage, a poem and a narration. These recordings were played to 30 listeners for judgments of perceived sexual orientation. Listeners correctly identified the sexual orientation of these speakers at a rate of 80%. On the other hand, the results of acoustic measurements did not show any particular pattern that could be identified as an indicator of the sexual orientation of the speaker.

Keywords: *Sexual orientation, perception, acoustics, gay men*

1. GİRİŞ

İnsanların konuşması, salt bilgi alışverişi amaçlı değildir. Ne söylendiği ve nasıl söylendiği; konuşucunun kim olduğunun ve aynı zamanda konuşucunun dinleyici/ler tarafından kim olarak algılanmasını istediğinin de bir yansımasıdır. Örneğin, bir topluluğa ait olduğunu kanıtlamak için herhangi bir konuşma biçiminin kullanılması ya da reddedilmesi gibi. Bireyin kullandığı dil, onun sosyoekonomik durumu, ırkı, nerede büyüdüğü ve eğitim durumu gibi kimlik özelliklerinin ipuçlarını da taşır (Labov, 1972; Trudgill, 1974). Bu özellikler, üretilen sözcelerde kullanılan sözcüklerin seçimi gibi kullanımsal farklılıklarda dile yansıtılarak kendini gösterebildiği gibi, Podesva (2007)'nin bir çalışmasında anlatıldığı üzere ses özelliklerinde de ortaya çıkabilmektedir. Podesva'nın söz konusu çalışmasında (2007) yer alan konuşucu, yalnızca arkadaş ortamındayken falsetto kullanmakta ve bunu bilinçli bir tercih ve kimlik özelliğinin bir ipucu olarak uygulamaktadır.

Bu çalışma, sesle ilişkili olarak yukarıda sayılmayan bir başka kimlik özelliği olan cinsel yönelim üzerinde durmayı hedeflemektedir. Öncelikle vurgulanması gereken, bu kavramın, kadın ve erkek olarak ikiye ayrılmış olan fiziksel cinsiyet kavramından farklılaştığıdır. Bu iki kavram gibi, cinsel kimlik ve cinsel yönelim terimleri de zaman

zaman, yanlış olarak, birbirleri yerine kullanılmaktadır. Kavramlara açıklık getirmek gerekirse; “Cinsel kimlik (gender identity), bireylerin kendi iç dünyasında kendisini nasıl tanımladığıdır. Kadın veya erkek olmakla sahip olduğu kişisel ve özel kimliktir” (Bozdemir & Özcan, 2011, s. 38). Cinsel yönelim (sexual orientation) ise “cinsel ve duygusal olarak kişinin ilgisinin, arzularının hangi cinsiyete yönelik olduğu ile ilgili cinsel kimlik bileşenidir” (Başar & Yüksel, 2014, s. 391). Cinsel yönelim ve söylem, toplumdilbilim çalışma alanı içinde oldukça yeni bir konu olup, "kuir dilbilim" (queer linguistics) ya da "lavanta dilbilim" (lavender linguistics) olarak ifade edilmektedir (Munson, 2011). Sesbilim eğitimi almamış olan herhangi bir kişi, konuşucunun cinsiyetini ses özelliklerinden anlamının, yalnızca kadın-erkek fizyolojik özelliklerine dayalı olduğunu düşünebilir. Tabii ki, ortalama ses perdesinin yetişkin erkek konuşucularda kadınlardan daha düşük olması gibi, fizyolojik özelliklerden kaynaklanan farklılıklar vardır. Ancak, kimlikle ilgili boyut ve ulamları, tanımlama ve sınıflandırma çabalarını reddeden “Kuir Kuram” (Queer Theory), cinsel alandan yola çıkarak, tüm kimliklerin kurgulanmış, gerçeklikten öte edimle ilişkili olan ve kişilerin başkalarının tanımlanmış ulamlara sıkıştırma çabası olduklarını iddia eder.

Kimi çalışmalarda, belirli bazı ses özelliklerini taşıyan seslerin, dinleyiciler tarafından “eşcinsel sesli” (gay sounding) olarak tanımlandığı ortaya konmaktadır (örn. Gaudio, 1994; Pierrehumbert, Bent, Munson, Bradlow & Bailey, 2004). Ancak bu durum, tüm eşcinsellerin belirli, ortak bir aksanla konuştuğu anlamına gelmemektedir.

Alanyazında, erkek eşcinsel ses özellikleri ile ilgili çalışmalar olmasına karşın, eşcinsel kadınların ses özelliklerine ilişkin oldukça az sayıda çalışma bulunmaktadır. Eşcinsel kadınlarla yapılan sınırlı araştırmalar, onların seslerinin düzcinsel erkek sesinden önemli ölçüde farklı olduğunu ve dinleyiciler tarafından düzcinsel kadın konuşuculardan ayırt edilmesinin daha güç olduğunu göstermiştir (Moonwomon-Baird, 1997); bu nedenlerden dolayı, sesbilimsel çalışmalar genellikle erkek eşcinseller ile yürütülmektedir.

Bu alanda yapılan çalışmaların öncülerinden olan Gaudio'nun çalışmasında (1994), ses perdesi ve algılanan eşcinsel sesi arasındaki

ilişki incelenmiş ve ortalama ses perdesinin (ortalama F0 - temel frekans) ne algılanan ne de gerçek cinsel yönelim ile ilişkisi olmadığı sonucuna varılmıştır. Ancak, çalışmanın verileri, daha fazla sayıda perde türevleri ve daha geniş bir ses perdesi aralığı kullanan erkek seslerinin, eşcinsel ya da daha kadınsı bir ses olarak algılandığını düşündürmektedir (Rieger, Linsenmeier, Gygax, Garcia, & Bailey, 2010).

Rogers, Smyth ve Jacobs (2000)'ın bulguları da Gaudio'nun (1994) sonuçlarını onaylar niteliktedir. Onlar da algılanan cinsel yönelim ve temel frekans arasında herhangi bir ilişki saptamamışlar, öte yandan dinleyicilerin, eşcinsel sesli olarak tanımlamada bulunmalarının her zaman kadınsı konuşma ile koşut gitmediğini ortaya koymuşlardır. Munson, Jefferson ve McDonald (2006) sürtünücü sesler ile algılanan cinsel yönelim arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, algılanan cinsel yönelim ile erkek sesleri içinde sürtünücü ses tanımlama arasında herhangi bir ilişki de bulunamamıştır.

Pierrehumbert ve arkadaşları 2004 yılındaki çalışmalarında, eşcinsel erkeklerin düzcinsel erkeklere oranla daha geniş bir ses alanı kullandıklarını belirlemişler, eşcinsel erkeklerin düzcinsellere oranla daha dağınık bir ses alanına sahip oldukları ortaya koymuşlardır. Munson ve arkadaşları (2006) da eşcinsel erkeklerin ve lezbiyenlerin konuşmalarında ünlü eğilimlerini incelenmişlerdir. Bu çalışma sonunda, lezbiyenler bakımından önemli bir farklılık ortaya çıkmazken eşcinsel erkekler için ortaya çıkan bir ünlü eğilimi bulunmaktadır; bu eğilime genellikle "eşcinsel peltek konuşması" (gay lisp) adı verilmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi, bazı sesbilgisel farklılıklar, kadın ve erkek fizyolojisinden kaynaklanmaktadır. Kız ve erkek çocukları, ergenlik öncesinde, ses yolları bakımından farklılık göstermezler ancak ergenlikle birlikte erkek ses yolu değişmeye başlar. Ergenlik öncesi kız ve erkek çocukları, bir bakıma düzcinsel ve eşcinsel yetişkin erkeklere benzer bir durum sergilerler, her iki durumda da anatomik ya da fizyolojik değişikliklere bağlı olmayan, cinselliğe bağlı (gender-linked) sesbilgisel farklılıklar sergilenmektedir (Smyth, Jacob & Rogers, 2003, s. 302-303).

Bu saptamalar, dilbilim alanında, insan dili üzerine çalışılırken yalnızca fizyolojik cinsiyet üzerinde durmanın yetersiz olabileceğini düşündürmektedir. Kuşkusuz cinsel kimlik ve cinsel yönelim kanıtlanmış olgulardır ve bunlar bireyin hayatının her alanını etkilediği gibi konuşmasını da etkilemektedir. Sesbilim çalışmalarının düzcinsel erkek ve kadınlarla yapıyor ve çeşitli ses özelliklerinin bu iki yönelim üzerinden ölçünlü bir biçimde (örneğin kadınlarda frekans değerleri ya da erkeklerde perde değerleri gibi) sunuluyor olmasının nedeni, kimi yaygın önyargılar olabilir. Söz konusu önyargıların başında eşcinsel sesinin bir “seçim” ya da “taklit” olduğu düşüncesi gelmektedir. Bir başka önyargı ise, eşcinsel sesinin geç ergenlikte ortaya çıktığı ve bu nedenle ikinci dil edinimi gibi ele alınması gerektiğidir. Oysa Smyth ve Rogers (2002) eşcinsel sesinin genellikle erken çocukluk döneminde ortaya çıktığını bulguları ile kanıtlamış ve bu önyargıya karşılık vermişlerdir.

Bu çalışmada, söz konusu önyargıları bir kenara bırakarak ve yukarıda sözü edilen Kuir Kuram da göz önünde bulundurularak, insan sesinin yalnızca kadın ve erkek sesleri olmak üzere iki kutuplu değil, cinsel yönelimler de göz önünde bulundurularak incelenmesi düşüncesiyle hareket edilmiş ve şu araştırma sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır:

- 1- Türk eşcinsel ve düzcinsel erkeklerin, cinsel yönelimleri, sesbilim eğitimi almamış dinleyiciler tarafından doğru biçimde algılanmakta mıdır? Doğru algılamada, dinleyicinin cinsel yöneliminin bir etkisi var mıdır?
- 2- Cinsel yönelimin algılanmasında, konuşucunun bilimsel metin okuması, şiir okuması ve bir anlatı gerçekleştiriyor olması etken olmakta mıdır?
- 3- Konuşucunun ses perdesi, süre, ses şiddeti ve frekans değerleri gibi ses özellikleri, cinsel yönelime yönelik ipuçları içermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. ÇALIŞMA GRUPLARI

Çalışmada, ikisi konuşuculardan biri dinleyicilerden oluşan üç grup yer almaktadır. Birinci grup, yaşları 21-28 arasında değişen (ortalama 23,4 yaş) 10 eşcinsel erkek konuşucudan oluşmaktadır. Bu grupta yer alan konuşucuların, cinsel yönelimlerini çevrelerine açıklamaları,

kendi bildirimlerine göre, 4-17 yıl öncesinde gerçekleşmiştir (ortalama 7,6 yıl). Kayıtların alındığı sırada, bu gruptaki konuşuculardan üçü lisans, dördü yüksek lisans ve üçü doktora öğrencisidir. Hepsisi, eşcinsel arkadaş çevresine sahip olduklarını ve ikisi bu çevreyle nadiren, sekizi sıklıkla bir araya geldiklerini belirtmişlerdir; yalnızca bir konuşucu bu arkadaş çevresindeyken sesletiminin farklı olduğunu ve Lubunca (yaklaşık dört yüz sözcükten oluşan ve Türkiye'deki LGBTİ bireyler tarafından kullanılan bir çeşit jargon) da konuştuğunu ifade etmiştir. Konuşucuların hiçbiri hormonal tedavi görmemiştir ve hiçbirinde konuşma bozukluğu yoktur.

İkinci grup konuşucular, yaşları 21-28 arasında değişen (ortalama 23,4 yaş) 10 düzcinsel erkekten oluşmaktadır. Bu grupta yer alan konuşucuların tümü lisans öğrencisidir ve hiçbirinde konuşma bozukluğu yoktur. Konuşucuların tümünden, demografik bilgilerinin ve ses kayıtlarının kullanılmasına ilişkin izin alınmıştır.

Üçüncü grup, çalışmaya dinleyici olarak katılan 10 kadın, 10 düzcinsel erkek ve 10 eşcinsel erkekten oluşmaktadır. Kadın dinleyicilerin yaşları 23-39 arasında (ortalama 28,5 yaş); düzcinsel erkek dinleyicilerin yaşları 26-40 arasında (ortalama 31,3 yaş); eşcinsel erkek dinleyicilerin yaşları ise 25-43 arasında değişmektedir (ortalama 31,7 yaş). Dinleyicilerin tümü, en az lisans derecesine sahiptir. Bu gruptaki katılımcıların hiçbiri, çalışmaya konuşucu olarak katılmamıştır.

2.2. UYGULAMA

Çalışmanın uygulaması; ses kayıtlarının alınması ve algı belirlemede kullanılacak kesitlerin belirlenmesi, dinleyici algılarının belirlenmesi ve ses kayıtları üzerinde fiziksel ses ölçümleri yapılması aşamalarından oluşmaktadır.

2.2.1. SES KAYITLARININ ALINMASI VE KESİTLERİN BELİRLENMESİ

Konuşuculardan ses kaydı alınması süreci, gönüllü katılım nedeniyle, 2 aylık bir süreye yayılmıştır. Her konuşucudan, tek oturumda, sırasıyla bilimsel metin okuma, şiir okuma ve anlatı görevlerini gerçekleştirmeleri istenmiştir. Kayıtlar alınırken olabildiğince sessiz bir ortam (arka planda araç gürültüsü ya da insan sesi olmayan)

sağlanmıştır, ancak özellikle birinci grubu oluşturan eşcinsel erkek konuşucuların hassasiyetleri nedeniyle, sestem tamamen yalıtılmış bir laboratuvar ortamında çalışılmamış, konuşucuların belirledikleri ortamlara gidilerek kayıt alınmıştır. Yine katılımcıların istekleri üzerine, kayıtların alındığı ortamda araştırmacı ve konuşucu dışında hiç kimsenin olmamasına dikkat edilmiştir.

2.2.1.1. BİLİMSEL METİN

Oturumun başında, konuşuculara 100 sözcükten oluşan “Isı ve Sıcaklık Aynı mıdır?” başlıklı, ortaöğretim 9.sınıf coğrafya kitabından alınmış bir metin okutturulmuştur (bkz. Ek 1). Okunan metinden “Yeryüzünde ve atmosferde oluşan birçok doğal olayın, özellikle de atmosfer olaylarının temel nedeni ısı ve sıcaklıktır.” tümcesini içeren bölüm kesilmiş ve dinleme görevinde kesilen bu kayıt dinletilmiştir. Metinden bu tümcenin seçilmesinin nedeni, söz konusu tümcenin Türkçenin ses dizgesinde bulunan seslerin büyük çoğunluğunu içeriyor olmasıdır.

2.2.1.2. ŞİİR

Bilimsel metnin okunmasının ardından, konuşuculara Orhan Veli Kanık’ın “Açsam Rüzgâra” adlı şiiri (bkz. Ek 2) okutturulmuştur. Şiirin bir kıtası (Ne hoş, ey güzel Tanrım, ne hoş, / Mavilerde sefer etmek! / Bir sahilden çözülüp gitmek / Düşünceler gibi başıboş.) kesilmiş ve dinleme görevinde kesilen bu kayıt dinletilmiştir. Şiirden bu kıtanın seçilmesinin nedeni, söz konusu kıtanın da Türkçenin ses dizgesinde bulunan seslerin büyük çoğunluğunu içeriyor olmasıdır.

2.2.1.3. ANLATI

Son olarak, her konuşucu ile mutluluk ve mutsuzluk kavramları, yaşanmışlıklar ve anılar üzerine, 5-15 dakika arası süren, serbest konuşmalar yapılmıştır. Anlatılarda aynı sözceler üretilmediğinden ve üretilen sözceler, kullanımsal olarak ve seçilen sözvarlığı bakımından konuşucunun cinsel yönelimine işaret edebileceğinden, ortak bir payda bulunmaya çalışılmış ve sonuçta, her konuşucunun “mutluluk” tanımını içeren konuşma kesitinde karar kılınmıştır.

Kayıtlar, ortalama 7 dakika 55 saniye (bilimsel metin ortalama 52 saniye, şiir ortalama 1 dakika 10 saniye ve anlatı ortalama 8 dakika 53

saniye) sürmüştür. Tüm bu aşamalar, Sony IC Recorder kullanılarak kaydedilmiştir. Katılımcıların yazılı izniyle, kayıtlar dinleyicilere dinletilecek kesitlere bölünmüştür. Bu kesitler, yukarıda açıklanan ölçütler doğrultusunda, Cool Edit Pro 2.1 programı kullanılarak kesilmiştir. Kesitlere bölündükten sonra dinletilen bilimsel metin tümcesi ortalama 6 saniye, şiirin kıtası 8 saniye ve anlatı parçası ortalama 11 saniye sürmektedir.

2.3. DİNLEYİCİ ALGILARININ BELİRLENMESİ

Gönüllülük esasıyla belirlenmiş olan dinleyicilere, toplam 60 kısa kesitten oluşan kayıt dinletilmiştir. Söz konusu 60 kesit, 20 konuşucunun 3'er görevinden oluşmaktadır. Dinletilen kesitler, bilgisayar programı aracılığıyla rastgele bir sıraya dizilmiştir. Yani, aynı konuşucunun iki görevi üst üste gelebildiği gibi, farklı konuşucuların aynı görev kayıtları da üst üste gelebilmiştir. Konuşucuların her üç görevini sırayla dinletmemekteki amaç, dinleyicinin sese aşinalık geliştirip algı yorumlamasında öznelliğini yitirebilecek olmasıdır. Dinleme görevleri her katılımcı ile teke tek gerçekleştirilmiş, ses kayıtları bilgisayar üzerinden kulaklık aracılığıyla dinletilmiştir. Dinleyicilere, her bir ses kaydını dinledikten sonra, kendilerine verilmiş olan algı ölçeğini işaretlemeleri gerektiği açıklanmıştır. Algılanan cinsel yönelim ölçeğinde, katılımcıların, dinledikleri kayıttaki kişinin cinsel kimliğine ilişkin algılarını "Eşcinsel – Düzcinsel – Kararsızım" seçeneklerinden uygun olduğunu düşündükleri ile işaretlemeleri istenmiştir. Kesinlikle emin olmadıkları durumlarda boş bırakmayıp, "kararsızım" seçeneğini işaretlemeleri gerektiği ayrıca vurgulanmıştır. Dinleyicilerden yalnızca bir kişi, bazı kayıtlar için tekrar dinleme izni istemiştir. Diğer katılımcılar ikinci kez dinlemek istememişler hatta büyük bir çoğunluğu, daha kaydı dinlemeye başlar başlamaz ölçeği işaretlemişlerdir. Dinleyicilerden, algı ölçeğindeki maddeleri işaretlemelerinin yanı sıra, belirtilen yere yaşlarını, cinsiyetlerini ve veya cinsel yönelimlerini ve eğitim durumlarını yazmaları istenmiştir.

2.4. FİZİKSEL SES ÖLÇÜMLERİ

Ses kayıtlarının (dinletilen kesitlerin) tümünde perde değeri ölçümleri, Praat6021 programı kullanılarak yapılmıştır. Algı ölçeğine gelen yanıtlar doğrultusunda, konuşucuların kendi bildirdikleri cinsel yönelimleri ile en çok örtüşen 4 ve en az örtüşen 4 konuşucu örneklem grubu olarak belirlenmiştir. Örneklem grubunun kayıtları üzerinde

daha ayrıntılı fiziksel ses ölçümleri yapılmıştır. Fiziksel ölçümler yapılırken, alanyazında yer alan, farklı dillerde yapılmış çalışmalarda uygulanmış ölçümler temel alınmıştır. Bu çalışmalarda, söz konusu ölçümler ayırt edici bir özellik taşımamış olsalar da daha önce Türkçe’de bu ölçümlerin yapılmamış olması bu kararın verilmesinde etkili olmuştur. Türkçe konuşucularının cinsel yönelimlerinin doğru algılanıyor olmasına neden olan durumun, fiziksel ölçümü yapılabilen ses özelliklerinden kaynaklanmadığını gösteren bir çalışma bulunmamaktadır dolayısıyla böyle bir ön kabulle çalışmaya başlamanın doğru olmayacağı düşünülmüştür. Alanyazınındaki çalışmaları incelerken diller arasındaki farklılıkları dikkate almak gerekmektedir, örneğin İngilizce anadili konuşucusu olan eşcinsel erkeklerde /s/ sesinin peltek çıkarılması belirleyici bir özellikken (Linville, 1998) Türkçe konuşucusu eşcinsel erkeklerde bu duruma rastlanmamıştır. Benzer bir durum, Sulpizio ve arkadaşlarının (2015) farklı ülkelerin dinleyicilerinin algılarının ölçüldüğü çalışmalarında da karşımıza çıkmaktadır. Alman dinleyicilere hem Alman hem de İtalyan konuşucular, İtalyan dinleyicilere de hem İtalyan hem de Alman konuşucuların dinletilerek algılarının sorulduğu bu çalışmada, Alman dinleyiciler cinsel yönelimi süre ve F2 özelliklerine göre değerlendirirken, İtalyan dinleyiciler süre ve /s/ ünsüzünün çıkışına göre değerlendirme yapma yolunu seçmişlerdir.

Bu nedenlerle, çalışmadan elde edilen kayıtların, perde değerleri, süreleri, ses şiddetleri ve frekans değerleri (F0 ve F4) incelenmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi, alanyazında F0 incelemelerinin yapıldığı görülmektedir ancak bazı çalışmalarda, özellikle üçüncü ve dördüncü formantın konuşucunun algılanan cinsiyetine karşılık geldiği de rapor edilmiştir (Lattner, Meyer & Friederici, 2005; Lavner, Gath & Rosenhouse, 2000; Nawka, Anders, Cebulla, & Zurakowski, 1997). Dilbilim çalışmalarında, ünlülerin formant değerleri ölçülürken ya da spektogramlar değerlendirilirken, dilbilimciler çoğunlukla birinci, ikinci ve üçüncü formantları (F1-F3) dikkate alma eğilimi göstermektedirler. Bu durum, konuşucunun kimliğine ilişkin bir çalışma yapılmaması durumunda normaldir çünkü ilk üç formant ünlülere ve titreşimli ünsüzlere ilişkin temel akustik bilgiler içerirken F4 ve F5 gibi daha yüksek formantlar, konuşucunun kimliğine ilişkin bilgiler sağlar (Warner & Tucker, 2016; Zhou, Espy-Wilson, Boyce, Tiede, Holland & Choe, 2008). Ancak, bu çalışmanın temel konusu bir kimlik özelliği olarak cinsel yönelime işaret eden ses değerlerini

araştırmak olduğundan, ilk üç formantın yanı sıra, F4 değeri de incelenmiştir.

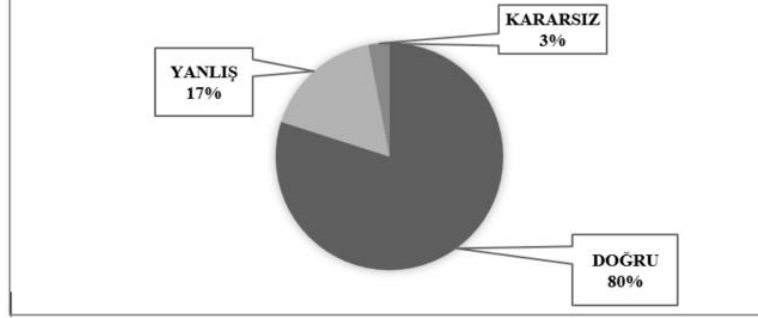
2.5. SINIRLILIKLAR

Alanyazınında yer alan, eşcinsel kadın seslerinin algılanmasına ilişkin çalışmaların sonuçları temel alınarak, ses kayıtları için eşcinsel ve düzcinsel kadın konuşuculara ulaşılmamıştır. Dolayısıyla, fiziksel ses ölçümleri yapılırken bu konuşuculara ilişkin karşılaştırma ya da betimleme yapılamamıştır. Dinleyici olarak da eşcinsel kadın katılımcılara ulaşılamamıştır. Bu durumun nedeni, katılımcılara ulaşımın tamamen bireysel ilişkiler üzerine kurulu olması ve özellikle eşcinsel erkek konuşucuların, çevrelerine ve arkadaşlarına çalışmadan söz edip katılımcı olmalarını rica ederek bunu sağlamış olmalarıdır. Dinleyici olarak eşcinsel kadın katılımcılara ulaşılmak istendiğinde ise, görüşülen kişiler, bu tür çalışmaların çoğunun eşcinsel erkek katılımcılarla yapılmasına tepki duyduklarını belirtmişlerdir. Kendilerine, alanyazınından örnekler verilerek eşcinsel kadın konuşuculardan veri toplanmayacak olmasının gerekçeleri açıklanmaya çalışılsa da çalışmaya dinleyici olarak katılmaları sağlanamamıştır. Fiziksel ses ölçümleri, ses kesitlerinin tümü üzerinden yapılmış, tek tek sesler incelenmemiştir.

3. VERİLER

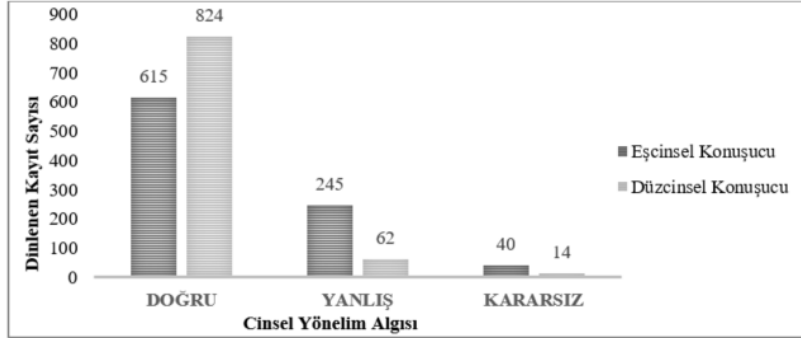
Çalışmanın ilk araştırma sorusu, Türk eşcinsel ve düzcinsel erkeklerin, cinsel yönelimlerinin, sesbilim eğitimi almamış dinleyiciler tarafından doğru biçimde algılanıp algılanmadığıdır.

60 kayıt kesiti dinleyen 30 dinleyicinin algı ölçeğine işaretlemiş oldukları cinsel yönelim algıları, konuşucuların kendi bildirimleri ile belirtmiş oldukları cinsel yönelimleri ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda, toplam 1800 kayıttan 1439'u doğru, 307'si yanlış algılanmıştır. 54 kayıta ise kararsız kalınmıştır (bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Dinleyici algılarının doğruluk-yanlışlık-kararsızlık durumu

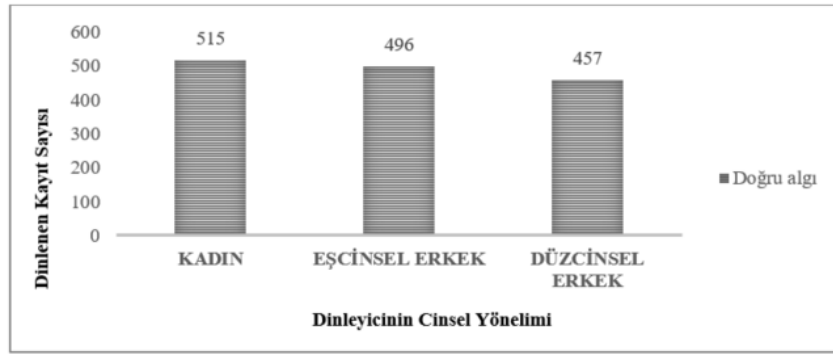
Dinleyicilerin eşcinsel erkek konuşucuları mı yoksa düzcinsel erkek konuşucuları mı daha doğru algıladıklarına bakıldığında ise tüm dinleyicilerin düzcinsel konuşucuları algılamada daha başarılı oldukları görülmektedir (bkz. Şekil 2).

Şekil 2. Dinleyicilerin, farklı cinsel yönelimleri olan konuşuculara ilişkin algılarının doğruluk-yanlışlık durumu

Alanyazında, kadın dinleyicilerin, cinsel yönelim algılamalarında erkeklere oranla daha başarılı olduklarına ilişkin çalışmaların (Lyons, Lynch, Brewer & Bruno, 2014) yanı sıra, eşcinsellerin eşcinsel konuşucuları tanımada daha başarılı olduğunu iddia eden (Ruben, Hill, & Hall, 2014) araştırmalara da rastlanmaktadır. Ayrıca, eşcinsel bireylerin toplum içinde birbirlerini tanımalarını sağlayan; ses, konuşma biçimi, seçilen söz varlığı, duruş, davranış, giyim kuşam gibi birtakım ipuçlarını içeren ve “gaydar” adı verilen bir çeşit önsözleri

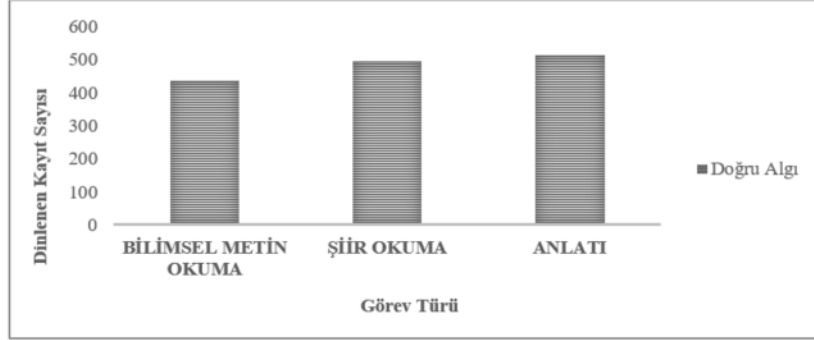
olduğunu belirten çalışmalara da rastlanmaktadır (Nicholas, 2004; Rieger vd., 2010). Dolayısıyla ilk soruya bağlı olarak, dinleyicilerin cinsel yönelimlerinin, algılamada bir etkisinin olup olmadığı da araştırılmaktadır. Bu sorunun yanıtı için de 10 kadın, 10 düzcinsel erkek ve 10 eşcinsel erkek, toplam 30 dinleyicinin algılarının doğruluğu incelenmiştir. İnceleme sonucunda, kadın dinleyicilerin algılarının düzcinsel ve eşcinsel erkek dinleyicilerden daha doğru olduğu görülmüştür (bkz. Şekil 3).

Şekil 3. Dinleyicilerin cinsel yönelimleri ve algılarının doğruluğu

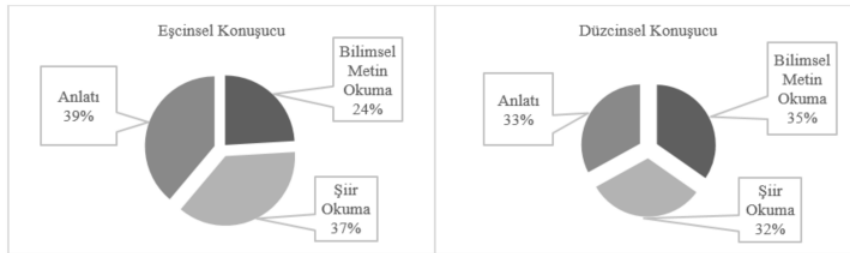
İkinci araştırma sorusu, cinsel yönelimin algılanmasında, konuşucunun bilimsel metin okuması, şiir okuması ve serbest bir anlatı gerçekleştiriyor olması durumlarında herhangi bir farklılığın olup olmadığıdır.

Bu sorunun yanıtı için, cinsel yönelimin doğru algılandığı kayıtlar, görevlere göre ayrıştırılarak incelenmiştir. Toplamda 20 konuşucudan 30 bilimsel metin kaydı, 30 şiir kaydı ve 30 anlatı kaydını dinlemiş olan katılımcılar, her görev türünden toplam 600 kayıt dinlemiştir. Anlatı kayıtlarının 511'inde, şiir kayıtlarının 494'ünde ve bilimsel metin kayıtlarının ise 434'ünde konuşucunun cinsel yönelimini doğru algılamışlardır (bkz. Şekil 4).

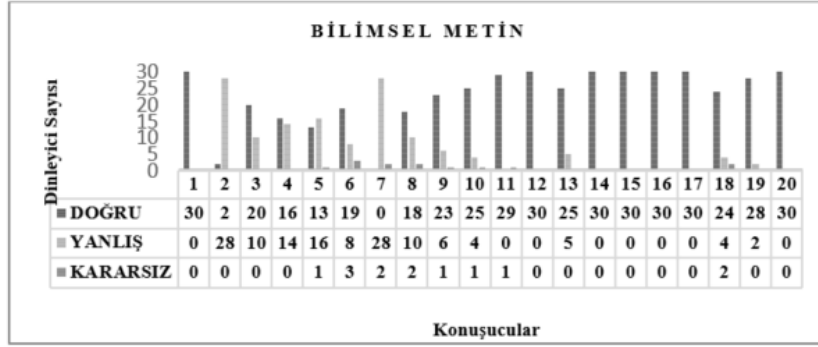

Şekil 4. Görev türlerine göre, algılanan cinsel yönelim sonuçları

Verilere daha ayrıntılı bakıldığında, bilimsel metnin okunduğu kayıtlarda cinsel yönelimin doğru algılanma oranının diğer iki göreve oranla daha az olduğu görülmektedir. Bu durum konuşucu özelinde incelendiğindeyse (bkz. Şekil 5), özellikle, eşcinsel konuşucuların en çok anlatı görevinde (%39) ve en az bilimsel metin okuma görevinde (%24) doğru algılandıkları gözlenirken, düzcinsel konuşucular en çok bilimsel metin okumada (%35), en az ise şiir okumada (%32) doğru algılanmışlardır (bkz. Şekil 5). Bilimsel metin okuma görevinden elde edilen sonuçları gösteren Şekil 6'da 1-10 numaralı konuşucular eşcinsel, 11-20 numaralı konuşucular ise düzcinsel konuşuculardır. Görüldüğü üzere, özellikle 2 ve 7 no'lu konuşucuların cinsel yönelimleri, bu görevde büyük oranda yanlış algılanmıştır.

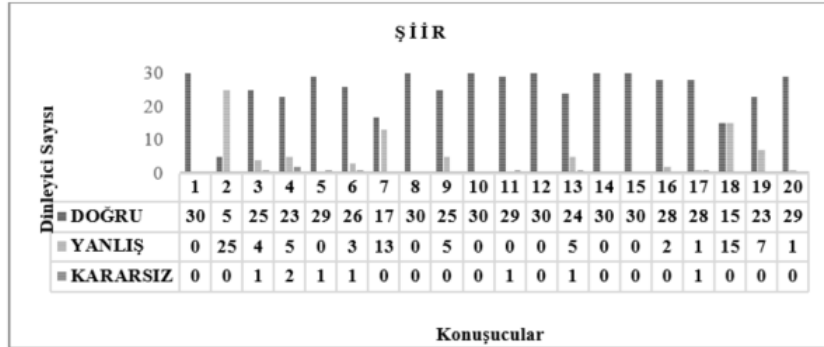

Şekil 5. Cinsel yönelimlerine göre konuşucular ve görev türlerine göre doğru algılanma durumları

Şekil 6. Bilimsel metin kayıtlarında, konuşucuların cinsel yönelimlerine yönelik algıların doğruluk – yanlışlık durumları

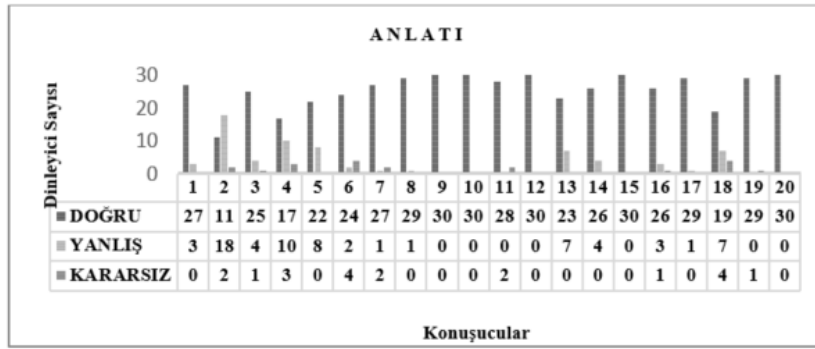
Şiir okuma görevinden elde edilen veriler incelendiğinde, cinsel yönelim algısının bilimsel metin görevine oranla daha doğru olduğu görülmektedir (bkz. Şekil 4). Bu görevde eşcinsel konuşuculardan 2 numaralı konuşucunun cinsel kimliği büyük oranda yanlış algılanmıştır. Verilerde dikkat çeken bir diğer konuşucu düzcinsel konuşuculardan 18 no'lu konuşucudur. Şiir okuduğu bu ses kaydında, 18 nolu konuşucu, 30 dinleyicinin 15'i tarafından eşcinsel, diğer 15'i tarafından ise düzcinsel olarak algılanmıştır (bkz. Şekil 7).

Şekil 7. Şiir kayıtlarında, konuşucuların cinsel yönelimlerine yönelik algıların doğruluk – yanlışlık durumları

Anlatı metinlerinin dinletilecek olan kesitleri belirlenirken, her ne kadar konuşucuların cinsel eğilimlerine ilişkin kullanımsal ya da içeriksel ipuçları içermemelerine dikkat edilmişse de dinleyicilerin

bazıları, konuşucular mutluluk tanımlarını yaparken kullanılan kavramların algıyı etkilediğini belirtmişlerdir. Anlatı kayıtlarındaki doğru algılama sonuçlarının diğer iki göreve göre daha fazla olmasında bu durumun etkisi olabileceği düşünülmektedir (bkz. Şekil 4). Bu görevde eşcinsel konuşuculardan 2 numaralı konuşucunun cinsel yönelimi, diğer konuşuculara oranla daha fazla yanlış algılanmıştır (bkz. Şekil 8).

Şekil 8. Anlatı kayıtlarında, konuşucuların cinsel yönelimlerine yönelik algıların doğruluk – yanlışlık durumları

Üçüncü araştırma sorusu, konuşucuların ses perdesi, süre, ses şiddeti ve frekans değerleri gibi ses özelliklerinin, cinsel yönelimlerine yönelik ipuçları içerip içermediğidir. Bu soruyu yanıtlayabilmek için öncelikle tüm konuşucuların ses kayıtlarındaki minimum ve maksimum perde değerlerine bakılmıştır. Perde değerlerine bakılma nedeni, alanyazında (örn. Avery & Liss, 1996; Gaudio, 1994; Lerman & Damsté, 1969; Linville, 1998; Smyth & Rogers, 2002) cinsel yönelimin algılanmasında bu değerlerdeki farklılıkların belirleyici olduğunun düşünülüyor oluşudur. Konuşucuların perde değerleri eşcinsel ve düzcinsel konuşucular için ayrı ayrı ortalamalar olarak ve her bir görev için de ayrıca hesaplanmıştır (bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Tüm konuşucuların minimum ve maksimum perde değerleri

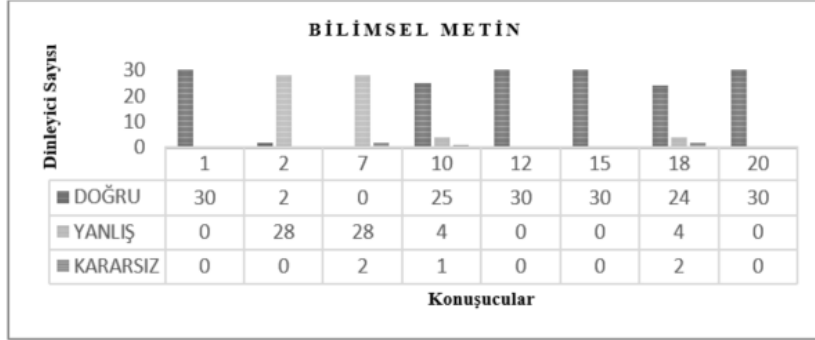
Konuşucu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ortalama	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Ortalama	
Toplam	min. (Hz)	68.3	70.4	67.7	73.1	75.1	82.8	76.3	70.0	91.0	77.0	75.2	74.0	75.5	67.1	75.0	79.1	68.5	77.4	64.1	77.7	74.0	73.2
	max. (Hz)	501.4	392.0	437.6	485.8	491.5	471.1	395.6	339.9	487.8	475.1	447.8	450.3	458.8	359.4	484.3	363.4	448.4	485.9	485.7	482.2	479.0	449.7
Bilimsel Metin	min. (Hz)	77.6	107.7	87.7	73.1	79.5	82.8	83.1	70.0	98.1	85.2	84.5	86.5	114.9	118.8	75.2	102.6	68.5	81.9	76.4	82.6	100.8	90.8
	max. (Hz)	195.9	305.7	301.9	323.8	289.8	471.1	395.6	213.5	445.4	458.7	340.1	313.4	341.9	263.6	360.0	289.8	238.0	441.2	485.7	482.2	474.7	369.0
Şiir	min. (Hz)	72.8	73.0	83.5	86.1	81.0	87.3	76.3	92.9	91.0	80.2	82.4	98.8	76.8	125.6	75.0	99.2	109.5	85.2	75.6	77.7	90.7	91.4
	max. (Hz)	501.4	392.0	326.7	485.8	426.5	285.0	354.7	228.0	375.7	438.2	381.4	311.0	337.7	356.2	484.3	363.4	448.4	485.9	339.5	332.7	283.8	374.3
Anlatı	min. (Hz)	68.3	70.4	67.7	79.9	75.1	87.9	79.3	87.8	99.72	77.0	79.3	74.0	75.5	67.1	94.2	79.1	111.8	77.4	64.1	92.5	74.0	81.0
	max. (Hz)	286.6	159.9	437.6	296.9	491.5	433.2	370.0	339.9	487.8	475.1	402.1	450.3	458.8	359.4	329.4	320.0	207.8	477.7	328.3	417.2	479.0	382.8

Hesaplanan perde değerlerinde, cinsel kimliğe işaret edecek oranda bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu nedenle, cinsel yönelim algısını belirleyen ses özelliklerinin neler olabileceğini daha ayrıntılı incelemek amacıyla bir örneklem grubu oluşturulmuştur. Bu örneklem grubunu oluştururken, dinleyicilerin tümü ya da büyük çoğunluğu tarafından cinsel yönelimleri doğru algılanan ya da çoğunluğu tarafından yanlış anlaşılan konuşucular seçilmiştir (bkz. Tablo 2). Örneklem grubuna alınan 2 numaralı konuşucu her üç görevde de yanlış algılanmış, 7 numaralı konuşucu bilimsel metin okuduğunda tamamen yanlış algılanmış oysa anlatıda büyük oranda (27/30) doğru algılanmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi 18 no'lu konuşucu da şiir okuma görevinde yarı yarıya doğru/yanlış algılanmıştır. Seçilen bu konuşucuların ses perdesi, süre, ses şiddeti ve frekans değerleri, her bir görev için ayrı ayrı incelenmiştir.

Tablo 2. Örneklem grubu olarak belirlenen konuşucuların 30 dinleyici tarafından cinsel yönelimlerinin doğru algılanma sayıları

Konuşucu	Bilimsel Metin	Şiir	Anlatı
1	30	30	27
2	2	5	11
7	0	17	27
10	25	30	30
12	30	30	30
15	30	30	30
18	24	15	19
20	30	29	30

Örneklem grubunda yer alan sekiz konuşucunun her bir görev türüne ilişkin kayıtlarından elde edilen algı sonuçları, ayrı ayrı incelenmiştir. İlk görev olan bilimsel metin okuma incelendiğinde, eşcinsel konuşuculardan 1 numaralı konuşucu tüm dinleyiciler tarafından doğru algılanırken, 10 numaralı konuşucunun 30 dinleyicinin 25'i tarafından doğru algılandığı görülmektedir (bkz. Şekil 9). Dolayısıyla, bu iki konuşucunun bilimsel metin kayıtları, eşcinsel erkek ses özellikleri taşıyor biçiminde değerlendirilebilir. Öte yandan, yine eşcinsel konuşucular grubundan olan 2 numaralı konuşucu, 30 dinleyicinin yalnızca ikisi tarafından doğru algılanırken 7 numaralı konuşucu tüm dinleyiciler tarafından düzcinsel olarak algılanmıştır.

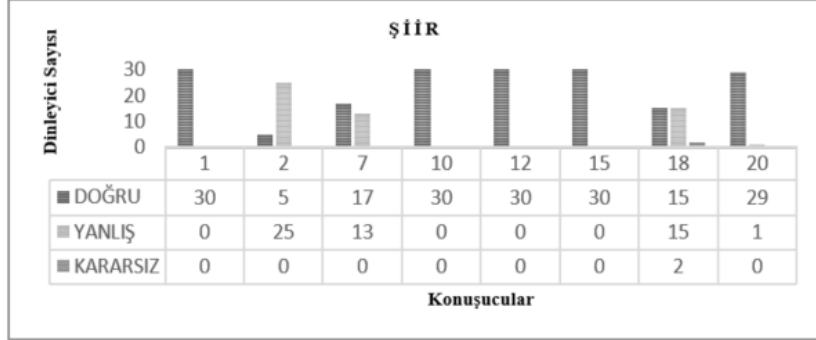
Şekil 9. Örneklem grubundaki konuşucuların bilimsel metin okuma görevindeki algı doğruluk sayıları

Örneklem grubuna alınan 12, 15 ve 20 numaralı düzcinsel konuşucuların üçü de bilimsel metin okuduklarında tüm dinleyiciler tarafından düzcinsel olarak doğru biçimde algılanmışlardır. Bu nedenle, az önce sözü edilen iki eşcinsel konuşucunun ses özelliklerinin bu üç düzcinsel konuşucu ile karşılaştırması yapılmıştır (bkz. Tablo 3). Süre, perde, ses şiddeti ve frekans değerlerine (F0 ve F4) bakıldığında, bu algıya neden olabilecek bir örüntüye rastlanmamıştır.

Tablo 3. Örneklem grubundaki konuşucuların bilimsel metin okuma kayıtlarındaki ses değerleri

Konuşucu		1	2	7	10	12	15	18	20
Süre	(saniye)	7.436	6.507	5.564	6.335	5.749	6.741	7.350	6.408
	Median (Hz)	99.184	143.878	109.767	103.974	140.965	132.669	109.341	140.915
Perde	Mean (Hz)	103.904	158.108	117.843	108.370	156.204	134.799	139.556	152.500
	Sd	18.662	45.079	42.829	37.837	49.799	17.831	73.050	47.378
	min. (Hz)	77.680	107.768	83.163	85.279	114.992	102.692	76.424	100.873
	max. (Hz)	195.995	305.775	395.651	458.712	341.920	289.827	485.709	474.736
Ses Şiddeti	min. (dB)	53.762	49.241	55.398	41.928	59.967	52.543	50.396	41.466
	max. (dB)	79.679	83.071	81.490	82.252	82.617	81.878	81.708	86.891
Frekans	F0 (Hz)	103.9	149.7	117.8	108.4	156.2	134.8	139.6	152.5
	F4 (Hz)	3.905.911	3.944.967	3.444.522	3.862.351	4.014.668	3.863.700	3.810.410	3.824.768

İkinci görev olan şiir okuma incelendiğinde, bu kez eşcinsel konuşuculardan 1 ve 10 numaralı konuşucuların tüm dinleyiciler tarafından doğru algılandığı, bilimsel metin okumada herkes tarafından düzcinsel olarak algılanan 7 numaralı konuşucunun bu kez 30 dinleyicinin 17'si tarafından doğru algılandığı görülmektedir (bkz. Şekil 10).

Şekil 10. Örneklem grubundaki konuşucuların şiir okuma görevindeki algı doğruluk sayıları

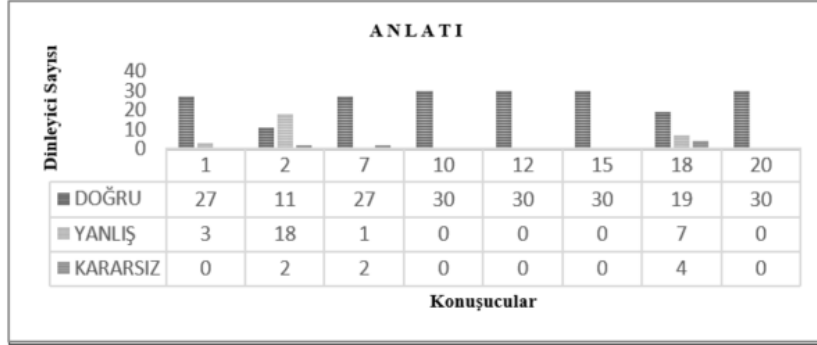
2 numaralı konuşucu, bu görevde de büyük çoğunluk tarafından (25 kişi), düzcinsel olarak algılanmıştır. Şiir okuma görevinde, örneklem grubundaki konuşuculardan 18 numaralı düzcinsel konuşucu, dinleyicilerin yarısı tarafından doğru algılanırken yarısı tarafından da eşcinsel olarak algılanmıştır. Bir önceki görevde olduğu gibi bu sonuçlar da karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve özellikle 18 numaralı konuşucunun değerlerine dikkat edilmiştir ancak yine süre, perde, ses şiddeti ve frekans değerleri (F0 ve F4) bakımından bu algıya neden olabilecek bir örüntüye rastlanmamıştır (bkz. Tablo 4).

Tablo 4. Örneklem grubundaki konuşucuların şiir okuma kayıtlarındaki ses değerleri

Konuşucu		1	2	7	10	12	15	18	20
Süre	(saniye)	7.886	7.393	7.462	7.185	6.847	7.701	8.671	7.937
	Median (Hz)	92.202	134.067	110.849	97.027	142.905	122.618	111.157	150.452
Perde	Mean (Hz)	107.453	154.473	121.017	99.890	171.080	127.876	155.483	153.491
	Sd	66.573	52.133	42.497	25.896	62.116	25.265	79.034	33.730
	min. (Hz)	72.889	73.069	76.372	80.242	76.885	99.260	75.663	90.787
	max. (Hz)	501.405	392.049	354.797	438.232	337.799	363.438	339.510	283.878
Ses Şiddeti	min. (dB)	54.573	55.650	57.856	44.117	55.794	43.980	53.734	45.816
	max. (dB)	80.979	83.612	82.659	82.380	84.074	83.030	83.267	86.139
Frekans	F0 (Hz)	102.5	150.8	121	99.89	171.1	127.9	155.5	153.5
	F4 (Hz)	3.953.543	3.941.276	3.519.207	3.845.265	4.087.774	3.895.781	3.950.372	3.815.931

Konuşucuların üçüncü görev olarak araştırmacı ile yaptıkları söyleşiden elde edilen ses kayıtlarına yönelik algı sonuçlarına bakıldığında, örneklem grubundaki 10, 12, 15 ve 20 numaralı konuşucuların cinsel yönelimleri tüm dinleyiciler tarafından doğru algılandığı görülmektedir. Öte yandan, 1 ve 7 numaralı konuşucuların cinsel yönelimleri de 30 dinleyicinin 27'si tarafından doğru algılanmıştır. Bu görevde, 2 numaralı konuşucu dışındaki tüm örneklem grubu konuşucularına ilişkin algılar büyük oranda doğru

çıkılmış, yalnızca 18 numaralı konuşucuda dört dinleyici kararsız kalmıştır (bkz. Şekil 11).

Şekil 11. Örneklem grubundaki konuşucuların anlatı görevindeki algı doğruluk sayıları

Anlatı görevinde en çok dikkat çeken sonuç, 7 numaralı eşcinsel konuşucunun, bilimsel metin görevinde tüm dinleyiciler tarafından yanlış algılanmış olmasına karşın bu kez 30 dinleyicinin 27si tarafından doğru algılanmış olmasıdır (bkz. Tablo 5).

Tablo 5. Örneklem grubundaki konuşucuların anlatı kayıtlarındaki ses değerleri

Konuşucu		1	2	7	10	12	15	18	20
Süre	(saniye)	15.098	16.700	15.292	17.714	8.717	11.113	7.999	14.265
Perde	Median (Hz)	102.420	142.100	106.913	104.729	129.076	116.767	104.281	134.110
	Mean (Hz)	109.367	176.417	124.233	123.336	150.175	123.872	140.027	141.758
	Sd	30.140	68.499	45.710	65.896	63.706	28.786	72.741	43.652
	min. (Hz)	68.355	70.485	79.302	77.076	75.518	79.156	64.131	74.040
	max. (Hz)	286.659	159.900	370.057	475.130	458.838	320.018	328.391	479.068
Ses Şiddeti	min. (dB)	52.945	55.900	61.197	48.125	59.702	62.245	55.717	56.065
	max. (dB)	80.421	83.990	82.696	80.873	83.530	82.406	82.924	82.814
Frekans	F0 (Hz)	107.1	154.5	124.2	123.4	150.3	123.9	140	141.8
	F4 (Hz)	4.227.473	3.910.706	3.508.789	3.818.858	4.016.888	3.961.598	3.912.190	3.808.628

Bu durumun ses özellikleri ile ilişkisi olup olmadığına bakıldığında, belirgin bir farklılık gözlenmemiştir (bkz. Tablo 6). Örneklem grubundaki tüm konuşucuların sonuçlarına süre, perde, ses şiddeti ve frekans değerleri (F0 ve F4) bakımından bakıldığında da doğru ya da yanlış algılamalara işaret eden herhangi özellik belirlenmemiştir.

Tablo 6. 7 numaralı konuşucunun bilimsel metin ve anlatı kayıtlarındaki ses değerleri

7 Numaralı Konuşucu		Bilimsel	
		Metin	Anlatı
Perde	Median (Hz)	109.767	106.913
	Mean (Hz)	117.843	124.233
	Sd	42.829	45.710
	min. (Hz)	83.163	79.302
	max. (Hz)	395.651	370.057
Ses Şiddeti	min. (dB)	55.398	61.197
	max. (dB)	81.490	82.696
Frekans	F0 (Hz)	117.8	124.2
	F4 (Hz)	3.444.522	3.508.789

4. SONUÇ

Eşcinsel ve düzcinsel erkeklerin, cinsel yönelimlerinin, sesbilim eğitimi almamış dinleyiciler tarafından doğru biçimde algılanıp algılanmadığı sorusu ile yola çıkan bu çalışmanın sonucunda, konuşucuların cinsel yönelimlerinin, yalnızca ses kayıtları dinlendiğinde dahi büyük oranda doğru algılandığı görülmüştür. Alanyazındaki benzer çalışmalarda olduğu gibi, bu algılamada konuşucunun farklı sözel görevler gerçekleştiriyor olmasının etkisi de araştırılmıştır. Ses özellikleri dışında bazı dilsel özellikler de içermeleri bakımından, özellikle eşcinsel konuşucuların cinsel yönelimleri, anlatı görevinde daha doğru algılanmıştır. Bir diğer araştırma sorusu olarak da dinleyicilerin cinsel yönelimlerinin algılamada bir fark yaratıp yaratmadığı araştırılmış, kadın dinleyicilerin algılarının, eşcinsel ve düzcinsel erkek dinleyicilere oranla daha doğru olduğu gözlenmiştir.

İngilizce üzerine yapılmış olan benzer araştırmalardan biri olan Lerman ve Damsté, 1969 yılındaki çalışmalarında, eşcinsel erkeklerin ses perdelerinin düzcinsel erkeklerden daha yüksek olacağı denencesi ile yola çıkmışlar ancak çalışma sonucunda iki grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını açıklamışlardır. Benzer bir biçimde Gaudio da (1994) perde yüksekliği ve perde çeşitliliği ile cinsel yönelim arasındaki ilişkiye bakmış ve perde yüksekliğinde, cinsel yönelime göre az da olsa farklılık olduğunu ortaya koymuştur ancak bu farklılık, yalnızca konuşucuların bilimsel metin okuma görevlerinde gözlenmiştir. Bu çalışmada da dinleyicilerin algıları ile ses

değişkenleri arasında doğrudan bir ilişki saptanamamış; eşcinsel konuşucuların ses kayıtları üzerine yapılan fiziksel ses ölçümlerinde, perde farklılığı – yükseklik olarak ya da çeşitlilik olarak ve formant değerlerindeki farklılıklara rastlanmamıştır. Bu durum, eşcinsel konuşması ile düzcinsel erkeklerin konuşmaları arasındaki farklılıklara bakan Avery ve Liss (1996), Linville (1998) ve Smyth ve Rogers (2002)'in çalışmalarıyla da benzeşmektedir. Bu çalışmada, ölçülen F4 değerlerinin de belirleyici bir özellik sergilemediği görülmektedir. Pernet, Belin ve Jones'un (2013) çalışmasında konuşucunun cinsiyetinin algılanması görevlerinde, yüksek temel frekansa (F0) sahip olmanın yanı sıra daha yüksek F3-F4 formant değerlerinin kadın konuşucuları işaret ettiği ortaya konmuştur. Oysa bu çalışmada eşcinsel erkek konuşucuların F4 değerleri ile düzcinsel erkek konuşucuların F4 değerleri benzer bir görünüm sergilemektedir.

İki konuşucu grubunun ses kayıtlarında, söz konusu farklılıkların ortaya çıkmamasına karşın yine de iki grubun dinleyiciler tarafından birbirlerinden ayrılabilmesi, farklılıkların parçalarüstü sesbirimlerin özelliklerinden kaynaklanıyor olmaları biçiminde değerlendirilebilir. Eşcinsel konuşmasının ayırık ve içsel olarak tutarlı bir dilsel dizge olmadığı açıktır. Farklı dillerde yapılmış olan çalışmaların belirleyici ses özellikleri olarak önerdikleri özelliklerin çeşitliliği bu duruma işaret etmektedir (ör: Sulpizio vd., 2015). Podesva (2007)'nin de belirttiği gibi laboratuvar temelli ses incelemeleri, bireyin sosyofonetik çeşitliliğini saptamakta çok başarılı olamamaktadır.

Bunun nedeni, Zwicky'nin (1997) önerdiği gibi, eşcinsel konuşmasının yalnızca, kuralları belirlenmiş, basmakalıp, heteronormatif maskülen davranış ve konuşma biçemlerinden ne açılardan farklı olduğunun araştırılıyor olması olabilir. Bu farklılık yüzeysel olarak ele alındığında önemsizdir ama böyle bir fark olduğu *gerçeği* önemlidir. Çünkü bu çalışmada da gözlemlendiği üzere dinleyiciler farklılıkları algılayarak kişinin cinsel yönelimine ilişkin yordamalarda bulunabilmektedirler.

Cinsel yönelim çeşitliliğini dikkate alarak çalışmalar yapmak, sosyofonetik alanını zenginleştirecektir. Sesbilimsel farklılıklar söz konusu olduğunda, cinsiyet değişkenini kadın ve erkek olmak üzere iki kutuplu ele almak yerine tüm çeşitleriyle inceleme alanına katarak

kuramsal ve uygulamalı çalışmalar yapmak gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Avery, J. D. & Liss, M. L. (1996). Acoustic charecteristics of less-masculine-sounding male speech. *Journal of Acoustical Society of America*, 99, 3738-3748.
- Başar, K. & Yüksel, Ş. (2014). Çocukluktan yetişkinliğe cinsiyet kimliği ile ilgili sorunlar: uygun değerlendirme ve izlem. *Cinsel İşlev Bozuklukları*, 4 (4), 389-404.
- Bozdemir, N. & Özcan, S. (2011). Cinselliğe ve cinsel sağlığa genel bakış. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 5 (4), 37-46.
- Gaudio, R. P. (1994). Sounding gay: Pitch properties in the speech of gay and straight men. *American Speech*, 69 (1), 30-57.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Lattner, S., Meyer, M. E., & Friederici, A. D. (2005). Voice perception: sex, pitch, and the right hemisphere. *Human brain mapping*, 24 (1), 11-20.
- Lavner, Y., Gath, I., & Rosenhouse, J. (2000). The effects of acoustic modifications on the identification of familiar voices speaking isolated vowels. *Speech Communication*, 30 (1), 9-26.
- Lerman, J. W., & Damsté, P.H. (1969). Voice pitch of homosexuals. *Folia Phoniatica et Logopaedica*, 21 (5), 340-346.
- Linville, S.E. (1998). Acoustic correlates of perceived versus actual sexual orientation in men's speech. *Folia Phoniatica et Logopaedica*, 50 (1), 35-48.
- Lyons, M., Lynch, A., Brewer, G., & Bruno, D. (2014). Detection of sexual orientation ("gaydar") by homosexual and heterosexual women. *Archives of sexual behavior*, 43 (2), 345-352.
- Moonwomon-Baird, B. (1997). Toward a study of lesbian speech. In A. Livia & K. Hall (Eds.), *Queerly phrased: Language, gender, and sexuality*. (pp. 202-213). New York: Oxford University Press.
- Munson, B. (2011). Lavender lessons learned: Or what sexuality can teach us about phonetic variation. *American Speech*, 86 (1), 14-31.
- Munson, B., Jefferson, S.V., & McDonald, E.C. (2006). The influence of perceived sexual orientation on fricative identification. *The Journal of the Acoustical Society of America* 119(4), 2427-2437.
- Nawka, T., Anders, L. C., Cebulla, M., & Zurakowski, D. (1997). The speaker's formant in male voices. *Journal of Voice*, 11 (4), 422-428.
- Nicholas, C. L. (2004). Gaydar: Eye-gaze as identity recognition among gay men and lesbians. *Sexuality and Culture*, 8 (1), 60-86.
- Ortaöğretim Coğrafya 9, (2011). Ders Kitapları Dizisi 1510.
- Pernet, C. R., Belin, P., & Jones, A. (2013). Behavioral evidence of a dissociation between voice gender categorization and phoneme categorization using auditory morphed stimuli. *Frontiers in Psychology* 4. <http://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.01018>
- Pierrehumbert, J. B., Bent, T., Munson, B., Bradlow, A. R. & Bailey, J. M. (2004). The influence of sexual orientation on vowel production. *The Journal of the Acoustical*

- Society of America*, 116 (4), 1905- 1908.
- Podesva, R. J. (2007). Phonation type as a stylistic variable: The use of falsetto in constructing a persona. *Journal of Sociolinguistics*, 11 (4), 478-504.
- Rieger, G., Linsenmeier, J. A., Gygax, L. Garcia, S. & Bailey, M. J. (2010). Dissecting "gaydar": Accuracy and the role of masculinity-femininity. *Archives of Sexual Behavior*, 39 (1), 124-40.
- Rogers, H., Smyth, R., & Jacobs, G. (2000). Vowel and sibilant duration in gay-and straight-sounding male speech. *First International Gender and Language Association Conference*'da sunulan bildiri. Stanford, California.
- Ruben, M. A., Hill, K. M., & Hall, J. A. (2014). How women's sexual orientation guides accuracy of interpersonal judgements of other women. *Cognition and Emotion*, 28 (8), 1512-1521.
- Smyth, R., & Rogers, H. (2002). Phonetics, gender, and sexual orientation. In *Proceedings of the Annual Meeting of the Canadian Linguistics Association* (pp. 299-301).
- Smyth, R., Jacob, G. & Rogers, H. (2003). Male voices and perceived sexual orientation: An experimental and theoretical approach. *Language in Society* 32, 329-50.
- Sulpizio, S., Fasoli, F., Maass, A., Paladino, M. P., Vespignani, F., Eyssel, F. & Bentler, D. (2015). The sound of voice: Voice-based categorization of speakers' sexual orientation within and across languages. *PLoS ONE*, 10(7), 1-38.
- Trudgill, P. (1974). *The social differentiation of English in Norwich*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Warner, N., & Tucker, B. V. (2016). An effect of flaps on the fourth formant in English. *Journal of the International Phonetic Association*, 47 (1), 1-15.
- Zhou, X., Espy-Wilson, C. Y., Boyce, S., Tiede, M., Holland, C., & Choe, A. (2008). A magnetic resonance imaging-based articulatory and acoustic study of "retroflex" and "bunched" American English/r. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 123 (6), 4466-4481.
- Zwicky, A. (1997). Two lavender issues for linguists. In A. Livia & K. Hall (Eds.). *Queerly phrased: Language, gender, and sexuality*. (pp. 21-34). New York: Oxford University Press.

EKLER

Ek 1:

ISI VE SICAKLIK AYNI MIDIR?

Yeryüzünde ve atmosferde oluşan birçok doğal olayın, özellikle de atmosfer olaylarının temel nedeni ısı ve sıcaklıktır. İklimin diğer elemanları olan basınç, rüzgâr, nem ve yağış da sıcaklığa bağlı olarak oluşur. Isı ile sıcaklık, çoğu zaman aynı anlamda kullanılan ancak birbirinden farklı olan kavramlardır.

Isı, bütün cisimlerde mevcut olan potansiyel enerjiyi ifade eder. Sıcaklık ise bu enerjinin dışa yansımadır. Sıcaklık, termometreyle ölçülür ve derece olarak ifade edilir. Dünya ve güneş sistemlerindeki diğer gök cisimlerinin sıcaklık ve ışık kaynağı

Güneş'tir. Dünya, Güneş'ten aldığı enerjiyle ısınır, fakat bu enerjinin tamamını kullanmaz; alınan enerjinin önemli bir kısmı kaybolur.

Ek 2:

AÇSAM RÜZGÂRA (Orhan Veli Kanık)

Ne hoş, ey güzel Tanrım, ne hoş
Mavilerde sefer etmek!
Bir sahilden çözülp gitmek
Düşünceler gibi başıboş.

Açsam rüzgâra yelkenimi;
Dolaşsam ben de deniz deniz
Ve bir sabah vakti, kimsesiz
Bir limanda bulsam kendimi.

Bir limanda, büyük ve beyaz...
Mercan adalarda bir liman..
Beyaz bulutların ardından
Gelse altın ışıklı bir yaz.

Doldursa içimi orada
Baygın kokusu iğdelerin.
Bilmese tadını kederin
Bu her alemde uzak ada.

Konsa rüya dolu köşkümün
Çiçekli dalına serçeler.
Renklerle çözülse geceler,
Nar bahçelerinde geçse gün.

Her gün aheste mavnaların
Görsem açıktan geçişini
Ve her akşam dizilişini
Ufukta mermer adaların.

Ne hoş. Ey Tanrım, ne hoş,
İller, göller, kıtalar aşmak.
Ne hoş deniz deniz dolaşmak
Düşünceler gibi başıboş.

Versem kendimi bütün bütün
Bir yelkenli olup engine;
Kansam bir an güzelliğine
Kuşlar gibi serseri ömrün.

KAVRAMLAŞTIRMA ÜZERİNE VERİTABANLI BİR ARAŞTIRMA¹

B. Ümit Bozkurt², Gülsün Leylâ Uzun³

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Ankara Üniversitesi

Öz: Bu araştırmanın amacı, kavramlaştırma kuram ve yaklaşımlarını, 10 ve 13 yaşlarındaki çocuklardan elde edilen dilsel veri zemininde tartışmaktır. Buradan hareketle önce bilişsel dilbilim ve bilişsel psikoloji açısından kavramlar ele alınmış; ardından klasik, öntip temelli, kuram temelli ve atomistik yaklaşımlar tanıtılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımlarına dayanan çalışmada, seçilen kavramların öntiplerini, özelliklerini ve sözcüksel görünümelerini belirlemek üzere katılımcılardan veri toplanmıştır. Veri sağlanan araştırma grubunu, dört farklı ilde bulunan beş ilköğretim okulunun dördüncü ve yedinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Veri toplama aşamasında temsili seçilen beş kavrama ilişkin açık uçlu-kısa yanıtı üç tarama formu kullanılmış ve toplanan verilerle 28.183 sözcüklük bir veritabanı oluşturulmuştur. Verilerin çözümlenmesinde ise içerik çözümlemesi ve betimsel çözümleme kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, kavramlaştırmada tipikliğin ve aile benzerliği ilişkilerinin önemli bir rol oynadığını; ancak kavramlara özgü özelliklerin ifade edilmesinde ve kavramların dilsel kullanımı sırasında örneklerin, tutumun, eşdizimliliğe ve sahneleştirmeye dayalı ilişkilendirmelerin öne çıktığını göstermektedir. Bu durum, katılımcı çocukların ilişkilendirmelerle örüntülenen bir kavramlaştırma yapısının

¹ Bu makale, *İlköğretim 4. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Kavramlaştırma Özellikleri* adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Bolu, Türkiye, umitbozkurt@gmail.com

³ Ankara Üniversitesi, DTCF, Dilbilim Bölümü, Ankara, Türkiye, gulsunleylauan@gmail.com

Makale gönderim tarihi: 23 Eylül 2016; Kabul tarihi: 29 Ocak 2017

olduğuna işaret etmektedir. Elde edilen sonuçlarla öntipsel etkilerin olduğu; belki bazı tanımların da olması gerektiği, ayrıca özel durumlar ve kültürel bilginin her türünün de kavramlara eklemelendiği varsayılabilir. Betimleyici tüm bilgi türleri kavramlarla birleştirilmektedir. Dolayısıyla tüm bu bilgilerin kavramın tamamlayıcısı olduğu düşünülebilir; çünkü bunların kavramın oluşturucuları/bileşenleri olduğunu söylemek olanaklı görünmemektedir.

Anahtar sözcükler: *Kavram, kavramlaştırma (kavramsallaştırma), öntip, özellik, kavramsal sözvarlığı*

A DATA-BASED RESEARCH ON CONCEPTUALIZATION

Abstract: The purpose of this research is to discuss the conceptualization theory and approaches on the basis of linguistic data which were obtained from children at the age of 10 and 13. From this point of view, in the study, first, the concepts were handled in terms of cognitive linguistics and cognitive psychology and then, classical, prototype-based, theory-based and atomistic approaches were discussed. In the study which is qualitative, data were collected from the participants in order to determine the prototypes, features and lexical varieties of the concepts. The research group, from whom data were collected, was composed of 4th and 7th grade students of five elementary schools in four different cities in Turkey. In the data collection stage, three open ended-short answered survey forms related to the five representatively chosen concepts were used and a database of 28.183 words was formed with the collected data. In the analysis of the data, content analysis and descriptive analysis were used. The findings of the research demonstrated that typicality and family resemblance relation plays a significant role in conceptualization; however examples, attitude, collocation and scripting based associations come to the forefront while expressing the features of the concepts and using the concepts linguistically. This case indicates that the participant children have a conceptualization structure patterned with associations. With the obtained data, it can be regarded that there are prototypical effects; maybe some definitions need to be added; moreover, all kinds of personal and cultural knowledge is added to the concepts. This implies that all descriptive knowledge types are united with concepts. Accordingly, all these knowledge are considered as collateral, but it is hard to say that they are the constituents of the concept.

Keywords: *Concept, conceptualization, prototype, feature, conceptual lexicon*

1. GİRİŞ

Piaget ve Vygotsky'nin bilişsel gelişim ve öğrenme kuramları açılımlarıyla pek çok alanda olduğu gibi eğitimbilimlerinde de biliş yapısının odak alınması gerektiği yaygın olarak benimsenen bir görüş olmuştur. Bu yolda biliş, algı, dikkat, bilginin depolanması, bilginin yapılandırılması; yeniden çağırma; kavramlar, sahneler ve şemalar gibi çalışma konularıyla bilişsel psikoloji ve bilişsel dilbilim, eğitim ortamlarına doğrudan veri sağlayabilmektedir. Özellikle dış uyaranlardan kalıcı bilgiye doğru uzanan süreçte önceki bilgilerle yeni bilgilerin ilişkilendirilmesi, yeni bilgilerin eski bilgiler bağlamında yapılandırılması, yeni uyaranlarla eski ve yeni bilginin geri çağırılması gibi zihinsel süreçleri tanımlama ve bu zihinsel ürünleri değerlendirme çalışmaları, bütün öğrenme ortamlarına destek sunacak niteliktedir.

Kavramlaştırma da (*conceptualization*) bilişsel psikoloji ve bilişsel dilbilim alanlarının odaklandığı zihinsel işlemlerdendir. Çünkü bilginin yapılandırılması ve sunumu çerçevesinde farklı bilgi depolama biçimleri olan sahneler, şemalar, imgeler, ilkeler ve genellemeler, özünde kavramlaştırma sürecini içermektedir. Bu noktada kavramlar, bilgiyi işleme sürecinde kullanılan tüm araçların bileşenleri konumundadır. Böylece bireyin her bir deneyimi, kavramların dolayısıyla zihinsel şemalarının/sahnelerin/imgelerin yeniden yapılandırılması anlamına gelmektedir.

Kavramlar, insanların yaşamını sürdürmesinde temel araçtır. Çünkü insanlar kavramlar yoluyla tanır, ayırt eder, seçer ve birleştirir. İnsan zihninin çalışma biçimi bunlar üzerine kurulu olduğundan düşünce de kavramlara dayalı bir sistemle üretilmektedir. Dünya bilgisini soyutlama süreci olarak hem düşünce hem de kavramlar, dil ile etkinleşmekte ve dil-düşünce (kavram) ilişkisi karşılıklı birbirini var etmektedir. Dil, zihinsel süreçleri; zihinsel süreçler dili biçimlendirmektedir. Bu ilişkinin döngüsel yapısı, hem dilin hem de zihnin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede kavramların anadili gelişimindeki etkin rolü belirginleşmektedir. Kavramlaştırmanın betimlenmesi, ortaya çıkan sonuçlar yoluyla hem bilişsel gelişimin hem de dil becerilerinin geliştirilmesine yarayacak veriler sunacaktır. Bu araştırmada da bilişsel dilbilim çalışmalarından yararlanılarak, seçilen kavramlar yoluyla (RENK, SUÇ, DUYGU, OYUN ve YOL) 10 ve 13 yaşlarındaki çocuklardan oluşan bir katılımcı gruptan elde edilen dilsel veri üzerinden kavramlaştırmaya ilişkin ipuçlarına ulaşmak

beklenmektedir. Bu betimlemeden yola çıkılarak araştırmada, kavramlaştırmayla ilgili kuram ve yaklaşımlara dönük bir tartışma yapmak amaçlanmaktadır. Böylece hem anadili eğitimi ortamlarına hem de bilişsel gelişim çalışmalarına katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Araştırma, kavramlaştırmaya ilişkin dilsel veri üzerinden çıkarım yapılabileceği varsayımına dayanmaktadır.

2. KURAMSAL ARKA PLAN

Kavramlar üzerine yapılan çalışmalar, iki yönelim içinde değerlendirilebilir: İlki kavramların zihindeki temsili ve kavramlaştırmaya ilişkin çalışmalar (Rosch, 1978; Carey, 1991; Fodor, 1998; Laurence & Margolis, 1999; Murphy, 2004 vb.); ikincisi kavramların eğitsel süreçlerde sunumu ve etkili kavram öğretimine ilişkin çalışmalar (Merrill & Tennyson, 1977; Martorella, 1986; Tennyson & Cocchiarella, 1986; Klausmeier, 1992 vb.). Bu çalışmada ilk yönelim üzerinde durulacaktır.

Kavramlar, -özellikle psikoloji ve dilbilim alanlarında- farklı yaklaşımlara göre farklı yönleriyle tanımlanmakta, bu da kavramlaştırmaya ilişkin kuramları ve yaklaşımları doğurmaktadır. Genel bir çerçevede klasik yaklaşıma göre kavramlar, sınıflama kuralları ve ortak özelliklerken, bilişsel yaklaşımlara göre bellekteki *sahnelerin* (scripts), *şemaların* (schemata) ya da karmaşık *anlam ağlarının* (semantic networks) bileşenleridir. Ancak hemen hemen tüm yaklaşımların ortak yanı kavramların ve kavramlaştırmanın bir 'özetleme' ve 'soyutlama' işlemi olduğudur.

Bilişsel çalışmalardan önce, kavramların, sözcük anlamıyla örtüştüğüne, adların dolayısıyla göndergelerin doğrudan kavramları işaret ettiğine ilişkin görüşler bulunmaktadır. Ancak günümüzde anlamın basit bir gönderim ilişkisinden çok daha fazlası olduğuna ilişkin görüşler öne çıkmaktadır. Saeed (2005, s. 32) bunu şöyle açıklar: Anlam, dünya ve sözcükler arasındaki bir düzlemde konumlanır; bu, zihinsel temsil düzlemidir.

Zihinsel temsil (mental representation) yaklaşımı, anlamı tanımlamak için kavramsal yapıyı tanımlamaya çalışır. Kavramsal yapı, geleneksel çalışmalara göre bir adın, bir *varlığı* (entity) göstermesiyle sınırlıdır; bu gösterim, konuşucu ya da dinleyicinin zihnindeki varlıkla örtüşür. Bu

durumda zihinsel varlıklar, imgelerdir. Buna göre gerçek dünya varlığı ile imge arasındaki ilişki benzerlik üzerine kuruludur. Bu, gerçek dünya varlıklarında işleyen bir bakış açıdır. Ancak zihinsel olarak var olan, gerçek dünyada olmayan varlıklarda sorunlar oluşmaktadır. Ayrıca herkesin zihnindeki imgeler birbirinden farklıdır; çünkü kişilerin deneyimlerine bağlı olarak imgeler değişir (Saeed, 2005, s. 32-33). Saeed (2005, s. 33) bunu örneklemek için *üçgen* örneğini verir: Üçgen kavramında bir kişi *eşkenar üçgen* zihinsel imgesine sahipken, başka biri *ikizkenar üçgen* zihinsel imgesine sahip olabilir. Çünkü tüm üçgen türleri tarafından paylaşılan *özelliklerden* (features) oluşan bir imge elde etmek olanaksızdır. Coşkun (2011, s. 41) bu durumu şöyle açıklamaktadır: Kavram, -kişisel olarak ele alınmadığında- belli bir varlığa değil, bir ulama (category) gönderim yapmaktadır. Öyleyse tek bir varlığı adlandırmakla birbiri ile ilişkili varlıklar kümesini adlandırmak, farklı zihinsel süreçleri gerektirmektedir.

HAYVAN ya da YEMEK gibi üst düzey kavramların ne tür imgelere sahip olacağı sorusu, kavramların *ulamsal özelliklere* (categorical attributes) gönderimini öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla zihinsel imgelerle gerçek dünya varlıkları arasındaki ilişkinin birebir benzerlikle açıklanamayacağı görülmektedir. Ayrıca imgesi olmayan soyut kavramlar için (HUKUK, AŞK, DEMOKRASİ, KÖTÜ vb.) durum daha da zorlaşır. Bu durumda anlamın kavramla ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Aitchison (2003, s. 44), anlam ile kavram arasındaki ilişkiyi aşağıdaki gibi şemalaştırır:

Şekil 1. Kavram ile sözcük anlamı arasındaki ilişki

Şekil 1'de görüldüğü gibi kavram, anlamdan çok daha fazlasıdır (*anlamın sözcükten ve imgeden oluştuğu varsayılınca*). Kavram, anlamı kapsayan, kültürel ve kişisel deneyimlerin de eklemlendiği bir içeriği temsil edebilmektedir. Alanyazınındaki bu gibi tartışmalar, kavramsal

yapı üzerinde yoğun bir biçimde durulmasını gerekli kılmıştır. Bu nedenle kavramlarla ilgili en temel soru kavramların yapısının nasıl olduğudur. Diğer temel bir soru ise çocukların kavramları ve kavramların dilsel etiketlerini nasıl edindiğidir. Bilişsel yaklaşımlar, kavramlara, *ulamama* (categorization) süreci içinde odaklanmıştır. Çünkü kavramlar, içinde buldukları *ulamın* üyesi olarak görülmektedir.

İnsan, dünyayı tanıma (dolayısıyla dili edinme-geliştirme) süreci içinde sayısız uyaranla karşılaşmakta; algıladıklarını bir *ulamama* işlemine sokmaktadır. Barsalou'ya (1992, s. 15) göre bu sınıflama, algı ve biliş arasında geçişi sağlamaktadır. Algısal sistem, çevresindeki bir varlıkla ilgili bilgi topladıktan sonra; bilişsel sistem, bu varlığı bir *ulamama* yerleştirmektedir (akt. Löbner; 2002, s. 172, 173). Biliş, bu şekilde kavramlaştırma yapmaktadır; yani algıladığı bilgileri özetleyip soyutlayarak, gerektiği kadarını depolamaktadır. Böylece insan sınıflama yetisiyle karşılaştığı uyaran ağları içindeki her tür bilgiyi ayrı ayrı öğrenmesine gerek kalmadan ayırt edebilmektedir. Her bir varlığın/olgunun/olayın eşsiz olmadığını fark etmekte; bilişsel bir ekonomi yaparak yeni karşılaştığı uyaranı ona benzer uyaranlara ilişkin bilgisini kullanarak algılamaktadır. Pesonen (2002, s. 5) bu durumu anlatmak için KAPLAN örneğini verir. Bir insanın kaplanların tehlike olduğunu bilmesi, daha sonra karşılaştığı her bir kaplan için aynı davranışı geliştirmesini sağlamaktadır. Böylece karşılaştığı her bir kaplan için tehlike bilgisini ayrı ayrı, yeniden öğrenmesine gerek kalmamaktadır. Anlaşılacağı gibi insanın yaşama becerisinin temeli olan kavramlaştırma, algılama, ayırt etme, seçme, birleştirme, yerleştirme gibi işlemleri içermektedir. Croft & Cruse (2004, s. 74) da kavramlaştırmanın öğrenme, planlama, iletişim ve dil gibi genel bilişsel işlevlerle ilişkili görülebileceğini belirtmiştir.

Kavramların ne olduğu ve insan yaşamındaki rolüne ilişkin bu girişten sonra, konuyla ilgili dizgesel bir bakış açısı sunan yaklaşımları ele almak yerinde olacaktır. İnsanların kavramsal bilgiyi nasıl öğrendikleri ve bellekte nasıl depoladıkları konularını açıklamak üzere farklı yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Bu yaklaşımlardan kimileri kavramları, tanımlar yoluyla, kimileri öntipler yoluyla, kimileri kişisel deneyimlerle, kimileri ise doğuştan getirme ilkesiyle açıklamaktadır.

2.1. KLASİK YAKLAŞIM

İnsanların nasıl kavramlaştırma yaptığı, dolayısıyla kavramsal birimleri neye dayanarak sınıfladıklarıyla ilgili en eski yaklaşım, Platon ve Aristoteles'in görüşlerini temel alan ve 20. yüzyıla kadar kabul edilmiş olan *klasik* (classical) yaklaşımdır. Murphy'nin (2004, s. 15) belirttiğine göre tanımlara dayanan bu görüşe 'klasik' adını veren Smith ve Medin'dir (1981). Klasik yaklaşıma göre kavramlaştırma, ortak özelliklere dayanan bir olgudur. Zihin, kavram oluşturabilmek için belirli mantıksal kuralları kullanır. Murphy (2004, s. 15) bu kuralları şöyle açıklar: Birincisi, kavramlar zihinsel olarak tanımlar olarak gösterilir. Bir tanım a) 'gerekli' ve b) üyelik için ortak olacak 'yeterli' özellikleri sağlamalıdır. İkincisi varlıklar bir kategoriye ya dahildir ya da değildir. İkisinin arasında bir durum yoktur.

Bu durum şöyle ifade edilebilir: Kavramların oluşturduğu bir ulamın tüm üyeleri, o ulam için tanımlanan özellikleri taşımak zorundadır. Bu tanımlama *yeterlilik* (sufficiency) ve *gereklilik* (necessity) koşullarına dayanır. Dolayısıyla klasik yaklaşım, kurala dayalı temsili savunmaktadır. Eğer bir kavram, tanımın içeriğinde yer almayan özellikler taşıyorsa, o ulamın üyesi olamaz. Bu da 'ya hep ya da hiç' kuralını öne çıkarır. İnsanlar bir kavramın ilgili ulama uyup uymadığına tanımındaki koşullara bakarak karar verir. Bu durumda ulamların sınırları iyi tanımlanmış ve belirgin olmalıdır.

Burada Katz'ın (1972, s. 40) sandalye tanımı ele alınabilir. SANDALYE kavramı, [+nesne], [+fiziksel], [+cansız], [+el yapımı], [+mobilya], [+taşınabilir], [+ayaklı], [+arkalıklı], [+oturulabilir], [+tek kişilik] gibi özelliklerle tanımlanabilir. SANDALYE bu niteliklerden oluşmaktadır ve eğer bir 'şey' bunlara sahipse o bir sandalyedir ve sadece bu özelliklere sahip şeyler sandalyedir. Tanımlamanın her bir birimi, kendisi içinde yeni bir tanımlamaya sahip olacaktır; örneğin NESNE kavramının [+ağırlığı ve hacmi olan], [+rengi olan], [+cansız] ve [+varlık] özelliklerine sahip olması gibi (akt. Pesonen, 2002, s. 12). Bu durumda klasik yaklaşıma göre insanlar, kavramlaştırmayı deneyimleri ve gözlemleri yoluyla öğrenir. Kavram gereklik ve yeterlilik özellikleri ile tanımlandığı için kavram öğrenme bu özellikleri bulma olarak görülmektedir.

Klasik yaklaşımda en büyük tartışma konusu tanımlamaların azlığı ve elde edilme zorluğudur. Örneğin MEYVEyi tanımlamalarını

istediğinizde, insanların büyük çoğunluğu bunu yapamayacaktır. Fakat hemen herkes, MEYVEyi tanır, ayırt eder, örneklerini bilir. Diğer yandan klasik yaklaşım tanımlamaların gereklilik ve yeterlilik özellikleriyle yapılmasını şart koşarken kural dışı ya da belirsiz durumlara izin vermemektedir. Bu açıdan klasik yaklaşımın açıklamaları, DİLBİLGİSİ, RAKAM gibi insanın ürettiği ve doğal olmayan kavramlar için uyumlu görünmektedir. Çünkü bu tip kavramlar için *kurallar seti* oluşturmak mümkündür. Oysa insan zihni, kavram oluşturmaya doğal ortam içindeki duyuşal girdilerle başlamaktadır. Dış dünyadaki varlıklar ise tanımlamalara tam olarak uymayabilir. Böylece kavramların üyesi olduğu ulamların sınırları *bulanıklaşmaktadır* (fuzzy) ve *bulanık sınırlarda* yer alan kavramlar sınıflandırılmamaktadır.

Bu durum yine MEYVE ulamıyla örneklenebilir. ZEYTİNin MEYVE ulamının üyesi olduğu bilim adamlarınca ileri sürüldüğünde çoğu insan tereddüt edecektir. Çünkü zeytin ‘iyi’ bir meyve örneği değildir. Burada ortaya çıkan ‘iyi’ örnek nitelmesi, kavramlaştırma yaklaşımları çerçevesinde başka bir kapıyı aralamaktadır: ‘İyi’ örnek varsa, ‘daha az’ ya da ‘daha çok’ iyi olan örneklerin de olacağı çıkarımlanabilmektedir. Dolayısıyla MEYVE ulamı için ELMA ve ZEYTİN aynı derecede ‘iyi’ üyeler olamayacakları için ulam içinde aynı konumlanmaya da sahip olamayacaklardır. Bu durum ulam içinde bir derecelenmenin olduğuna işaret etmektedir. Bu derecelenme de klasik yaklaşımın ‘ya hep ya hiç’ kuralı karşısında oldukça güçlü yeni bir bakış açısını ortaya çıkarmaktadır: Öntip yaklaşımı.

2.2. ÖNTİP YAKLAŞIMI

Bu yaklaşıma göre ulamın özellikleri ve koşulları, ideal bir üye (öntip) etrafında özetlenir (Pinker & Prince, 1999, s. 9). Çünkü insan zihni çevresinde gördüğü pek çok uyararı kodlar ve *öntip* (prototype) denilen tek bir zihinsel biçim üretir. Bu nedenle öntip oluşturma, özetleme ya da ortalama alma işlemi gibi düşünülebilir. Dolayısıyla öntip, ulama ait belirli özellikleri bir araya getiren ve diğerlerini dışarıda bırakan bir soyutlamadır.

Löbner’in de söz ettiği gibi, insanlar bir varlığın belirli bir ulamın üyesi olup olmadığına karar vermek için o ulamın özelliklerinden yararlanmaktadır. Örneğin, [+tüylü olma] ve [+yumurtlama], KUŞ ulamında [+uçabilme] özelliğinden daha belirleyici özellikler olabilir;

çünkü tüm kuşlar tüylüdür ve yumurtlar; ancak uçamayabilir. Bu durumda öntip yaklaşımında üyelerin, en iyi üyeye göre bir derecelenmeye sahip olmasının yanı sıra en iyi örneğe göre belirlenmiş özellikler arasında da bir derecelenme olduğu görülmektedir (Löbner, 2002, s. 180–181). Bu derecelenme, ulamı en iyi temsil eden üyenin merkez kabul edilmesi ve diğer ulam üyelerinin merkezdeki öntipe benzerliklerine göre onun çevresinde yerleştirilmesiyle oluşmaktadır. Böylece öntip, bir ulamın *gönderim noktası* (reference point) olma özelliği kazanmaktadır. Öntipin en iyi örnek ve aynı zamanda ulamın gönderim noktası olması birbirini karşılıklı olarak gerektirmektedir (Löbner, 2002, s. 179). Böylece ulam üyeliği gereklilik ya da yeterlilik koşullarıyla değil, öntipe benzerlik ile belirlenmektedir. Bu benzerlik, *aile benzerliği* (family resemblance) (Wittgenstein, 1953) gibi bir üyelik ilişkisiyle açıklanmaktadır.

Öntipin merkeze alınıyor olması diğer üyelerin sınırlara yaklaşmasını gerektirmekte ve sınırda bulunan üyelerin en az tipik olmaları kavramların *bulanık sınırları* (fuzzy boundaries) olduğu; diğer bir deyişle kesin sınırları bulunmadığı düşüncesini öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla, sınıra en yakın olan üyeler en az tipik ve kavramı en az temsil eden üyeler olmaktadır. Bu da insanların bazı üyelerin belirli bir ulama ait olup olmadığını belirlemeye çalıştıklarında kararsız kalmalarına neden olmaktadır. Örneğin ZEYTİNİN MEYVE olarak mı tanımlanması gerektiği ulamın bulanık sınırlarıyla ilgilidir.

Rosch (1973), bir araştırmasında katılımcılara ‘penguen bir kuştur’ ve ‘armut bir meyvedir’ gibi yargılara ne kadar sürede ‘evet’ yanıtı verdiklerini ölçmüş ve iyi örneklerin daha kısa sürede cevaplandığı bulgusunu elde etmiştir (*akt.* Altınkaynak-Coskun; 2006, s. 46). Rosch’un bu çalışması da insanların ‘şey’leri sınıflarken en tipik örneklerin niteliği üzerinde ortak bir görüşe sahip olduğuna işaret etmektedir. Rosch’un araştırmaları, bilişsel bilimler için yeni kapılar aralamıştır. Böylece ulamlaştırmanın nedensiz olmadığı ve merkezdeki örneklerden çevresel örneklere uzanan bilişsel bir olgu olduğu ortaya konmuştur (Zeyrek, 1998, s. 210). Buna göre ulamın her bir üyesi için ayrı ayrı temsiller değil, ulamın tüm üyelerini kapsayan tek bir temsil oluşturulmaktadır (Murphy, 2004, s. 41).

Öntip yaklaşımı da klasik yaklaşım gibi kavramı, özellik listesiyle tanımlamaktadır. Ancak bu özellikler, öntipten özetlenmektedir. Buna

göre kavramlar sahip oldukları ortak özelliklerle sınıflanmakta ancak -klasik görüşten farklı olarak- kavramların tümü eşit konumda yer almamaktadır. Klasik yaklaşım ile öntip yaklaşımının arasındaki temel bir diğer ayırım, sınıflama kurallarından mı örneğe gidildiği yoksa örnekler yoluyla mı kuralların olduğu sorusuna verilen yanıtla belirginleşmektedir. Bu yaklaşımlar arasında zihinsel işlemlerin yönüne ilişkin önemli bir farklılık görülmektedir. Klasik yaklaşımda kurallar örneklerin üye olup olmayacağını belirlerken; öntip-temelli yaklaşımlarda öntipe göre belirlenen özellikler diğer üyeleri konumlandırmaktadır.

Öntip temelli yaklaşımlar, her ne kadar kavramlaştırmaya ilişkin farklı bir bakış açısı sunsa da kimi kısıtlılıklar içermektedir. Seferoğlu (1999, s. 82) bu öne çıkan kısıtlılıkları iki açıdan ele alıp özetlemektedir: Bunlardan ilki, bir ulamın, öntipinin hangi ayırt edici özellikleri içerdiğinin çözümlenmesinin ve bu özelliklerin önem sırasına konmasının oldukça zor olmasıdır. Sözcüklerin aklımızda öntipler etrafında dolaşan kümeler halinde bulunduğunun kabul edilmesi ilk aşamadır. Bundan sonraki aşamada nedensellik ilişkileri kurmak oldukça zordur. Diğer bir eleştiri de kültürel ve çevresel özelliklere göre sözcüklerin kullanım sıklığı ile öntiplerin seçiminde koşutluk görülmesi ve öntipin merkezi olmaktan çok sıklığa bağlı olarak seçildiği düşüncesini doğurmasına yöneliktir.

2.3. KURAM TEMELLİ YAKLAŞIM

Kuram temelli (theory-based) yaklaşıma göre kavramlar, dünya hakkındaki açıklamalar ve kişilerin bireysel kuramlarında oynadıkları rolle tanımlanabilir; dolayısıyla kavramlar, diğer kavramlarla kurduğu ilişkilerle tanımlanır. Bu yaklaşıma göre kavramlar, dünya hakkındaki kuramlarımızda rol oynar ve dünya sadece bu kuramlara göre anlaşılabilir. Dolayısıyla kavramlar, bilimsel bir kuramdaki gibi, birbirleriyle ilişki içinde dururlar. Ulamlama da bilimsel bir kavramlaştırmaya oldukça benzeyen bir işlemdir. Carey (1991, s. 258) bunu şöyle açıklar: Kavramlar *inançlardan* (beliefs) oluşur ve bunlar bireysel kuramlardır.

Kuram temelli yaklaşıma göre kuramlar, gelişmiş bilimsel kuramlar olmak zorunda değildir. Kuram ile kastedilen yaklaşık olarak yetişkinler ve çocuklar tarafından kullanılan her tür kuram ya da açıklama türüdür

(Pesonen, 2002, s. 35). Murphy & Medin (1985, s. 290) bu durumu şöyle ifade eder: Zihinsel açıklamaların herhangi birini anlamak için tam organize bilimsel bir açıklamadan daha çok, kişisel bir kuramdan söz ederiz. Örneğin nedensel bilgi, kesin olarak bir olgunun kuramını içerir; *sahneler* (scripts) kural bileşenleri arasındaki *gereklilik* (entailment) ilişkilerinin örtük bir kuramını içerebilir. Bilimsel bilgi de kesinlikle kuramları içerir. Bunları kuram olarak adlandırma durumu, abartılı gibi görünse de bu terim, kavramlar arasındaki ilişkilerin karmaşık bir setini işaret etmektedir; bu da genellikle nedensel bir temeldir. Murphy ve Medin'in açıklamasından, bu yaklaşımda kavramların artık *içerme modeliyle* (containment model) değil, *çıkarımsal modelle* (inferential model) açıklandığı anlaşılmaktadır⁴.

Kuram temelli yaklaşımda 'insanlar aynı kavramları paylaşamazlar' ve 'bir kuramın kavramlarını bir başkasıyla tanımlamak olanaksızdır' görüşleri ile oldukça görece bir bakış açısına gidilebilmektedir. Çünkü iki farklı kavramsal sistemin kıyaslanamaz ve onların kişisel dillerinin dönüştürülemez olduğu iddia edilmektedir. Carey'nin (1991, s. 484) bu konudaki örneği ağırlık kavramı ve nesnelerin yoğunluğu hakkında çocuklar ve yetişkinlerdeki kıyaslanamaz farklılıklardır. Yetişkin zihni için çocuğun bir köpük parçasının hafifliğini nasıl algıladığını anlamak olanaksızdır.

Kuram temelli yaklaşım, klasik ya da öntip olarak adlandırılan özellik temelli yaklaşımlardaki sorunları açıklamada bir üstünlüğe sahiptir. Bu yaklaşımlar kavramı açıklamada özelliklere dayanır. Ancak niçin belli özelliklerin seçildiğini ve bunların neden diğerlerinden daha önemli olduğunu söylemez. Kuram temelli yaklaşımda özellikler nedensellik içinde açıklanır. Bir kuş kanatlara sahiptir ve hafiftir; çünkü uçabilen bir hayvandır. Kuşlar ağaçlara yuva yapar; çünkü yuvasını yırtıcı hayvanlardan korumaktadır. Kuşlar hakkındaki bu bilgiler, özellikleri kavramla ilişkilendirmede yardımcı olur (Murphy & Medin, 1985, s. 300). Fakat bu yaklaşımda karşı çıkılan en önemli konu, farklı insanların aynı kavramlara sahip olmasına olanak sağlamamasıdır. Hatta aynı kişinin zaman içinde aynı kavrama sahip olması zor görünmektedir. Çünkü insanların zihinsel kuramlarını yöneten inançların birbirinden farklı olması olasıdır ve bunlar değişebilir. Karşılaştırma içinse bu durum ilkel bir temel oluşturamaz. Diğer

⁴İçerme modelinde, yapısal olarak kavramlar diğer kavramları içerir. Çıkarımsal modelde yapı diğer kavramlarla ilişki yoluyla belirlenir.

yandan bu yaklaşım kavramların, kuramlardan oluştuğunu ileri sürse de, bu görüş 'kuram'ı tam olarak açıklayamamaktadır. Bu bakımdan bu görüşün 'kuram'ın nasıl anlamlandırıldığına ilişkin tam bir açıklama sunmasına gereksinim vardır.

2.4. ATOMİSTİK YAKLAŞIM

Atomistik (atomistic) yaklaşımı güdüleyen, kavramlara ilişkin yaklaşımların pek çok kısıtlılığı da birlikte sunmasıdır. Buna göre kavramlar, ne *tanımlardır* (definitions), ne öntiplerdir, ne de kuramlardır. Bu yaklaşımda öntipsel etkilerin olduğu; belki bazı tanımların da olması gerektiği; ayrıca özel durumlar ve kültürel bilginin her türünün de kavramlara eklenmesi kabul edilmektedir. Fakat oldukça kökten bir bakış açısı sunmaktadır.

Atomistik yaklaşım kavramların tamamen yapılanmamış (unstructured) olduğunu savunur. Kavramlar, özellikle çoğu sözcüksel kavram, ilkel ve doğuştandır (Laurence & Margolis, 1999, s. 64). Bu görüşte kavramların atomistik oluşu, sadece *sözcüksel* (lexical) kavramlar için geçerlidir. *Öbeksel* (phrasal) kavramlar, kavramın hangi bileşenleri içerdiğini gösteren yapıya sahiptir; yani KARA KEDİ kavramı, KARA ve KEDİ kavramlarından oluşan bir yapıya sahiptir. Burada önemli sav, sözcüksel kavramların hiçbir yapıyı içermedikleri ve *ilkel* (primitive) olduklarıdır. Laurence & Margolis (1999, s. 60) ifade ettiği gibi, atomistik yaklaşıma göre kavramlar, dünyadaki 'şey'ler tarafından etkinleştirilir. KAPI TOKMAĞI, kapı tokmağıyla tetiklenir ve KEDİ, kediyile. Burada önemli olan tek şey, kavramın gerçek zihin-dünya ilişkisi olduğudur.

Bu görüşe göre ilkel kavramlar aynı zamanda doğuştandır. Bu yüzden doğuştan gelen kavramları bilmek için hangi sözcüksel kavramların ilkel olmadığını; yani tanımları olanları kontrol etmek gerekir. Tanımları olan kavramlar doğuştan bilinmez; çünkü bunlar ilkel temelden oluşturulur. Ancak sözcüksel kavramlar için hemen hemen hiç tanım olmadığı için, sözcüksel kavramlar doğuştan bilinir. Bunun için atomistik yaklaşım, kökten doğuştancılığa gider (Fodor, 1998, s. 124).

Bu görüşün istenmeyen ve akla uygun olmayan bir sonucu doğuştan kavramların çok fazla olmasıdır. Bir kavram tanıma sahip değilse, ilkel olmak zorunda, böylece doğuştan olmak zorundadır. Fakat sözcüksel

kavramlar için tanım aramaya çalışmak ve tanımı yoksa ilkel olduğunu söylemek sınanabilir bir yöntem olamamaktadır. Zaten bu sınama yöntemiyle ortaya çıkan sonuç, çoğu kavramın doğuştan geldiğidir. Pesonen'in (2002, s. 42) ifade ettiği gibi bunun anlamı genetik olarak KAPI TOKMAĞI, MAFYA, WALKMAN gibi kavramlarla donatıldığımızdır. İnsanlar, sözcüksel kavramlar dahil çoğu kavramın öğrenildiğine ilişkin bir sezgiye sahiptir. Bazı kavramlar ilkel olduğundan, bunlar öğrenilemez; yani ilkel kavramlar doğuştan bilinmektedir. Bileşik kavramlar ise öğrenilir.

Tüm bunlar çerçevesinde doğuştancılık iddiasının içgüdülere dayandığı ortaya çıkmaktadır. İçgüdüler ise yanlış olabilir. Başka sorunların da olduğu görülmektedir. Kavramların yalnızca gönderimleriyle etkinleştiriliyor olması önemli bir sorundur. Oysa aynı gönderime sahip olan ama kesinlikle aynı anlamda olmayan sözcükler vardır. Ya da gerçek dünya gönderimi olmayan zihinsel varlıklar da söz konusudur. Bu açıdan atomistik yaklaşım sorunludur.

Özetle klasik yaklaşım, kusursuz tanımlamaları ile doğal ve kusurlu olan dünyayı açıklamaya yetmemektedir. Öntip yaklaşımı ise ulamlamayı açıklayabilirken, sıklığa dayalı örnekler ve kültürel bilgiyi açıklayamamaktadır. Ayrıca önemli özelliklerin nasıl belirlendiği açık değildir. Kuram temelli yaklaşım, oldukça görelidir ve kişisel deneyime çok fazla yer vermektedir. Atomistik yaklaşım ise doğuştan getirilenler üzerine bir yaklaşıma dayanır ve doğuştancılık ile içgüdülere fazla güvenmektedir. Görüldüğü gibi kavramlaştırmayla ilgili yaklaşımların hem tutarlı yanları hem de sorunlu yanları bulunmaktadır. Ancak tümünün ortak görüşe sahip olduğu alanlardan hareketle şu varsayımlara ulaşabiliriz:

- Kavramlar zihinsel temsillerdir.
- Kavramlar arası ilişkiler içerme ya da çıkarım yoluyla kurulmaktadır.
- Her kavram için en iyi örnek olmasa da 'öntip' olmaya aday örnekler vardır ve bu dereceli üyelik ile bulanık sınırları beraberinde getirmektedir.
- Tanımlar, ulamlama sürecinde 'bir yerlerde' yer almaktadır. Tanımların yok sayılması olanaklı görünmemektedir.

- Kavramlara, özel durumlar ve kültürel bilginin de her türü eklenmektedir. Bu açıdan betimleyici tüm bilgi türleri kavramlarla birleştirilir. Dolayısıyla tüm bu bilgiler *tamamlayıcıdır* (collateral) ve kavramın oluşturucuları değildir.

Tüm bu kuramsal tartışma göz önünde bulundurularak ve kavramlaştırmaya ilişkin dilsel veri üzerinden çıkarım yapılabileceği varsayılarak, belirli kavramlar hakkında neler söylenebilir? Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu soruya yanıt aranacaktır. Fakat atomistik yaklaşımın varsayımları sınınamayacağından bulgular, tartışma ve sonuç bölümlerinde bu yaklaşıma değinilmeyecektir.

3. YÖNTEM

3.1. DESEN

Bu araştırma, kavramlaştırma üzerine (belirli kavramlar üzerinden) betimsel bulgular ortaya koymayı ve bunları kuramsal düzlemde tartışmayı hedeflemektedir. Araştırmanın nicel ve nitel yönleri bulunmaktadır. Kavramların öntiplerinin belirlendiği formlardan elde edilen sayısal veriler, araştırmanın nicel yönünü (tarama) temsil etmektedir. Özellik listelerinin ve kavramların tümce içinde kullanıldığı formlardan elde edilen dilsel verilerse araştırmanın nitel yönünü göstermektedir. İki yönlü (nicel ve nitel) veritabanına rağmen çalışma, dilsel veriden hareketle, genelleme kaygısı gütmeyen, keşfedici bir yaklaşımla yürütüldüğünden nitel araştırma özelliği göstermektedir.

3.2. ARAŞTIRMA GRUBU

Araştırmaya veri sağlanan araştırma grubunu, dört farklı ilde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı beş ilköğretim okulundaki 10 ve 13 yaşlarındaki çocuklar oluşturmaktadır. Katılımcılar yaş ve cinsiyet bakımından sayısal olarak dengelenerek seçim yansızlaştırılmıştır (10 yaşında 100, 13 yaşında 106 katılımcı; katılımcıların 106'sı kız ve 100'ü erkektir; toplam katılımcı 206'dır.).

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Bu araştırmada katılımcılardan elde edilen dilsel verilerle kavramlaştırma üzerine tartışma yapılabilmesi için belirli özellikleri temsil ettiği düşünülen beş kavram seçilmiştir; bu kavramlara özgü

öntipleri, özellikleri ve tümce düzeyinde kullanımları betimlemek üzere üç farklı form oluşturulmuştur.

3.3.1. ARAŞTIRMADA KULLANILAN KAVRAMLARIN SEÇİLMESİ

Kavramların seçilme sürecinde *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*⁵ taranarak yirmi kavram hem bilişsel/akademik gelişim; hem de araştırmanın kuramsal arka planına uygunluk bakımından değerlendirilmiş ve içinden beş tanesi araştırma için uygun bulunmuştur. Seçilen kavramlar şunlardır: RENK, SUÇ, DUYGU, OYUN, YOL.

Kavramların algısalılık, soyutluk-somutluk, çokanlamlılık, olumlu-olumsuz değerler taşıma gibi nitelikleri temsil etmesine de dikkat edilmiştir. Bu özellikler şöyle özetlenebilir: RENK kavramı, algısalıdır. SUÇ, toplumsal ve kişisel yargılara dayandığı için öne çıkmaktadır. DUYGU, soyut olması; OYUN araştırma grubunun duyuşsal gelişim özelliklerine uygun olması dikkate alınarak seçilmiştir. YOL kavramı ise çokanlamlı bir görünüm sergilediği için önem taşımaktadır. Kavramların seçiminde izlenen bu yol, araştırmaya veri çeşitliliği sağlanması açısından yeğlenmiştir.

Kavram tarama sürecinde, kavramlaştırma düzeyleri de (üst kavram/temel kavram/alt kavram) dikkate alınmıştır. Belirlenen kavramların özellikle temel düzey ve üst düzey kavram olmalarına özen gösterilmiştir. Çünkü alt düzey kavramlar daha çok ‘tür’leri temsil ettikleri için ilgili kavramların örnekleriyle örtüşmektedir. Bu nedenle katılımcıların özellikle öntip formunda alt kavramları/örnekleri kullanabilmelerine olanak sağlamak amacıyla ‘temel düzey’ ve ‘üst düzey’ kavramlar seçilmiştir.

3.3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ GELİŞTİRİLMESİ

Bu araştırmada temsili seçilen beş kavram için ‘öntip’lerin ve ‘özellik’lerin belirlenmesine; ayrıca ilgili kavramların tümce düzeyinde kullanımlarını incelemeye olanak sağlayacak *açık uçlu-kısa yanıtlı* üç tarama formu geliştirilmiştir.

⁵ Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü*. Ankara: TDK

Açık uçlu sormacalar araştırmanın yapısı gereği (dil girdisine dayalı veritabanı oluşturulması için) yeğlenmiştir. Balcı (2004), açık uçlu sormacaların veritabanına işleme gibi önemli bir zorluğu bulunduğunu belirtse de, bu zorluk açık uçlu sormacanın kısa yanıtı olması sağlanarak azaltılmıştır.

Bu çalışmada kullanılan açık uçlu/kısa yanıtı sorulardan oluşan formlar şöyledir:

i) Öntip tarama formu: Bu form, araştırma kapsamındaki beş kavramın, öntiplerinin belirlenebilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Söz konusu kavramlarla ilgili katılımcıların akıllarına gelen ilk beş örneği hızlıca yazmalarını hedeflemektedir. Aşağıda öntip belirleme sormacasından örnek maddeler görülmektedir:

RENK	SUÇ
1-	1-
2-	2-
3-	3-
4-	4-
5-	5-

ii) Özellik tarama formu: Bu form, araştırmanın katılımcılarının görüşlerine göre seçilen kavramların öne çıkan özelliklerinin (features/attributes) belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Formda kavramların özellikleriyle ilgili sorular sorulmuştur. Örneğin *renk nasıl bir şey, tarif eder misin?* gibi.

iii) Tümce formu: Bu form, kavramların tümce düzleminde kullanımında ortaya çıkan sözcüksel görünümleri belirleme amaçlı oluşturulmuştur. Kavramlar verilmiş ve katılımcılardan bu kavramların geçtiği birer tümce kurmaları istenmiştir.

Verilerin toplanması, her bir form için en fazla 5-6 dakika olmak üzere yaklaşık 30 dakikada tamamlanmıştır. Formların zihinden en hızlı çağrılan yanıtlarla oluşturulması gerektiğinden süreye dikkat edilmiştir. Formların doldurulmasından hemen önce bilgi kullanmadan, ilk akıllarına geleni yazmaları gerektiği şu yönerge ile iletilmiştir:

Lütfen yazdıklarını silme, değişiklik yapma! Yazdığını değiştirmen gerekiyorsa üstünü çizip yeniden yazabilirsin!

3.4. VERİTABANININ OLUŞTURULMASI

Tarama formu yoluyla toplanan yazılı verilerle 28.183 sözcüklük bir veritabanı oluşturulmuştur. Veriler, Microsoft Excel programına şu işlemler gerçekleştirilerek işlenmiştir:

Öntip, özellik ve tümce verileri, her bir katılımcının yaş, cinsiyet, okul gibi özlük bilgileriyle birlikte girilmiştir.

Örnek veri işleme 1- RENK kavramı öntip veritabanı

Okul	Cinsiyet	Yaş	1. örnek	2. örnek	3. örnek	4. örnek	5. örnek
1 Özel İÖO I	e	10	mor	renga- renk	kırmızı	mavi	renksiz

Örnek veri işleme 2- SUÇ kavramı özellik veritabanı

Okul	Cinsiyet	Yaş	Katılımcı tarafından yazılan özellik
113 Devlet İÖO I	k	13	yüz kızartıcı şey yapmak

Örnek veri işleme 3 - YOL kavramı tümce veritabanı

Okul	Cinsiyet	Yaş	Katılımcı tarafından yazılan tümce
47 Devlet İÖO II	k	10	araba bozulunca yolda kaldık

3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırmada ilk olarak katılımcıların yazdığı biçimde, olduğu gibi işlenen doğal dil verileri, çözümleme aşamasında bazı işlemlerden geçirilmiştir.

3.5.1. ÖNTİP VERİTABANININ DÜZENLENMESİ VE ÇÖZÜMLENMESİ

Öntip veritabanında yapılan düzenlenmeler iki başlık altında ele alınabilir:

i) İlk olarak aynı örneği karşılayan fakat farklı dilsel biçimlerde yazılan örnekler tektipleştirilmiştir. Örneğin,

- *çöp atmak – yere çöp atmak – yerlere çöp atmak;*
- *yalan – yalan söylemek;*
- *mutluluk – mutlu – mutlu olmak;*
- *ebelemece – ebelemeç*

gibi çok sayıda örnek tektipleştirilmiştir.

ii) Aynı örneği işaret eden örnekler birleştirilmiştir. Örneğin aşağıdaki örnekte 102 numaralı katılımcının SUÇ kavramına ilişkin öntipinin *hırsızlık* olduğu, ancak bunu farklı sözcüksel biçimlerde sunduğu görülmektedir:

Örnek veri işleme 4 – SUÇ kavramı öntip veritabanı

Katılımcı	cinsiyet	yaş	1. örnek	2. örnek	3. örnek	4. örnek	5. örnek
102	k	13	hırsızlık	araba çalma	banka soymak	adam öldürmek	kavga etmek

Görüldüğü gibi ilk üç örnek, aynı öntipe işaret etmektedir. Bunun için böyle katılımcıların örnek sıralamaları, aşağıda örneklendiği gibi yeniden düzenlenmiştir:

Örnek veri işleme 5- SUÇ kavramı öntip veritabanı

Katılımcı	cinsiyet	yaş	1. örnek	2. örnek	3. örnek	4. örnek	5. örnek
102	k	13	hırsızlık	araba- çalma	banka- soymak	adam öldürmek	kavga etmek

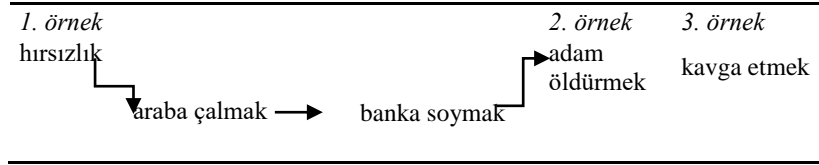
Bu düzenleme sonunda katılımcının 4. örneği, ikinci sıraya; 5. örneği, üçüncü sıraya yerleşmektedir:

Örnek veri işleme 6- SUÇ kavramı öntip veritabanı

Katılımcı	cinsiyet	yaş	1. örnek	2. örnek	3. örnek	4. örnek	5. örnek
102	k	13	hırsızlık	adam öldürmek	kavga etmek	-	-

Örnek düzenlemede görüldüğü gibi, katılımcının SUÇ kavramı için öntipi *hırsızlıktır*. Ancak 1. örneğini yazdıktan sonra öntipin açısında

kalarak, aynı öntiple ilişkili örnekleri yazmaya devam etmiştir. Bu durum şu çizimle gösterilebilir:

Şekil 2. Öntip açısı

Şekil 2’de gösterildiği gibi, aynı öntipin açısı altında yazılan örnekler, tek bir adlandırma altında toplanmıştır. Benzer bir biçimde,

- *adam öldürmek < birini katletmek < cinayet işlemek;*
- *yalan söylemek < kandırmak < aldatmak*

gibi çok sayıda örnek de işaret ettikleri örnekle birleştirilmiştir.

Öntip veritabanında yukarıda yapılan düzenlemelerden sonra, veriler sıklık ve yüzde değerleriyle hesaplanmıştır. Ayrıca verilen örneklerin sıra medyanı da belirlenmiştir. Çünkü öntip belirleme çalışmalarında örneğin veritabanında geçme sıklığının yanı sıra söz konusu örneğin ortalama olarak kaçınıcı sırada yazıldığı da belirleyici olmaktadır. Çünkü ilgili örneğin zihinden kaçınıcı sırada çağrıldığı tipik üyeyi belirleme çalışmaları için önemli bir destek sunmaktadır. Bunun için öntipin sıralama ortalamasının (sıra meydanının) 1.00’a yakın olması gerekmektedir. Böylece yazılan örnekler içinde 1.00 ortalamaya en yakın örnek, öntip olarak değerlendirmeye aday olacaktır.

3.5.2. ÖZELLİK BELİRLEME VERİLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırma kapsamındaki kavramların öne çıkan özelliklerinin çözümlenmesinde, içerik çözümlenmesi kullanılmıştır. İçerik çözümlenmesi, araştırma nesnesinin önce birimlere bölünmesi, ardından bu birimlerin önceden saptanmış ölçütlere göre ulamlar halinde gruplandırılmasıdır (Tavşancıl & Aslan, 2001, s. 90).

İçerik çözümlenmesinde ilk aşama, çözümlenme birimlerinin oluşturulabilmesi için, ulamların belirlenmesidir. Bunun için ilk aşamada her bir kavram için yazılan özelliklerden oluşan listelerden benzer içerik taşıyanlar sınıflandırılmış; bu sınıflandırmayla özellik

listelerinde taranacak ulamlar belirlenmiştir. Aşağıda DUYGU kavramı için farklı ulamların gösterildiği örnek bir sınıflama sunulmaktadır:

Örnek veri işleme 7 - DUYGU kavramı özellik veritabanı

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Katılımcı tarafından yazılan özellik ifadeleri	Çözümleme ulamları
89	K	10	bir olayın karşısında insanda olan şey	tepki
125	E	13	insanın başka bir şeye karşı tepki vermesi	tepki
130	K	13	İnsanı yönlendirir	yön verme
147	K	13	zihnimizi gölgelemeseydi çok başarılı olabilirdik	yön verme

3.5.3. TÜMCE VERİLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırma kapsamındaki kavramların katılımcılar tarafından tümce içinde kullanılmasıyla oluşturulan veritabanı için aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir:

i) İlk aşamada her bir kavram için yazılan tümcelerde ilgili kavramın sözcüksel görünümü (kavramın kullanıldığı anlam ağından seçilen sözcükler/ilişkili kavramlar ya da ‘ad/eylem’, ‘ad/biçimbirim’, ‘eylem/biçimbirim’ vb. birleşimler) aşağıda örneklendiği gibi belirlenmiştir:

Örnek veri işleme 8 - SUÇ kavramı tümce veritabanı

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Katılımcı tarafından yazılan tümceler	SUÇun sözcüksel görünümü
7	k	10	kendini nedensiz yere suçlu hissediyor	suçlu hissetmek
50	e	10	cinayet bir suçtur	suç (örnek verme)
11	e	10	suç işlemek çok kötü bir şey	suç işlemek (tutum)
105	k	13	suç işlersek cezası ağır olur	suç işlemek

ii) Tümce veritabanı kavramların hangi anlam düzeyinde kullanıldığını belirlemek üzere de çözümlenmiştir. Bu çerçevede kavramların *düz anlam* (denotative) ya da *çağrışımsal anlam* (associative) düzeyinde mi kullanıldığı; çokanlamlı yapı içeren kavramların hangi anlamının öne çıktığı; *öntip* formunda verilen örneklerle, ilgili kavramların tümce içinde kullanımının belirginleştirdiği anlam düzeyi arasında ilişki olup

olmadığı gibi sorulara, veritabanı taranarak betimsel çözümleme ile yanıt aranmış; çalışmada bu açıdan elde edilen bulgular, diğer bulgularla ilişkili olarak sunulmuştur.

4. BULGULAR

4.1. ÖNTİP VERİTABANINA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırma grubunda yer alan katılımcılardan sorulan kavramlarla ilgili ilk düşündükleri beş örneği sırasıyla yazmaları istendiğinde, sıklık dağılımına göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 1. Araştırmada yer alan her bir kavramın en sık görülen ilk beş örneği⁶

Sıra	RENK (n)	SUÇ (n)	DUYGU (n)	OYUN (n)	YOL (n)
1	Mavi (157)	Hırsızlık (144)	Üzüntü (134)	Saklambaç (112)	Taşıt * (132)
2	Kırmızı (153)	Birini öldürmek (95)	Mutluluk (112)	Futbol (63)	Karayolu (60)
3	Sarı (133)	Yalan söylemek (49)	Sevinç (93)	Basketbol (61)	Havayolu (38)
4	Yeşil (128)	Hapishane* (39)	Korku (61)	PC oyunları (62)	Denizyolu (28)
5	Mor (90)	Ceza* (26)	Şaşkınlık (51)	Voleybol (53)	Kaldırım (28)

Tablo 1, veritabanı içinde RENK kavramının en sık görülen örneğinin *mavi*; SUÇ kavramının *hırsızlık*; DUYGU kavramının *üzüntü*; OYUN kavramının *saklambaç* ve YOL kavramının en sık görülen örneğinin ise *taşıt* olduğunu göstermektedir.

Veritabanında örnek sayılamayacak; ancak ilgili kavramla ilişkilendirilmiş sözcüklerle karşılaşılmıştır. RENK için *gökkuşağı*, SUÇ için *hapishane* ve *ceza*, YOL için *taşıt türleri*, DUYGU için *düşünce* bunlara örneklerdir.

SUÇ kavramı öntip veritabanında gözlenen bir diğer dikkat çekici durum, katılımcılardan kimilerinin SUÇ örneklerini yazarken, yine sahneleştirme yaparak, SUÇ yerine, SUÇun cezalandırılması, SUÇun işlenmesi, SUÇun yargılanmasıyla ilgili sözcükleri yazmış olmalarıdır. Bu gibi örneklerden en sık görülenler *bıçak*, *katil* ve *hırsızdır*. Bu çalışmada böyle kavramlar, kavrama ‘doğrudan erişim sağlanamayan,

⁶ Tabloda (*) işareti ile verilen sözcükler, araştırılan kavram için örnek olmayan fakat veritabanında sıkça görülen eşdizimli sözcüklerdir.

ancak dolaylı erişime izin veren sözcükler' olarak ele alınmıştır. Ayrıca SUÇ kavramında, *yalamın* örnek verilmesinde cinsiyete bağlı farklılıklar görülmüştür (kız: 40 / erkek: 9). Ayrıca 13 yaş grubunda *yalamı* SUÇ örneği olarak yazma eğilimi, 10 yaş grubunun iki katıdır.

DUYGU kavramıyla ilgili en sık verilen örnekler arasında ise DUYGU kavramının örneği olmayan, ancak bir DUYGU durumu sonucunda davranışa dönüşen eylemlerin de yer aldığı dikkat çekmektedir (*ağlamak, gülmek vb.*). Bunlardan *ağlamak* en sık görülenlerdendir (n:33). Bunun yanı sıra DUYGU kavramıyla eşdizimli olarak sık sık görülen *düşünce* sözcüğü de öne çıkanlardandır.

OYUN kavramında spor dallarının büyük bir oranı temsil ettiği görülmektedir.

YOL kavramı için durum bulgular dikkat çekicidir. Çünkü YOL kavramına ait bir sahnenin üyesi olan *taşıtlar*, YOL'un örneği olmamasına karşın en sık karşılaşılan sözcükler olmuştur. Bunun gibi YOL kavramı için sahneleştirme yoluyla yazılmış pek çok sözcük bulunmaktadır (*yolculuk*, YOLda giden *araçlar*, YOLDaki *şeritler, levhalar, yayalar*, YOL üstündeki *geçitler, kaldırımlar, asfalt, trafik polisi, trafik kazaları*, YOLun etrafındaki *ağaçlar, dağlar, çöpler* gibi). Dolayısıyla çocuklardan örnek yazmaları istendiğinde sorulan kavramla ilgili sahneye ait kavramları da örnek olarak yazmışlardır. Bu durum, bilginin depolanmasında sahnelerin ve şemaların etkin bir rolü olduğuna ilişkin ipuçları sunmaktadır.

Veritabanı incelendiğinde içerdiği çokanlamlılık nedeniyle YOL kavramına verilen örneklerin farklı YOL sınıflandırmaları oluşturduğu da görülmektedir. Bunlardan öne çıkanları şunlardır:

'Bir yerden bir yere ulaşım şeridi' (*karayolu/havayolu /denizyolu/demiryolu*); 'kent içi dolaşım bağlantılarını kapsayan bir sistem' (*anayol, ara yol, ara sokak*); YOLun 'yapısal/biçimsel özelliklerinin' vurgulanması (*taş yol, toprak yol, asfalt yol, çakıllı yol* ya da *yokuş yol, çukur yol, düz yol, eğri yol*); YOLDan daha çok 'yolculuğun' amacına yönelik bir içerik sunma (*memleket yolu, tatil yolu*); 'yolculuk'la ilgili 'mesafe'ye bağlı kavramlaştırmalar (*kısa yol, uzun yol*); YOLun çıkışının olmamasına ya da çözüm sunmamasına

gönderimde bulunma (*çıkılmaz yol*); YOLun bir amaca ulaştıran ‘çare ve yöntem’ olarak ele alındığı örnekler (*çözüm yolu*); YOLun ‘davranış, tutum ve gidiş biçimi’ olarak ele alındığı çağrışımsal anlam düzeyinde örnekler (*iyi yol, kötü yol, doğru yol*).

Görüldüğü gibi çokanlamlı bir yapı sergileyen YOL kavramı pek çok farklı örnek çeşidi içermektedir. Dolayısıyla farklı kavramsal içerikler ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede her kavramsal içeriğin öntipinin değişmesi söz konusu olmaktadır. Bu çalışmada, bu çokanlamlı yapıyla ilgili bir önbilgi verilmeden, YOL kavramının hangi anlam düzeyinde ele alınacağına katılımcının kendisinin karar vermesi sağlanmıştır. Böylece farklı kavramsal içerikler içinde öne çıkan YOL örnekleri gözlenmiştir.

4.1.2. ÖNTİP SIRA ORTALAMASI

Bir kavrama verilen örneklerin sıklığı, o örneğin öntip olma durumunu tek başına desteklememektedir. Bunun yanı sıra, en çok kaçınıcı sırada yazıldığını gösteren sıra ortalaması da önemli bir belirleyici olmaktadır. Veritabanı bu açıdan çözümlendiğinde kimi örneklerin sırasının değiştiği görülmektedir:

Tablo 2. Araştırma kapsamındaki kavramlar için yazılan örneklerin sıra ortalaması

RENK	ort.sıra	SUÇ	ort.sıra	DUYGU	ort.sıra	OYUN	ort.sıra	YOL	ort.sıra
Kırmızı	2,43	hırsızlık	1,79	mutluluk	2,01	saklambaç	1,92	karayolu	1,88
Mavi	2,46	öldürmek	1,93	sevinç	2,17	futbol	2,40	kaldırım	1,93
Sarı	2,81	yalan söylemek	2,32	üzüntü	2,40	basketbol	2,84	taşit	2,21
Yeşil	3,11	hapisane	2,26	korku	3,28	PC oyunları	2,62	havayolu	2,84
Mor	3,29	ceza	2,19	şaşkınlık	3,77	voleybol	3,19	denizyolu	3,04

Tablo 2 incelendiğinde RENK kavramı için en sık görülen *mavi* örneğinin ortalama 2.46’ncı sırada; *kırmızı* örneğinin ise ortalama 2.43’üncü sırada yer aldığı anlaşılmaktadır. Bir kavramın öntipinin sıra ortalamasınının 1.00 olması gerektiği düşünüldüğünde, her iki örneğin de öntip olmadığı fakat aday olduğu söylenebilir.

SUÇ kavramına ilişkin örnek veritabanında en sık görülen *hırsızlık* örneğinin öntip olma özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır. Fakat Rosch

(1973) ve Gökmen (2010)'da *cinayet*in öntip olarak belirginleştiği görülmektedir. Önal (2011)'de ise çocuk veritabanında *hırsızlık*, genç veritabanında *cinayet* örnekleri öntip değeri taşımaktadır. Bu araştırmada ise *birini öldürmek*, *hırsızlıktan sonra* gelmektedir. Bu durum, öntip oluşturmada yaşın bir etken olabileceği varsayımına işaret etmektedir. Çünkü bu araştırmaya veri sağlanan katılımcılar, 10 ve 13 yaşlarındaki çocuklardan oluşmaktadır.

Tablo 1 ile Tablo 2 karşılaştırıldığında, DUYGU kavramında en sık görülen örnek ile sıra ortalaması en düşük olan örneğin farklı olduğu anlaşılmaktadır. Burada *mutluluk* ve *sevinç* örnekleri Tablo 1'de en üst sırada yer alan *üzüntü* örneğinin önüne geçmiştir. Bu nedenle katılımcı grup için *mutluluk* örneğinin öntip olmaya aday olduğu söylenebilir.

DUYGU kavramında öntip sonuçları ise Önal (2011) ile karşılaştırılabilir. Önal (2011)'de genel veritabanında DUYGU için verilen ilk beş örnek sırasıyla *mutluluk*, *sevinç*, *aşk*, *üzüntü* ve *hüzün*'dür; genç veritabanında ise ilk sırada *aşk* gelmektedir. Bu araştırmada DUYGU kavramı için *aşk* örneği onuncu sırada karşımıza çıkmaktadır. Bu da, öntip oluşturmada yaşın bir etken olabileceği varsayımına bir kez daha işaret etmektedir.

OYUN kavramında *saklambaç* örneğinin hem veritabanında yinelenme sıklığı bakımından (n:112), hem de bulunduğu sıra ortalaması bakımından (1,92) öne çıktığı gözlenmektedir.

Son olarak YOL kavramında ise en sık görülen *taşıt* örneğinin ortalama 2,21'inci sırada; sıklık olarak ikinci sırada yer alan *karayolu* örneğininse ortalama 1,88'inci sırada olduğu görülmüştür. Bu bulguyla *taşıt* sözcüğünün de dolaylı olarak *karayolu* örneğini işaret etmesiyle bu örneğin öntip olma niteliği vurgulanmaktadır. Gerek bu yönüyle gerekse sıra ortalaması 1.00'a en yakın örnek olmasıyla *karayolu* örneğinin YOL kavramının öntipi olma özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır.

4.1.3. ÖNTİP VERİTABANINA İLİŞKİN DİĞER BULGULAR

Araştırma kapsamında ele alınan beş kavrama özgü örnek veritabanı, oldukça geniş bir sözcüksel çeşitlilik sunmaktadır. Katılımcılar tarafından kendilerine sorulan kavramlarla ilişkilendirilerek öntip

formuna yazılan, ancak söz konusu kavramların örneği konumunda olmayan ilişkilendirilmiş sözcüklerin oranının çok yüksek olduğu gözlenmiştir:

Tablo 3. İlişkilendirilmiş sözcüklerin örnek sayısına oranı

	<i>Sözcük sayısı</i>	<i>Oran</i>	<i>Yinelenme sıklığı</i>	<i>Oran</i>
<i>Örnek olarak yazılan sözcükler</i>	443	% 54	3864	% 77
<i>İlişkilendirilmiş sözcük</i>	382	% 46	1128	% 33

Tablo 3'te örnek veritabanında ilgili kavramın örneği olmayan ancak farklı biçimlerde ilişkilendirilen sözcük sayısının örnek sayısına çok yakın olduğu; ancak bu ilişkilendirilmiş sözcüklerin veritabanında yinelenme sıklığının daha az olduğu görülmektedir. Bu durum, katılımcıların örnek olan kavramlarda uzlaştıklarını; ancak ilişkilendirilmiş kavramlarda kişisel eğilimlerin etkili olduğunu göstermektedir.

4.2. ÖZELLİK BELİRLEME SORMACALARINDAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Özellik belirleme sormacalarından elde edilen veriler incelendiğinde, katılımcıların üç temel davranış gösterdikleri anlaşılmıştır:

- i) kavrama ilişkin özellik (öznitelik) sunma
- ii) özellik yerine örnek verme (katılımcı tarafından bir özellik belirtilmemiş; örnek verilmiştir) ya da tutum belirtme (katılımcı bir özellik belirtmemiş; iyi, kötü, güzel gibi tutum içeren ifadelerle yer vermiştir.)
- iii) Özellik yerine kavramla sık görülen eşdizimli ifadeler sunma

Bu çerçevede özellik belirleme formlarından elde edilen ve RENK, SUÇ, DUYGU, OYUN, YOL kavramları için en sık görülen ilk beş değer yer aldığı özet tablo aşağıda sunulmaktadır:

Tablo 4. Özellik sormacasında en sık görülen ilk beş değer⁷

RENK (n)	SUÇ (n)	DUYGU (n)	OYUN (n)	YOL (n)
<i>Olumlu tutum</i> (85)	<i>Örnekler</i> (117)	<i>Örnekler</i> (50)	Eğlence içirme (112)	Trafik unsurları içirme (63)
<i>Örnekler</i> (22)	Kötü / yanlış bir şey yapmak (30)	<i>Olumlu tutum</i> (39)	Kurallarının olması (40)	Üzerinden geçilmesi (49)
Görülebilme/ görünüş (17)	Birine / bir şeye zarar vermek (19)	His* (29)	<i>Olumlu tutum</i> (23)	Bir yere götürme / ulaştırma (22)
Renkli* (12)	Kurallara uymamak (18)	Düşünce* (19)	Oyuncuların olması (21)	<i>Örnekler</i> (20)
Belirleyen / tanımlayan/ ifade eden (11)	Ceza* (10)	İfade etme (15)	Oynanma (10)	Uzun (18)

Tablo incelendiğinde, her kavramda özellik yerine örnek verme ya da tutum belirtmeyle karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla veritabanında yer alan kavramlar için örnek vermenin ve tutumun ‘özellik’lerin önüne geçtiği; katılımcıların örneklerin ve tutumun etkisi altında oldukları görülmektedir. Bu nedenle kavrama ilişkin özelliğin sunulma biçimi, çoğu katılımcıda o kavramla ilgili özelliklere ulaşılmasını engellemektedir.

4.2.1. RENK

Katılımcılara RENGİN nasıl bir şey olduğu sorulduğunda ve tarif etmeleri istendiğinde, *kırmızı, sarı* gibi örnek vermeleri ya da *güzel bir şey, renk güzeldir* gibi tutum belirtmeleri (%52) dışında RENK kavramıyla ilgili *görülebilme, görünüşle ilgili olma ve belirleme, tanımlama, ifade etme* özellikleri karşımıza çıkmaktadır. Bu özelliklerin yanı sıra bir özellik olmayan *renkli** sözcüğü de dikkat çekmektedir.

RENK kavramıyla ilgili bir diğer bulgu, çağrışımsal anlamı temsil eden ifadelerdir. RENK kavramına yüklenen *güzelleştirme* (17), *hayat verme* (12), *canlılık katma* (5) özellikleri vurgulanmıştır. Bu özelliklerin de olumlu tutum altında olduğu düşünüldüğünde, RENK kavramının tutumla kavramlaştırıldığı, bunun da olumlu nitelikler taşıdığı ortaya çıkmaktadır.

⁷ Tablo 4’te, katılımcıların yanıtları, farklı biçimlerle sunulmuştur. Yanıtlar, özellik değil de örnek ya da tutum ise yatık, eşdizimli sözcük ise (*) işareti ile, kavramın özelliği ise koyu renkle yazılmıştır.

RENK kavramıyla ilgili öne çıkan özellikler, iki temel düzlemde ele alınabilir: 1- Düz anlam düzeyi (*görülebilme/görünüşle ilgili olma* gibi); 2- Çağrışımsal anlam düzeyi (*belirleyen/tanımlayan/ifade eden; anlam katan* gibi). *Görünebilme/görünüşle ilgili olma* özelliği düz anlam düzeyinde en çok görülen özelliktir. Bunun dışında *resim/boya aracı, bir şeyin rengi, renkli, gökkuşağı* da düz anlam çerçevesinde sunulan yanıtlar arasında yer almaktadır. RENK kavramıyla ilgili çağrışımsal anlamda sunulan özellikler arasında *belirleyen/tanımlayan/ifade eden* de bulunmaktadır. Bunun dışında *yansıtma, anlam katma, renk verme, zenginlik/çeşitlilik* de çağrışımsal anlam çerçevesinde ele alınan özelliklerdendir.

4.2.2. SUÇ

Katılımcı çocuklara *bir şeyin SUÇ olarak kabul edilebilmesi için ne yapmış ya da yapmamış olmak gerekir?* diye sorulduğunda yüksek bir oranda (n:117) örnek verme eğilimiyle karşılaşmıştır. Bunun dışında verilen yanıtlar SUÇun *kötü/yanlış bir şey yapmak, birine/bir şeye zarar vermek ve kurallara uymamak* olduğu ifade edilmiştir.

Ceza sözcüğü, öntip sormacasında olduğu gibi özellik sormacasında da sıkça yer bulan yanıtlardandır. Bu sözcüğün SUÇ kavramıyla eşdizimli olması, bu sözcükle karşılaşma sıklığını da artırmaktadır.

SUÇ kavramında tutum oranı çok düşüktür (%3). Bunlar da olumsuz niteliktedir. RENK kavramıyla karşılaştırıldığında (%41), algısal kavramlarda tutumun oldukça ön planda olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra SUÇ kavramına ilişkin tüm özellik ifadelerinin düz anlam düzeyinde kullanıldığı görülmüştür.

4.2.3. DUYGU

Katılımcılara DUYGUNun nasıl bir şey olduğu sorulduğunda ve tarif etmeleri istendiğinde yüksek oranda örnek vermeye ve olumlu tutumla karşılaşmıştır (%43). Dolayısıyla çocukların büyük bir kısmı ya örnek vermişler ya da *iyi, güzel, hoş* gibi tutum içeren ifadeler yazmışlardır. Ayrıca %14 oranında DUYGU kavramının eşanlamlısı *his*; %9 oranında DUYGU kavramıyla eşdizimsel olarak birlikte görülen *düşünce*; %7 oranında da DUYGU kavramına yüklenen çağrışımsal anlam, *ifade etme* bulunmaktadır.

DUYGU kavramı için özellik veritabanında en sık görülen ilk beş değerden sonra şu özellikler görülmektedir: *Tepki*, *değişken* olma, *yaşanırılık*, *içte* olması, *doğal* olması, *yön verici* olması, *dışavurulabilirlik*.

DUYGU kavramına ilişkin özellik ifadelerinin %15'inde aynı zamanda *içte olma/içten gelme* özelliği de vurgulanmıştır. Bu durum, katılımcıların DUYGUNUN *içten olma/oluşma*, *dışavurma/içten dışa çıkma* özelliklerini öne çıkardıklarını göstermektedir. DUYGU kavramıyla ilgili *içte olma/içten gelme* özelliğine ilişkin örnek olabilecek özgün kullanımlar şunlardır:

- (1) “içimizdeki düşünceleri dışarı yansıtmak”
 “insanın içindeki duyguların boşalması”
 “hislerimiz, içimizden gelen şey”
 “içimizde var olan ve değişik hallere giren bir düşünce”

Son olarak DUYGU kavramının içeriklendirilmesinde genellikle olumlu tutumun etkili olduğu görülmüştür.

4.2.4. OYUN

OYUN kavramı için yazılan özellik ifadelerinden en yüksek orana %47 ile *eğlenmek/eğlence* içerme özelliğinin sahip olduğu görülmektedir. Öne çıkan diğer bir özellikse *kurallarının* olmasıdır. İlk iki özellik, OYUN kavramının sözlüksel içeriğini doğrudan karşılayan özelliklerdir. Dolayısıyla katılımcı çocukların %64'ü OYUN kavramının sözlükteki birincil anlamını işaret eden iki özelliği öne çıkarmışlardır. Dil Derneği Çevrimiçi Türkçe Sözlük'te de 'oyun' sözcüğünün temel anlamı şöyle sunulmuştur:

Oyun (a.): vakit geçirmeye yarayan, belli **kuralları** olan **eğlence**.

Bu durum, katılımcıların bu kavramla ilgili olarak kavramsal anlamı doğrudan sunduklarını göstermektedir.

Tutum, OYUN kavramının özellikleri sorulduğunda %10'luk bir oranla üçüncü sırada karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca örnekleme de en az

görüldüğü kavram, OYUNdur (%2). Diğer kavramlarda sık sık örnekleme yaparak kendini ifade eden katılımcılar, OYUN kavramında, çoğunlukla kavramsal içeriği yansıtan özelliklere yer vermişlerdir.

4.2.5. YOL

Katılımcılara YOL kavramının özellikleri sorulduğunda, öncelikli olarak *trafik unsurlarına* yer verdikleri; ardından bu unsurların *üzerinden gitmesi/geçmesine* vurgu yaptıkları görülmektedir. İlk iki özellikten sonra YOL kavramının amaca yönelik *bir yere götüren/ulaştırır* olma özelliği öne çıkmaktadır. Ayrıca YOLun *uzun* ve *düz* olmasına vurgu yapılmıştır. Vurgulanan diğer bir özellik ise YOLun bir *zemin* olduğu ve *üstünden gidilebilme* yönüdür. %9 oranında ise özellik yazmak yerine örnek vermişlerdir.

Çokanlamlı yapısı gereği, YOL kavramına çağrışımsal anlamlar da yüklenmiştir (%14). Bunlar, YOLun *çözüm/yöntem*, *seçenek*, *davranış/tutum biçimi* ve *amaç* olduğu yönünde dört ayrı anlama işaret etmektedir. Şu özgün örnekler çağrışımsal anlam düzeyindeki ifadeleri temsil etmektedir:

- (2) “bize fırsat tanıyan *kapıların* açıldığı yerdir”
“bazıları *iyi yolda*, bazıları *kötü yolda* ilerler”
“yolun insanı *bir şeye ulaştırması* gerekir; ister *bilgiye*, ister *bir eve* ulaştırırım”
“eğer bir sorunu bir *taktikle* çözebiliyorsak ona yol denir”
“bir *seçim*, *tercih*...”
“hem *yürüdüğümüz*; hem de *düşündüğümüz kaçışlar*”
“insanın *kendisinin çizdiği* ve *kaderini belirlemesi*”
“yürüdüğümüz yer; *kendine yol belirlemek*”

Dikkat çekici bir bulgu da YOL kavramına ilişkin veritabanındaki çağrışımsal anlamlı özellik ifadelerinin yaşa göre farklılıklar göstermesidir. Çağrışımsal anlamlı özellik ifadelerinin 4 tanesi 10 yaş grubuna aitken, 24 tanesi 13 yaş grubuna aittir. Bu rakamlar, çağrışımsal anlama erişimin yaşa duyarlı olduğuna işaret edebilir.

Son olarak özellik veritabanındaki ifadelerin %47'sinin YOLun *karasal* olduğu bilgisini de içermesi dikkat çekmektedir. Şu ifadeler bu duruma örnek olarak gösterilebilir:

- (3) “üzerinden yaya, taşıt ve hayvan gidebilmeli”
“arabaların geçtiği yer”
“levha, trafik ışıkları, çizgi olmalı”
“yürüeyebilen yer”

4.3. TÜMCE VERİTABANINA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırma grubundaki her bir katılımcı çocuğun ilgili kavramların geçtiği tümceleriyle kavramların kullanımı sırasında sergilenen sözcüksel görünümeler belirlenmiştir. Aşağıda her bir kavramın sözcüksel görünümelerine ilişkin bulgular ayrı ayrı sunulmuştur.

4.3.1. RENK KAVRAMININ SÖZCÜKSEL GÖRÜNÜMLERİ

RENK kavramının sıklıkla ve büyük oranda (%85) kavram/sözcük karşılığı olan *renk* biçiminde kullanıldığı; %15 oranında *renkli*, *rengârenk*, *renk renk*, *renk cümbüşü*, *renk körü*, *renksiz* biçiminde kullanıldığı görülmektedir. Çocuklara ait özgün kullanımları temsilen örnek (5) incelenebilir:

- (5) “*En sevdiğim renk mordur.*”
“*Renkli bir kişiliği var.*”
“*Gökkuşağının rengi rengârenktir.*”

Diğer taraftan *renk* kavramının çoğunlukla *en sevdiğim renk*, *en güzel renk* ifadelerinde olduğu gibi tutum etkisiyle kullanıldığı gözlenmiştir. Bunlardan en sık görülen kullanımlar, *çok sevmek* (n:31) *en sevdiğim ...* (n:31) ve *sevmektir* (n:22).

RENK kavramıyla *gökkuşağı* ve *gökyüzü* eşdizimleri, en sık görülen eşdizimlerdir. RENK kavramının birlikte görüldüğü diğer eşdizimsel kullanımlar ise *boya/resim*, *canlı renk*, *renk-eğlence*, *doğa*, *gökkuşağı*, *gökyüzü*, *renkli dünya*, *renkli kişilik*, *renkli dünya*, *renksiz hayat*, *rüzgargülü*, *sarı – kırmızı*, *sarı-lacivert*, *sıcak-soğuk renk*, *siyah-beyazdır*.

4.3.2. SUÇ KAVRAMININ SÖZCÜKSEL GÖRÜNÜMLERİ

SUÇ kavramının tümce içinde kullanımı sırasında 22 farklı sözcüksel görünüm ortaya çıkmıştır. Bunlar içinde en sık olarak *suç işlemek* birleşimiyle sözcükleştirildiği görülmüştür. *Suç işlemek*, tüm sözcüksel görünüm çeşitleri içinde %47'lik bir oranı temsil etmektedir.

SUÇ kavramı büyük oranda bir eylemle birlikte sözcükleştirilmiştir: suç işlemek, suçlu hissetmek, suçlu/suçsuz olmak, suçlamak/suçlanmak, suç atmak, suçunu kabul etmek, suç yapmak, suçluyu bulmak, kendini suçlu bulmak, suça eğilimli olmak, suçu ortaya çıkarmak, suçunu bilmek, suçunu çekmek, suçunu itiraf etmek. Geriye kalan kullanımlardan bazıları ise suç, suçlu, ... suçu, suç makinesi, suçsuz yere... gibi adlarla yapılan sözcükleştirmelerdir.

SUÇ kavramının en sık birlikte görüldüğü sözcükler ceza ve hapisanedir. Diğer eşdizimler ise ağır suç, haksız yere suçlanmak, suç-polis, suç makinesi, suç oranı, suç-günah, suç-haramdır.

4.3.3. DUYGU KAVRAMININ SÖZCÜKSEL GÖRÜNÜMLERİ

DUYGU kavramının kullanımı sırasında oldukça çeşitli bir sözcüksel görünüm yelpazesi ortaya çıkmıştır (34 farklı kullanım). En çok kullanılanları, *duygu*, *duygulanmak*, *duygu-düşünce*, *duygulu olma*ktır.

DUYGU kavramı büyük oranda bir eylemle birlikte sözcükleştirilmiştir: duygulanmak, duygulu olmak, duyguları ifade etmek, duygusuz olmak, duyguları anlatmak, duyguları söylemek, duyguları belirtmek, duyguları paylaşmak, duygunun anlaşılması, duyguları saklamak, duyguları açığa vurmak, duyguları kırmak, duyguları hassas olmak, duyguları derin olmak, duyguların incinmesi, duygularla oynamak vb. Bunlar dışında *duygu*, *duygu-düşünce*, *duygu-düşünce-davranış*, ... *duygusu* gibi adlarla sözcükleştirme örnekleri de bulunmaktadır.

Sözcüksel görünümlerin yoğunlaştığı anlam düzeylerinden önemli bir tanesi, duyguların yönet(il)mesi/kontrol edilmesine ilişkindir. Bununla ilgili kullanımlar şunlardır: *Duyguya göre hareket etmek*, *duyguları tutamamak*, *duyguların yönetmesi*, *duygulara hakim olmak/olamamak*, *duyguları kontrol etmek/edememek*. Bunlar DUYGU kavramına özgü

özelliklere ilişkin bulgularından ‘DUYGULAR yön verir’ özelliğiyle örtüşmektedir.

Hatırlanacağı gibi DUYGU kavramına özgü öne çıkan özellikler arasında *ifade etme* ve *dışavurma* da bulunmaktaydı. Buna ilişkin sözcüksel görünüm bu özelliklerle örtüşmektedir: *duyguları anlatmak, duyguları ifade etmek, duyguları söylemek, duyguları açığa vurmak, duyguları belirtmek, duyguları paylaşmak, duyguları saklamak* vb.

DUYGU kavramıyla ilgili diğer bir sözcüksel görünüm türü de eşdizim-birlikte görülme ilişkisine dayalı kullanımdır. Bu çerçevede *duygu-düşünce* ve *duygu-düşünce-davranış* eşdizimleri sıkça kullanılmıştır.

4.3.4. OYUN KAVRAMININ SÖZCÜKSEL GÖRÜNÜMLERİ

OYUN kavramının en çok kullanıldığı sözcükleşme biçimleri *oyun oynamak* (109), *oyun* (38) ve ... *oynamaktır* (24). Bu kavramın tüm sözcüksel görünümü için yarısı bir eylemle birlikte sözcükleştirme biçimindedir: *Oyun oynamak, ... oynamak, ... oyunu oynamak, oynamak, ...yla oynamak*. Diğer yandan bu beş sözcükleşme biçimi de *oyun oynamak* kullanımını desteklemektedir. Böylece *oyun oynamak* kullanımının %76’lık bir dilimi temsil ettiği görülmektedir.

OYUN kavramında sözcüksel çeşitliliğin diğer kavramlara göre daha az olduğu görülmektedir. Örneğin DUYGU kavramında 34 çeşit sözcüksel görünüm ortaya çıkmışken, OYUN kavramında bu rakam 10’dur.

OYUN kavramının birlikte görüldüğü kavramlar ve kavram birleşimleri, stres atmak, ebe, hile, çocukça oyun, oyun yaşı, takım oyunu ve oyun hamurudur.

4.3.5. YOL KAVRAMININ SÖZCÜKSEL GÖRÜNÜMLERİ

YOL kavramı 56 ayrı sözcüksel görünüm içinde sunulmuştur ve bu kavramının en çok kullanıldığı sözcükleşme biçimleri *yol, ... yolu, yolda yürümek, yoldan geçmek* ve *yolda ... görmektir*.

YOL kavramında tüm sözcüksel görünümeler içinden 44 tanesi (%78) bir eylemle birlikte sözcükleştirmedir: yolda yürümek/yoldan yürümek/yol yürümek, yoldan geçmek, yolda ... görmek, yoldan gitmek/yolda gitmek, yola çıkmak, yolda ... sürmek/yolda kullanmak, yolu uzun olmak, ... yoluyla gitmek, her yolu denemek, yol kat etmek, yolda ilerlemek, yolda olmak, gidilecek birçok yolu olmak, her yolun ...ya çıkması, yol geçmek, yol görünmek, yol göstermek, yol kesmek, yol yapmak, yola geçmek, yola gelmek, yola girmek, yolda dikilmek/durmak/düşmek/kalmak, yoldan çıkmak/yoldan sapmak vb. YOL kavramının diğer kullanımları ise adıl sözcüksel biçimlerdir: yol, ... yolu, yolculuk, çözüm yolu, doğru yol, iyilik yolu, kötü yol, yol gösterici, yolsuz, yolsuzluk vb.

Sözcüksel görünümelerin yoğunlaştığı kavramsal içeriklerden birisi, YOLun bir zemin olmasına ilişkindir. Bununla ilgili kullanımlar şunlardır: *yola çıkmak, yolda gitmek, yolda yürümek, yoldan devam etmek, yoldan geçmek, yoldan gitmek, yoldan yürümek, yol kat etmek, yolda ilerlemek, yoldan çıkmak, yoldan sapmak, yolda olmak* vb.

Öne çıkan diğer bir kavramsal içerik, amaçtır: yol geçmek, yol yürümek, yolu uzun olmak, gidilecek birçok yolu olmak, her yolu denemek, her yolun ...ya çıkması

YOL kavramı, düz anlam (%64) ve çağrışımsal anlam düzeylerinde (%36) kullanılmıştır. Çağrışımsal anlam düzeyindeki sözcüksel görünüm ifadelerinden özgün örnekler şunlardır:

- (7) “En sonunda *doğru bir yolu* buldu.”
“Bize *her yol* Fenerbahçe.”
“*En kolay yol, bildiğin yoldur.*”
“Bana *yol göründü.*”
“İnsanlar bir yere gitmek için *her yolu* seçerler.”

YOL kavramının çağrışımsal anlamlı sözcüksel görünümeleri şunlardır: yolu uzun olmak, yol görünmek, yolsuz, her yolu denemek, yol göstermek, yolsuzluk, yol kat etmek, yola gelmek, iyilik yolu, en iyi yolun bildiğin yol olması, yoluna çıkmak, kötü yol, gidilecek birçok yolu olmak, yolların birbirine bağlaması, çözüm yolu, yoluna devam

etmek, yollardan birini seçmek, doğru yol, her yolun ...ya çıkması, seçim yapmak.

Veritabanı incelendiğinde eşdizimsel görünümlerin iki farklı anlam boyutunda oldukları görülmektedir. Bunlar; *düz anlamlı eşdizimsel ilişkiler* ve *çağrışımsal anlamlı eşdizimsel ilişkilerdir*.

YOL kavramıyla ilgili düz anlamlı eşdizimsel kullanımlar:

uzun yol yol-yolculuk hız sınırı yol gösterici ıssız yol
kısa yol uzak yol yol-dikkat yol tarifi işlek yol

YOL kavramıyla ilgili çağrışımsal anlamlı eşdizimsel kullanımlar

çözüm yolu iyilik yolu yol-seçim yol-bağlanmak her yol
 doğru yol kötü yol bildiğin yol yol göstermek yolu olmak

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

5.1. HER BİR KAVRAM İÇİN ÖZET SONUÇLAR

Katılımcıların seçimleri ve eğilimleri doğrultusunda, araştırma kapsamındaki beş kavrama ilişkin sayısal bulgulara bağlı sonuçlar şöyle özetlenebilir:

RENK:

- ✓ RENK kavramında *mavi* ve *kırmızı* örnekleri öntip olarak belirginleşmekte;
- ✓ RENK kavramı, genellikle kavram/sözcük karşılığı olan *renk* olarak (*en sevdiğim renk, en güzel renk, ...nın rengi* vb.) sözcükleştirilmekte;
- ✓ RENK kavramının *görülebilme/görünüş* ve *belirleme/tanımlama/ifade etme* özellikleri öne çıkmakta;
- ✓ RENK kavramı, çoğunlukla olumlu tutum altında ve örnek vermeye dayalı olarak kullanılmakta;
- ✓ En sık *gökkuşağı* sözcüğüyle eşdizimli olarak kullanılmaktadır.

Ayrıca RENK; eğlencelidir, canlıdır, ifade etme biçimidir. Renkli kişilikler, renksiz hayatlar vardır.

SUÇ:

- ✓ SUÇ kavramında *hırsızlık* öntip olarak belirginleşmekte;
- ✓ SUÇ kavramı en sık olarak *suç işlemek* biçiminde sözcükleştirilmekte;
- ✓ *Kötü/yanlış bir şey yapmak* ve *birine/bir şeye zarar vermek* özellikleri öne çıkmakta;
- ✓ Genellikle eylemleştirmeye ve örnek vermeye dayalı olarak kullanılmakta;
- ✓ En sık *ceza* kavramıyla eşdizimli olarak kullanılmakta ve
- ✓ genellikle *hapishane, polis, mahkeme* gibi kavramlarla sahneleştirilmektedir.

Ayrıca katılımcıların yazdığı özellik ifadelerinden ve eşdizimlilik içeren kullanımlarından şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- SUÇ *kötü/yanlış bir şey yapmaktır*.
- SUÇun içinde *zarar vermek* vardır.
- Bu nedenle SUÇ *cezasıyla* birlikte var olur.
- Böylece '*suç işleyen*' *mahkemeye, toplumla* ya da *vicdaniyla yüzleşmek* zorundadır.
- SUÇ '*bağlamına göre*' *kurallara uymamaktır*. Böyle olunca kimi SUÇlar *insan hakları ihlalidir*; kimi SUÇlar *haramdır, günah*tır. O halde SUÇ, '*suçta*' *anlaşmaktır*.

DUYGU:

- ✓ DUYGU kavramında *mutluluk* ve *sevinç* örnekleri öntip olarak belirginleşmekte;
- ✓ DUYGU kavramı, genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirilmekte;
- ✓ *İfade etme* özelliği öne çıkmakta;
- ✓ Çoğunlukla eylemleştirmeye ve örnek vermeye dayalı olarak kullanılmakta;
- ✓ En sık *düşünce* kavramıyla eşdizimli olarak kullanılmaktadır.

Katılımcıların yazdığı özellik ifadelerinden ve eşdizimlilik içeren kullanımlardan DUYGU kavramıyla ilgili şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- DUYGU içtedir; bazen açığa vurulur; bazen içte saklanır.
- DUYGULAR ifade edilmeli, söylenmelidir.
- DUYGULAR insanı yönetir; bu nedenle DUYGULARIN kontrol edilmesi gerekir.
- Çünkü DUYGULAR değişkendir ve zihni gölgeler.
- İnsanı insan yapan DUYGULARıdır.

OYUN:

- ✓ OYUN kavramında saklambaç örneği öntip olarak belirginleşmekte;
- ✓ OYUN kavramının öne çıkan özellikleri eğlence içermesi ve kurallarının olmasıdır.
- ✓ OYUN kavramı, genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirilmekte;
- ✓ Çoğunlukla olumlu tutum altında kullanılmaktadır.

Tutum ve eşdizimlilik içeren kullanımlardan şu özet ifadelere ulaşılmaktadır:

- OYUN eğlencelidir, zevklidir, güzeldir.
- OYUN oynanınca mutlu olunur.
- OYUN stres atmaya yardımcı olur.
- OYUNun yaşı vardır.
- OYUNlar arasında çocukça oyunlar vardır.

YOL:

- ✓ YOL kavramında karayolunun öntip olarak belirginleştiği;
- ✓ YOL kavramının genellikle bir eylemsel sunum içinde sözcükleştirildiği;
- ✓ Trafik unsurlarını içirme ve üzerinden gitme/geçme özelliklerinin öne çıktığı;
- ✓ Büyük oranda sahneleştirme ve eşdizimsel ilişkiler çerçevesinde kullanıldığı;

- ✓ YOL kavramına özgü sahneleştirmenin ise *karasal* bir nitelik taşıdığı gözlenmiştir.

Ayrıca katılımcıların özellik ifadelerinden ve eşdizimlilik içeren kullanımlarından şu özet yargılara ulaşılmaktadır:

- YOL her şeyden önce bir *zemin*dir ve bu *zeminde* etkin bir '*trafik*' vardır.
- YOL daha çok *karasaldır*, *uzun incedir*.
- YOL insanları *bir yere götürmeli* veya *ulaştırmalıdır*; bu ister *ev/iş/tatil* olsun; ister bir *amaç, çözüm, yöntem* olsun.
- YOLLAR birer *seçimdir* ya da *seçenek*. Bu seçimler yoluyla insanlar bazen *iyi/doğru yoldadır*; bazen *kötü/yanlış yolda*.
- *YOLLAR doğru* da olsa *yanlış* da olsa *yoldan çıkılır* kimi zaman; tekrar *yola girilir*.
- YOL, *yolculuğun* kendisidir.

5.2. SONUÇLARIN KURAMSAL TARTIŞMA BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmanın ulaştığı kuramsal sonuçlar şöyle ifade edilebilir:

- 10 ve 13 yaş grubundaki çocukların kendilerine sorulan kavramlara verdikleri örneklerle oluşturulan veritabanında, ilgili ulamı temsil yeterliliği yüksek tipik üyelerde yığılma olduğu görülmektedir. Ancak kişisel deneyimlere bağlı ilişkilendirilmiş kavramlar da örneklerle birlikte gelmektedir.
- Kavramların özellikleri sorulduğunda, ilgili ulamın öznelikleri genellikle duyuşsal etki (tutum) altında ve örneklemeden daha sonra gelmektedir.
- Kavramların tümce düzeyinde kullanımı, öncelikle örneklemeye, duyuşsal etkiye, eşdizim-birlikte görülme ilişkisine ve sahneleştirmeye dayalı olarak gerçekleşmektedir.

Bu üç temel sonuç, alanyazınında kavramlaştırmayı tartışan kuramlar açısından ele alındığında şu değerlendirmelere ulaşılmaktadır:

1) En sık görülen örneklerin *aile benzerliği* ilkelerine uygun olarak ilgili ulamın tipik üyeleri olması, *öntip-temelli yaklaşımın* savlarını destekler niteliktedir. Ayrıca katılımcıların belli örneklerde uzlaşması ve bu

örneklerin daha önceki çalışmalarla uyumlu olması da bu durumu desteklemektedir.

Hatırlanacağı gibi *aile benzerliği*, insan zihninin çevresinde gördüğü ‘şey’leri kodlayarak öntip denilen tek bir zihinsel biçim üretmesi ilkesidir (Löbner, 2002: 177). Bu, zihinsel bir örüntü oluşturma işlemidir. Öntip-temelli kavramlaştırma yaklaşımlarında vurgulanan, klasik yaklaşımda ileri sürülenin aksine, bütün üyelerin eşit derecede temsil edilmediği; bir ulam içerisinde o ulamı en iyi temsil eden odak üye ve o üye etrafında derecelenen ve böylece temsil yeterliliği düşen diğer üyelerin bulunduğudır. Bu konumuyla öntip, bir ulamın gönderim noktası olma özelliği kazanmaktadır (Löbner, 2002: 179). Bu noktada ulamın en iyi örneği ya da öntipi, ulamı özetleyebilecek özellikler taşımak durumundadır.

Bu araştırmada da veritabanında sıra ortalaması 1.00’a en yakın olan ve en sık görülen örneklerin ulamı temsil edebilen tipik üyeler olduğu görülmektedir (RENK, *mavi/kırmızı*; SUÇ, *hırsızlık*; DUYGU, *sevinç*; OYUN, *saklambaç*; YOL, *karayolu*). Diğer taraftan öntip-temelli yaklaşımlara gelen önemli bir eleştiri, kültürel ve çevresel özelliklere göre sözcüklerin kullanım sıklığı ile öntiplerin seçiminde koşutluk görülmesi ve öntipin merkezi konumda olmaktan çok sıklığa bağlı olarak seçildiği düşüncesini doğurmasına yöneliktir. Bu araştırmada da hemen her kavramda örnek niteliği taşımayan, birlikte görülme ilkesine bağlı olarak ilk beş örnek arasına giren sözcükler bulunmaktadır. Katılımcı çocukların kavramın üyesi olup olmama konusunda bir ayrım gitmeksizin bu kavramlara sık sık yer verdikleri görülmektedir. Örneğin RENK kavramında *gökkuşağı* ve *rengârenk*; SUÇ kavramında *ceza*; DUYGU kavramında *düşünce*; YOL kavramında *taşıtlar* ve *trafik unsurlarına* ilişkin sözcükler en sık görülen örneklerle birlikte yer almıştır. Bu eğilim, öntip-temelli yaklaşımlara getirilen eleştiriye kanıt sunar niteliktedir. Katılımcılar tarafından birlikte görülme ve sahneleştirmeye bağlı olarak sunulan kavramlar, ulamın en üst sıralarında yer almaktadır. Ancak bu ilişkilendirilmiş kavramların hiçbirinin öntip konumuna çıkamadığı da konunun önemli bir tarafıdır. Özetle öntip olarak belirginleşen üyelerde görülen uzlaşmayı, öntip yaklaşımı dışında açıklayabilen bir yaklaşım bulunmamaktadır.

2) Katılımcılara araştırma kapsamındaki kavramların özellikleri sorulduğunda ilgili ulamın özellikleri, genellikle tutumlardan ve örneklemeden daha sonra gelmektedir.

Klasik yaklaşım ve öntip yaklaşımı gibi, içerme ilişkisine dayalı yaklaşımlarda özellikler temel oluşturmaktadır. Bu özellikler, klasik yaklaşımda *gereklilik ve zorunluluk koşulları*ken; öntip-temelli yaklaşımlarda *üyelik derecesini belirleyici özellikler*dir. Her iki yaklaşımda da bu özelliklerin sistemli konumlanması ve buna göre kavramların diğer kavramları içermesi söz konusudur.

Ancak bu araştırmada kavramların özellikleri sorulduğunda, en sık olarak kavramlara yüklenen duyuşsal değerler (tutum) ile örnekler görülmekte; daha sonra kavramın özellikleri gelmektedir. Kimi kavramlarda ise özelliklerin yerine eşdizimsel ve sahneleştirmeye dayalı ilişkili kavramlar öne çıkmaktadır.

Bu durum, özellik listelerine karşı çıkan kuram temelli yaklaşımın ilkeleriyle uyumlu görünmektedir. Bu yaklaşım kavramların diğer kavramlarla ilişkilerine dayanan temsiller olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre kavramlar, özellikler listesiyle tanımlanamaz. Kavramlar, kişisel 'kuram'larla (ya da açıklamalara) ve 'kuram'larda oynadıkları rolle tanımlanır. Bu yaklaşımın önceki yaklaşımlardan önemli bir farkı, kavramları artık içerme modeliyle açıklamamasıdır. Bunun yerine kavramlar, çıkarımsal modellerle açıklanır.

Kuram temelli yaklaşım çıkarımsallığı, özellikle kavramlar arasındaki karmaşık ilişkiler setinin genellikle 'nedensel' bir temelle ele alınmasından dolayı kullanılmaktadır. Örneğin bir kuş kanatlara sahiptir ve hafiftir, çünkü uçabilen bir hayvandır; kuşlar ağaçlara yuva yapar, çünkü yuvasını yırtıcı hayvanlardan korumaktadır. Yani kuşlar hakkındaki bilgiler ve özellikleri, ilgili kavramla ilişkilendirmede yardımcı olmaktadır. Bu özellikler, ne klasik yaklaşımda olduğu gibi idealize edilmiş ve gerekli/zorunlu özelliklerdir; ne de öntip-temelli yaklaşımda olduğu gibi tipik üyelere göre belirlenen özelliklerdir. Bu özellikler, farklı zihinsel ilişkilendirme biçimlerine bağlı (eşdizimsel, sahneleştirme ya da bağıntıya erişilemeyen başka bir ilişkilendirme biçimine) ve çıkarımsal olarak öne çıkmaktadır.

Ancak bu yaklaşım, herkesin her kavram için farklı açıklamalardan oluşan 'kuram'ları olduğunu savunması ve hiçbir sistemlilik sunmamasıyla oldukça görel bir kavramlaştırma koşulları sunmaktadır. Bu kadar görel bir yaklaşımda kavramların gerçekte ne olduğunun yanıtı bulunmamakta; yalnızca kurulan ilişkisel bağlar öne çıkarılmaktadır.

Bu araştırmanın sonucunda kavramlara özgü öne çıkan özelliklerin çıkarımsal ilişkilere dayanması, kuram temelli yaklaşım ile uyumluluk gösterse de, bu yaklaşım neden çoğu çocuğun aynı özelliklerde yoğunlaştığını açıklayamamaktadır. Bu nedenle tüm insanların her kavram için kendine özgü bir 'kuram'ı olduğu ve bu 'kuram'ların diğer kavramlarla arasındaki ilişkilere bağlı olduğu görüşünün açıklanamayan yanları olduğu görülmektedir.

3) Araştırma sonuçlarına göre kavramların tümce düzeyinde kullanımı, öncelikle örnek vermeye ve tutuma dayalı; bir taraftan da eşdizim-birlikte görülme ilişkisine ve sahneleştirmeye dayalı olarak gerçekleşmektedir. Dolayısıyla *kavramlar, örnekler yoluyla, duyuşsal etkiler (tutum) altında, eşdizimsel ilişkileri içerecek biçimde, sahneler kurularak kullanılmaktadır*. Bu durum, hem örneklerin kavramlaştırmadaki merkezi konumunu belirginleştirmekte; hem de kavramlara eklenen duyuşsal değerler ve diğer ilişkilendirmelerin kavramların temsilinde etkin bir rol oynadığına ilişkin ipuçları sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aitchison, J. (2003). *Words in the mind: An introduction to the mental lexicon*. Oxford, UK: Blackwell Publishing.
- Altunkaynak-Coşkun, Ö. (2006). *İlköğretim 2. ve 3. sınıf türkçe ders kitaplarında kavramlar ve kavram alanları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler* (4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Carey, S. (1991). Knowledge acquisition: Enrichment or conceptual change? Reprinted in E. Margolis, & S. Laurence (Eds.) (1999), *Concept: Core readings*. (pp. 459-487). Cambridge, MA: MIT Press.
- Coşkun, M. K. (2011). *Kavram öğretimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Croft, W. & Cruse, A. D. (2004). *Cognitive linguistics*, Cambridge, UK. New York: Cambridge University Press.

- Fodor, J. A. (1998). *Concepts: Where cognitive science went wrong*. New York: Oxford University Press.
- Gökmen, S. (2010). *Anlamsal ve algısal ulamların Türkçedeki prototipleri*. 24. Ulusal Dilbilim Kurultayı. ODTU, Ankara.
- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Klausmeier, H. J. (1992). Concept learning and concept teaching. *Educational Psychologist*, 27 (3), 267-286.
- Laurence, S. & Margolis, E. (1999). Concept and cognitive science, In E. Margolis, & S. Laurence (Eds.), *Concepts: Core readings*. (pp. 3-81). Cambridge, MA: MIT Press.
- Löbner, S. (2002). *Understanding semantics*, New York: Arnold Pub.
- Martorella, P.H. (1986). Teaching concepts. In M.C. James (Ed.), *Classroom teaching skills*. (pp. 181-223). USA: Healty and Company.
- Merrill, M. D. & Tennyson, R. D. (1977). *Concept teaching: An instructional design guide*. NJ: Educational Technology.
- Murphy, G. L. & Medin, D. L. (1985). The role of theories in conceptual coherence. *Psychological Review*, 92 (3), 289-316.
- Murphy, G. L. (2004). *The big book of concepts*. Cambridge: MIT Press.
- Önal, Ö. (2011). *Öntür kuramı çerçevesinde Türkçede anlamsal ulamların incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pesonen, J. P. (2002). *Concepts and object-oriented knowledge representation* (MA Thesis). University of Helsinki, Department of Cognitive Science.
- Pinker, S. & Prince, A. (1999). The nature of human concepts: Evidence from an unusual source. In P. V. Looche (Ed.), *The Nature of concepts: Evolution, structure and representation*. (pp. 8-51.). London: Routledge.
- Rosch, E. (1973). On the internal structure of perceptual and semantic categories. In T. E. Moore (Ed.), *Cognitive development and the Acquisition of Language*. (pp. 111-140). New York, Academic Press
- Rosch, E. (1978). Principles of Categorization. Reprinted in E. Margolis, & S. Laurence (Eds.) (1999), *Concept: Core readings*. (pp. 189-206). Cambridge, MA: MIT Press.
- Saeed, J. I. (2005). *Semantics*. Oxford, UK: Blackwell Publishing.
- Seferoğlu, G. (1999). Prototip kuramı çerçevesinde bir araştırma. *Dilbilim Araştırmaları*, 79-88.
- Tavşancıl, E. & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Tennyson, R.D. & Cocchiarella, M.J. (1986). An empirically based instructional design theory for teaching concepts. *Review of Educational Research*, 56 (1), 40-71.
- Wittgenstein, L. (1953). Philosophical investigations (sections 65-78). Reprinted in E. Margolis, & S. Laurence (Eds.) (1999), *Concept: Core readings*. (pp. 171-174). Cambridge, MA: MIT Press.
- Zeyrek, D. (1998). Bilişsel dilbilim, dil ulamları ve Türkçe eylemlerin kavramsal yapısı ile ilgili gözlemler, K. İmer & L. Uzun (Eds.), *Doğan Aksan armağanı*. (ss 207-221). Ankara Üniversitesi.

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
DİL VE EDEBİYAT DERGİSİ
MAKALE YAZIM KURALLARI

Makalenizi hakemler tarafından değerlendirilmek üzere ilk gönderdiğinizde lütfen aşağıdaki makale yazım kurallarına göre düzenleyiniz. Makaleniz basılmak üzere kabul edildiğinde size daha detaylı bir yazım kuralı gönderilecektir.

1. Gönderilecek makalenin daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış olması zorunludur.
2. Yazılar Türkçe veya İngilizce olmalıdır.
3. Makaleler 3000-6000 sözcük arasında olmalıdır.
4. Tüm makalelerin başında Türkçe ve İngilizce yazılmış özet bulunmalıdır.
5. Özetlerin sonunda 3-10 anahtar sözcük eklenmelidir. Anahtar Kelimeler ve Key Words çalışmaya uygun, açık ifadeli ve ilk harfleri büyük olacak şekilde 10 punto ile italik yazılmalıdır.
6. Yazılar <http://ded.mersindilbilim.info/> sayfasına üye girişi yapılarak Ulakbim Dergi Sistemlerine (UDS) yüklenmelidir.
7. Yazıların başlığı BÜYÜK HARFLERLE 14 punto ve koyu olarak yazılmalı ve orta hizalı olmalıdır. Yazıların hem Türkçe hem de İngilizce başlığı verilmelidir. Yazı Türkçeyse önce Türkçe başlık 14 punto, koyu, tamamı büyük harfle yazılmalı, 12 punto, satır aralığı: En az, Değer: 0 nk, önce: 3nk, sonra: 3nk olacak şekilde bir satır boşluk bırakılarak altına İngilizce başlık 12 punto ilk harfleri büyük olarak yazılmalıdır.
8. Yazılarda; **Kağıt boyutu:** A4, sayfa yapısı **Alt:** 5.5 cm, **Üst:** 5.5 cm, **Sol:** 5.0 cm, **Sağ:** 5.0 cm. **Yazı tipi:** Times New Roman, **Punto:** 11 **Satır Aralığı:** En az, Değer: 0 nk, önce: 3 nk, sonra 3 nk olacak şekilde; **Kenar ayarı:** iki yana yaslanmış (full justified) olarak ayarlanmalıdır.
9. Makalelere sayfa numarası verilmelidir.
10. Makalelerde bölümler aşağıdaki şekilde düzenlenmelidir.

- Öz

- Abstract (100-150 sözcük)
- Anahtar sözcükler / Key words (3-10 sözcük)
- Giriş
- Araştırma bulguları, tartışma ve sonuçları
- Kaynaklar

11. Ana bölüm başlıkları büyük harflerle alt başlıklar ise küçük harflerle ve koyu olarak metnin sol kenarında yer alacak şekilde yazılmalıdır.

12. Giriş, Yöntem, Bulgular, Tartışma ve Sonuç ana bölümleri birbirini izleyecek şekilde (1. GİRİŞ; 2. ...; ve alt bölümler 1.1, 1.2, 1.3...; 2.1, 2.2, 2.3 vb.) numaralandırılmalıdır.

13. Makaledeki tüm Tablo ve Figürler metin boyunca numaralandırılmalıdır ve Tablonun adı ilgili tablonun üstüne; Figür'ün adı ise ilgili figürin altına yazılmalıdır.

14. Makaledeki tüm örnekler numaralandırılmalıdır. Açıklamalı örnekler bir tablo içerisinde her bir sözcük ve açıklaması tablonun ayrı bir hücrelerine gelecek şekilde yerleştirilmelidir. Dilbilgisel açıklamalar BÜYÜK HARF ile (CAPITAL) değil KÜÇÜK BÜYÜK HARF ile (SMALL CAPS) ile yazılmalıdır.

(1) Ali yazı-sı-nı biz-e gönder-iyor.

Ali- NOM writing-POSS3SG-ACC we-DAT send-PR3SG

'Ali sends us his writing.'

15. Makale ile ilgili gerekli görülen açıklamalar dipnot düzenlemesi ile verilmelidir. Dipnotlar Times New Roman yazı tipinde, 10 punto, tek aralık, iki yana yaslanmış kenar ayarı yapılarak yazılmalıdır.

16. Makalede kullanılan kaynaklar alfabetik sırayla metnin sonunda verilmelidir. Kaynaklar ve metin içi göndermeler APA 6 yazım kurallarına uygun hazırlanmalıdır. Kaynağın ikinci ve üçüncü satırları 0.5 cm içeriden başlatılmalıdır.

- Metin içi gönderimlerde temel düzen yazarın soyadı ve basım yılı şeklindedir.
Örn: (Uzun, 2002), (Uzun & Huber, 2002).

- Üç ve daha fazla yazara (yediye kadar) ilk defa metin içi gönderimde bulunurken tüm adlar kullanılır. Daha sonraki metin içi kullanımlarında “ve diğ.” terimi kullanılır.
Örn: (Uçar, Kurtoğlu & Yıldız, 2011); (Uçar ve diğ., 2011).
- Metin içerisinde doğrudan alıntı yapılmışsa uygun metin içi gönderim düzeni kullanılarak sayfa numarası eklenir.
Örn: (Uzun & Huber, 2002, s. 27).
- Metin sonu kaynakça örnekleri

Kitap:

Brown, G., & Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Schiffirin, D. (1994). *Approaches to discourse*. Oxford: Blackwell.

Kitap bölümü:

Kurtoğlu, Ö. & Uçar, A. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitapları derleminde sözcük görünümleri. V. D. Günay, Ö. Fidan, B. Çetin & F. Yıldız (Haz.) içinde, *Türkçe Öğretimi Üzerine Çalışmalar* (ss. 409-420). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Dergi makalesi:

Gu, Y. (2006). Multimodal text analysis: A corpus linguistic approach to situated discourse. *Text and Talk*, 26(2), 127-167.

Konferans sunumu:

Aksan, M. & Aksan, Y. (2013, September). Multi-word units and pragmatic functions in genre specification. Paper presented at 13th IPRA Conference New Delhi, India, 08-13 September 2013.

Bildiri kitabında yayımlanmış bildiri:

Işık Güler, H. & Eröz Tuğa, B. (2010). Çevriyazıda geribildirim, sesli duraklama, sessizlikler ve ünlemlerin ölçünleştirilmesi. Ç. Sağın Şimşek & Ç. Hatipoğlu (Haz.), 24. *Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildiri Kitabı*, 17-18 Mayıs 2010 (ss. 455-462). Ankara: ODTÜ Yabancı Diller Eğitimi Bölümü.

Yüksek lisans / doktora tezi:

Yılmaz, E. (2004). *A pragmatic analysis of Turkish discourse particles: Yani, işte and şey*. (Yayımlanmamış doktora tezi), ODTÜ, Ankara.

Yazılım:

Anthony, L. (2010). AntConc (Version 3.2.2.5w) [Computer Software]. Tokyo, Japan: Waseda University.
<http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/>

MERSIN UNIVERSITY
JOURNAL OF LANGUAGE AND LITERAURE
SUBMISSION GUIDELINES

Please follow these guidelines when you first submit your article for consideration by the journal referees. If accepted, we will send you more detailed instructions for preparation of your final manuscript.

1. Only original and previously unpublished manuscripts will be accepted for publication.
2. The manuscripts should be in Turkish or English.
3. The length of the submitted manuscript should fall between 3,000 to 6,000 words.
4. All articles should include abstracts in Turkish and English (100-150 words).
5. Immediately after the body of the abstracts, there should be key words, minimum 3 and maximum 10 words. The key words should closely reflect the manuscript topic and should be written in font size 10 and in italic. First letter of all key words should start with a capital letter.
6. All manuscripts should be submitted online using the Ulakbim Journal Systems (UJS) at <http://ded.mersindilbilim.info/>
7. The manuscript title should be 14 pt bold and center aligned. It should be written in CAPITAL LETTERS.
8. The manuscripts should be written in A4 size. The margins should be 5.5 cm on bottom and 5.5 cm on top side and 5.0 cm on left and 5.0 cm on right side. All fonts should be Times New Roman. The text should be 11 point, line spacing: at least, At: 0, before: 3 pt, after: 3 pt and full justified.
9. All pages must be numbered.
10. Manuscripts should be divided into sections as
 - Abstract

- Key words (3-10 words)
- Introduction
- Findings, discussion and results
- References

11. Main headings should be capitalized and sub-headings should be bold and left aligned and their first letters in capital letters.

12. Section headings (Introduction, Method, Findings, Discussion and Conclusion) should be numbered consecutively (1. INTRODUCTION; 2. ...). Sub-sections should be numbered consecutively within each section (1.1, 1.2, 1.3, ...; 2.1, 2.2, 2.3 etc).

13. All Tables should have a caption at the top and Figures should have a caption at the bottom and they should be numbered consecutively throughout the text.

14. All examples should be numbered consecutively throughout the text, using parenthesized Arabic numerals. Linguistic examples with interlinear glossing should be presented in a table, as shown below. Lexical forms should be glossed in lower case letters and grammatical categories in SMALL CAPS, not in CAPITALS.

(1)	Ali	yazı-sı-nı	biz-e	gönder-iyor.
	Ali- NOM	writing-POSS3SG-ACC	we-DAT	send-PR3SG
	‘Ali sends us his writing.’			

15. Footnotes should be used only if they contain some essential explanation that does not fit in the main text and should be numbered consecutively throughout the text in superscripts. They should be 10 pt Times New Roman and full justified.

16. References should be written using APA 6 referencing both in text and for listing at the end of the paper. References should be listed in alphabetical order in the Reference section. The indentations of the following lines of a reference should be 0.5 cm.

- The basic layout to use for an in-text citation is (Author's Surname, Date of Publication).
Ex: (Uzun, 2002), (Uzun & Huber, 2002).

- When you have three to seven authors for the first in-text citation, use all the names. For subsequent in-text citations, use the term 'et al.' after the first author's surname.
Ex: (Uçar, Kurtoğlu & Yıldız, 2011); (Uçar et al., 2011).
- When making a direct quotation, choose the correct in-text citation format for your work, but add the page number, preceding the page number with 'p.' and a single space eg.
Ex: (Uzun & Huber, 2002, p. 27).
- Examples of end-text citation (reference list)

Book:

Brown, G., & Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Schiffrin, D. (1994). *Approaches to discourse*. Oxford: Blackwell.

Book chapter:

Thompson, P. (2010). Building a specialized audio-visual corpus. In A. O'Keefe & M. McCarthy (Eds.), *Developing linguistic corpora: A guide to good practice* (pp. 59-70). Oxford: Oxbow Books.

Journal article:

Gu, Y. (2006). Multimodal text analysis: A corpus linguistic approach to situated discourse. *Text and Talk*, 26(2), 127-167.

Conference paper:

Aksan, M. & Aksan, Y. (2013, September). Multi-word units and pragmatic functions in genre specification. Paper presented at 13th IPrA Conference New Delhi, India, 08-13 September 2013.

Conference proceedings:

Zeyrek, D., Turani Ü. D. & Bozşahin, C. (2009). The role of annotation in understanding discourse. In S. Ay, Ö. Aydın, İ. Ergenç, S. Gökmen, S. İşsever & D. Peçenek (Eds.), *Essays on Turkish Linguistics: Proceedings of the 14th International Conference on Turkish Linguistics*, August 6-8, 2008 (pp. 303-310). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

Doctoral dissertation / Master's thesis:

Yılmaz, E. (2004). *A pragmatic analysis of Turkish discourse particles: Yani, işte and şey*. (Unpublished doctoral dissertation), METU, Ankara.

Software:

Anthony, L. (2012). AntConc (Version 3.3.5w) [Computer Software]. Tokyo, Japan: Waseda University.
<http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/>

